พ.อ. จง ชีปจาญยง

ผู้ค้นคว้าอนุสาวรีย์ และการรบ

ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประวัติศาสตร์สงครามพม่าไทย

๑๐ กันยายน ๒๕๒๓

วัดโสมนัสวิหาร

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

วันพุธที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๓

หมายกำหนดการ

สวดพระอภิธรรม

พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง

△ △ △ △ △

๓ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	ภรรยา บุตร ธิดา	– เจ้าภาพ
๔ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	คุณสมศักดิ์ ประสงค์ผล	– เจ้าภาพ
๕ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	องค์การทหารผ่านศึกร่วมกับองค์การแบตเตอรี่	– เจ้าภาพ
๖ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	องค์การเชื้อเพลิง	– เจ้าภาพ
๗ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	พลโท โกศล อ่อนสุวรรณ	– เจ้าภาพ
๘ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	คุณอำนาจ แคล้วอาวุธ	– เจ้าภาพ
๙ มิ.ย. ๒๕๒๓	–	เตรียม ทบ. รุ่น ๑	– เจ้าภาพ

△ △ △ △ △

รายนามพวงหรีดคารวะศพ

△ △ △ △ △

พล อ.อ. เทพ–มาลี เกษมุติ แผนกรักษาความปลอดภัย องค์การเชื้อเพลิง

พล.อ เชาว์–เพ็ญพรรณ สวัสดิสงคราม

พล.อ. สัณห์–คุณหญิงวรี จิตรปฏิมา กองตรวจและสถิติ

พล.อ. ประยุทธ จารุมณี ชมรมปาเป้า องค์การเชื้อเพลิง

พล.อ. เทพ–คุณหญิงสิริทิพย์ กรานเลิศ ชมรมแบดมินตัน องค์การเชื้อเพลิง

พล.ท. โกศล อ่อนสุวรรณ ชมรมดนตรี องค์การเชื้อเพลิง

พล.ท. เหรียญ–ผะอบ ดิษฐบรรจง ร.ท. นรินทร์–ภิญโญ พวงแก้ว

พล.ท. กำจร–กานดา พรหมโยธี กองบิน องค์การเชื้อเพลิง

คุณเอียด นครทรรพ์

นาวาเอกประพันธ์–ม.ร.ว. กอบศรี จารุมณี กรมการอุตสาหกรรมทหาร

คุณทองรวย นราเดช คุณทำนอง–อุทัยวรรณ วรรณฉวี

คุณสมศักดิ์ ประสงค์ผล เตรียม ท.บ. รุ่น ๑

ฝ่ายขาย องค์การเชื้อเพลิง พ.ท. มนัส คล้ายมณี

สหภาพแรงงานพนักงานองค์การเชื้อเพลิงหลักเมือง พ.อ. เฉลียว–น้อมจิตร คงเจริญ

สหภาพแรงงานองค์การแบตเตอร์รี่ พ.ท. สำอางค์ และคณะชาวบางปู

กองกฎหมาย องค์การเชื้อเพลิง จ.ป.ร. รุ่น ๑๙

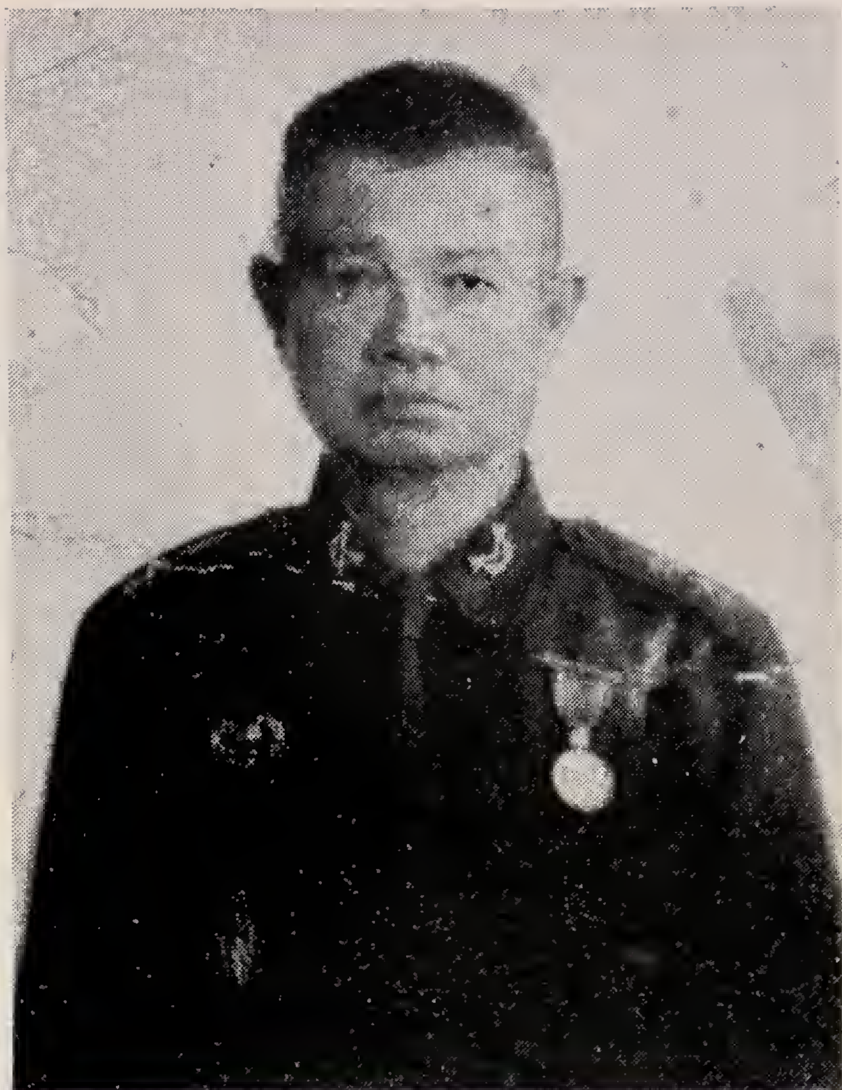
ชมรมฟุตบอล องค์การเชื้อเพลิง องค์การแบตเตอร์รี่

กลุ่มแสบ องค์การเชื้อเพลิง คุณชาญ อิสระ

คณะผู้จัดทำวารสารผ่านศึก น้องบ้านอมรเสนีย์

พ.ท. หญิง สร้อยทอง ชูโต คุณหยัด จันจาด

ชมรมฟุตบอลฝ่ายปฏิบัติงาน องค์การเชื้อเพลิง คุณวัฒนา–เพลินพิศ บุนนาค

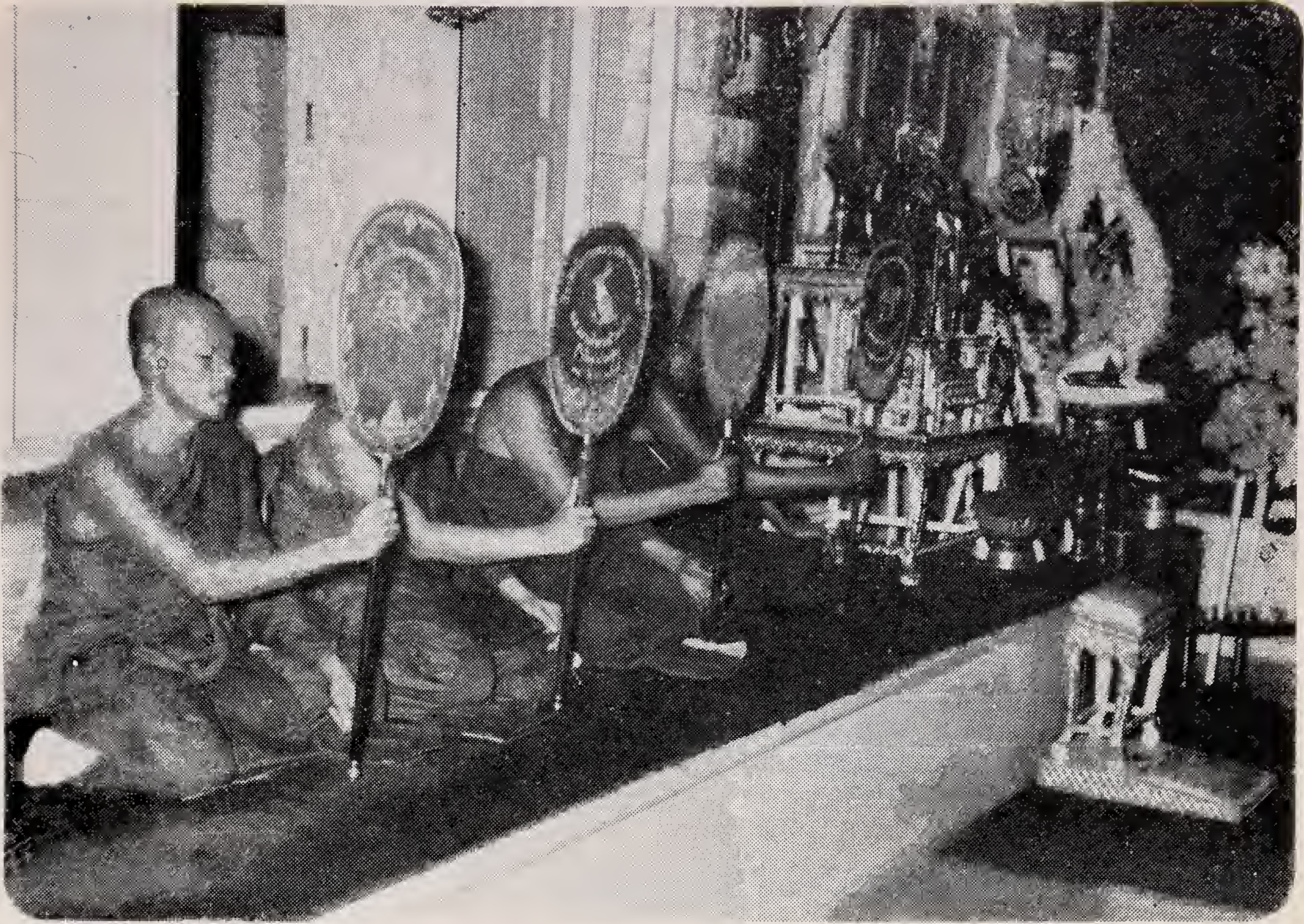

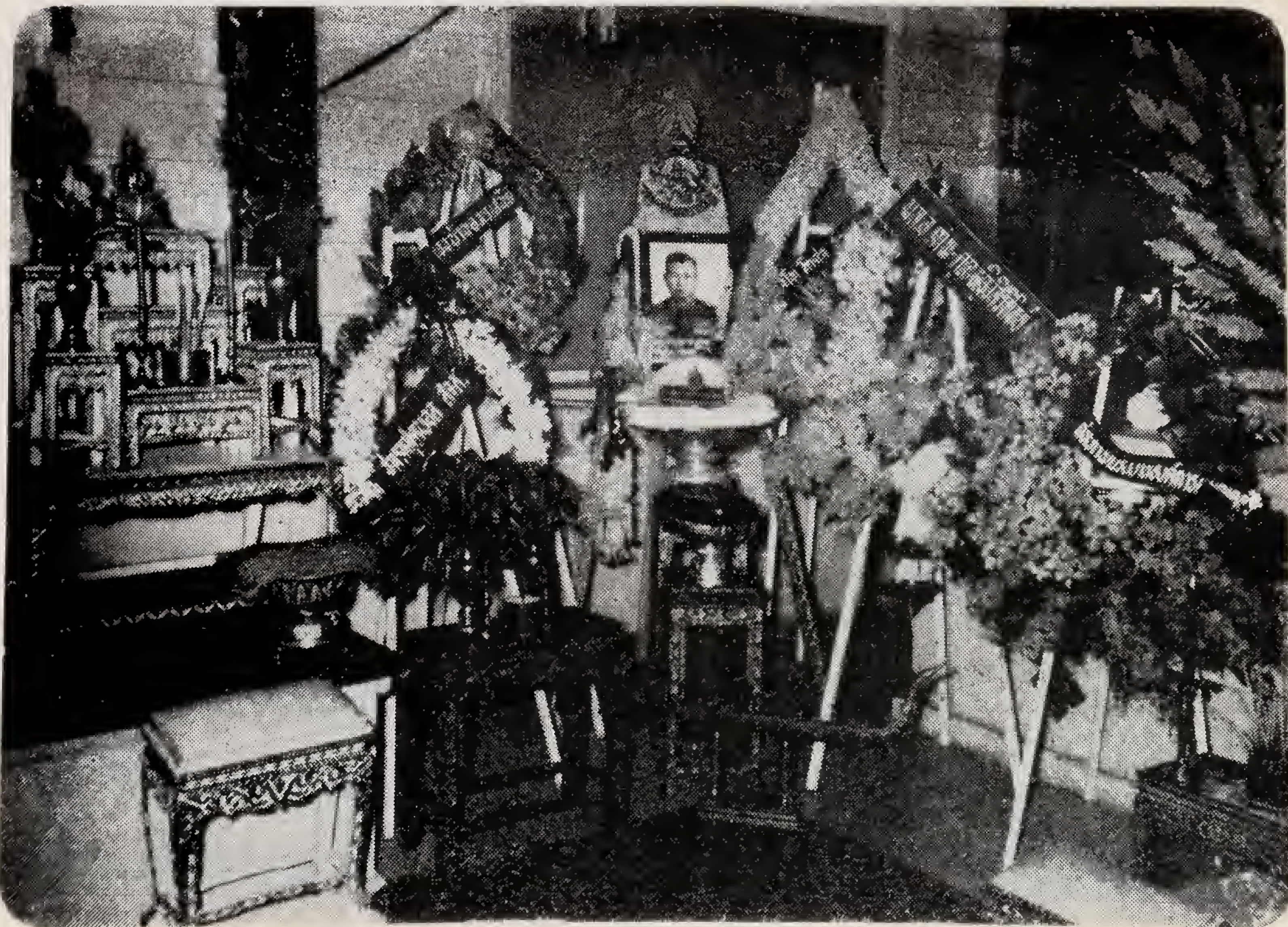
พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง

ชาตะ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๓

มรณะ ๒ มิถุนายน ๒๕๒๓

ประมวลภาพ

ภรรยา บุตร ธิดา

ประวัติ

พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง

ประวัติ พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง

พ.อ. จง สืบจากยง เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่บ้านบางอ่าง หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองเขื่อน อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นบุตรของ นายสี นางเก็บ สืบจากยง เมื่อเล็กเรียนชั้นประถมและมัธยมที่โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษดิ์ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา จนกระทั่งจบชั้นมัธยม ๖ ได้สอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหารบกรุ่น ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ และได้สำเร็จการศึกษา จากโรงเรียนนายร้อยทหารบกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔

ได้เข้ารับราชการทหารโดยขึ้นทะเบียนกองประจำการเมื่อ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๘๓ ได้ทำการอุปสมบทเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๙๑ ที่วัดคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา และลาจากอุปสมบทเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๔๙๑ ได้ทำการศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๖–๒๔๙๘ จนสำเร็จ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนส่งกำลังชั้นสูง หลักสูตรการส่งกำลังชั้นสูง พ.ศ. ๒๕๐๑ เดินทางไปศึกษาเกี่ยวกับการระดมสรรพกำลังทางอุตสาหกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ สำเร็จการศึกษาโรงเรียนสงครามจิตวิทยา กรมเสนาธิการทหาร พ.ศ. ๒๕๐๓ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพลาธิการทหารบก พ.ศ. ๒๕๐๓ สำเร็จการศึกษาวิชาปลัดบัญชีทหารรุ่นที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๓ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบก บก. ทหารสูงสุด (ชุดที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๐๔ สำเร็จการศึกษาวิชาพัฒนาการเศรษฐกิจ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖

พ.อ. จง สืบจากยง เข้ารับราชการโดยมียศดังนี้

ว่าที่ร้อยตรีวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นนายร้อยตรี วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕ เป็นนายร้อยโทวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๘ เป็นนายร้อยเอกวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๙๑ เป็นนายพันตรีวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๙๖ เป็นนายพันโทวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๑ เป็นนายพันเอกวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๔

ตำแหน่งหน้าที่ในราชการ

เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ตั้งแต่ ๓๐ เมษายน ๒๔๘๓

เป็นผู้บังคับหมวดกองพันทหารราบที่ ๒ ตั้งแต่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๔

เป็นผู้บังคับหมวดลาดตะเวนร. ๒ ตั้งแต่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๗

เป็นผู้บังคับหมวดลาดตะเวนทหารราบที่ ๑ ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙

เป็นนายทหารฝึกหัดข้าราชการสัมภาระโรงเรียนช่วยรบตั้งแต่ ๑ ก.พ. ๒๔๙๐

ไปประจำกองบังคับการทหารราบที่ ๑ ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๔๙๐

เป็นแม่กองแผนกที่ ๑ กรมเกียกกายทหารบกตั้งแต่ ๑๔ เมษายน ๒๔๙๑

เป็นรองหัวหน้า กก. ๑ ตั้งแต่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๙๓

เป็น ผบ หน่วยบำรุงความสุขร้อยบริการกรมผสมที่ ๒๑ ตั้งแต่ ๒๒ กันยายน ๒๔๙๓

เป็นประจำ ยย. ตั้งแต่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๙๔

เป็นแม่กอง ยย. ๒ ตั้งแต่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕

เป็นแม่กอง ยย. ตั้งแต่ ๑๓ กันยายน ๒๔๙๕

เป็น หน.มว.ยบ. ๓ พธ.ทบ. ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๔๙๖

เป็น นทน.ชร.สธ.ทบ. ตั้งแต่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๙๖

เป็นอาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบกตั้งแต่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๘

เป็นหัวหน้ากองวางแผนการอุตสาหกรรมกรมการอุตสาหกรรมทหารตั้งแต่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๐๑

เป็นหัวหน้ากองนโยบายและแผนกรมการอุตสาหกรรมทหารตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๕๐๕

เป็นหัวหน้าฝ่ายแผนและโครงการองค์การเชื้อเพลิงตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๕๐๘

เป็นนายทหารช่วยราชการกรมเสมียนตราตั้งแต่ ๒๗ กันยายน ๒๕๑๐

ลาออกจากราชการทหารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕

องค์การทหารผ่านศึก เชิญเป็นที่ปรึกษาและแต่งตั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ และเป็นผู้ค้นคว้าอนุสาวรีย์และการรบ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตด้วยอาการสงบนับว่า พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง ได้ทำคุณประโยชน์อย่างมากให้กับประเทศชาติอย่างสมเกียรติยิ่ง

ราชการพิเศษ

– เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการโรงงานเภสัชกรรมทหาร อท. (โดยตำแหน่งหัวหน้ากอง วางแผนการอุตสาหกรรม อท. และตำแหน่ง หัวหน้ากองนโยบายและแผน ตั้งแต่ ๒๗ กันยายน ๒๕๐๔

– เป็นกรรมการในคณะกรรมการองค์การแบตเตอรี่ตั้งแต่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๖

– เป็นกรรมการในคณะกรรมการองค์การทอผ้าตั้งแต่ ๒๐ กันยายน ๒๕๐๖

ราชการสงคราม

– ไปราชการสนามในกรณีฉุกเฉิน สงครามมหาเอเซียบูรพาตั้งแต่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ ถึง ๖ กันยายน ๒๔๘๖ มีสิทธิได้นับเวลาราชการทวีคูณ และไปอีกครั้งตั้งแต่ ๔ มกราคม ๒๔๘๗ ถึง ๑ มกราคม ๒๔๘๙

– ไปราชการสงคราม ณ ประเทศเกาหลี ตั้งแต่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๓ ถึง ๓๑ พฤษภาคม ๒๔๙๔ มีสิทธิได้นับเวลาราชการเป็นทวีคูณ

– ปราบปรามจลาจลในประเทศตั้งแต่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ ถึง ๕ กันยายน ๒๔๙๔ ได้นับเวลาราชการเป็นทวีคูณ

– ปฏิบัติหน้าที่ในเขตประเทศ ขณะใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่ ๑๗ กันยายน ๒๕๐๐ ถึง ๙ มกราคม ๒๕๐๑ ได้นับเวลาราชการเป็นทวีคูณ

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสสริยาภรณ์และเหรียญ

– บ.ช. เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๔๙๑

– เหรียญชัยสมรภูมิ (เกาหลี) เมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๙๕

– ประดับเหรียญปฏิบัติงานสหประชาชาติได้ในโอกาสอันสมควรเมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๔๙๕

– จตุรตาภรณ์มงกุฎไทย (ไปราชการสงครามเกาหลี เมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๙๖)

– จ.ช. เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๘

– เหรียญจักรมาลา เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๙

– ตริตาภรณ์มงกุฎไทยเมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๔

– เหรียญชัยสมรภูมิ (คราวมหาสงครามเอเชียบูรพา) เมื่อ ๓ กันยายน ๒๕๐๕

– ตริตาภรณ์ช้างเผือก เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๕

– ทวิติยาภรณ์ มงกุฎไทย เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๘

ชีวิตสมรส

ได้ทำการสมรสกับ นางวิมล สืบจากยง (อมรานนท์) ธิดาของ พ.อ. หลวงอมร อมรเสนีย์ มีบุตร ธิดา ด้วยกัน ๕ คน คือ

๑. นางเสาวนิตย์ สินชัยศรี
๒. ร.อ. รฐา สืบจากยง
๓. นายทวีศักดิ์ สืบจากยง (อุปสมบท)
๔. นายวุฒิชัย สืบจากยง
๕. นางสาวกนกวรรณ สืบจากยง

อาลัย

พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง

คิดถึง พ.อ. จง สืบจากยง

เมื่อวันที่ ๒ เดือน มิถุนายน ๒๕๒๓ ข้าพเจ้าได้ไปงานพระราชทานเพลิงศพ พ.อ. เสงี่ยม บูรณะสัมฤทธ์ ณ ฌาปนสถาน วัดโสมมนัสวิหาร ได้พบป้ายบอกกำหนดเวลารดน้ำศพ พ.อ. จง สืบจากยง ที่หน้าประตูฌาปนสถาน รู้สึกตกใจและสลดใจระคนกัน เนื่องจากผู้ตายเป็นบุคคลที่ข้าพเจ้ารักและไว้เนื้อเชื่อใจ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ได้ไป–มา หาสู่อยู่เสมอ หลังจากได้เผาศพ พ.อ. เสงี่ยม บูรณะสัมฤทธิ์แล้ว ข้าพเจ้าได้โปรดน้ำและวางพวงหรีดศพ พ.อ. จง สืบจากยง ซึ่งตั้งศพอยู่อีกศาลาหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ขออนุญาตเจ้าภาพจัดบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ พ.อ. จง สืบจากยง ๑ คืน ต่อมาเจ้าภาพได้กำหนดพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๒๓ และได้ขอให้ส่งบทความร่วมพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการแด่ญาติพี่น้องและมิตรสหายที่ได้กรุณามาร่วมในวันพระราชทานเพลิงศพ พ.อ. จง สืบจากยงด้วย

พ.อ. จง สืบจากยง เป็นเพื่อนนายทหารรุ่นน้อง ได้เคยร่วมงานกันมาสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นผู้อำนวยการสถานพักฟื้นตากอากาศกองทัพบก ที่ตำบลบางปูใหม่ อ. เมือง จังหวัดสมุทรปราการ พ.อ. จง สืบจากยง ได้มาช่วยราชการในตำแหน่งรองผู้จัดการ หลังจากได้มีการรัฐประหาร ในปี ๒๔๙๐ แล้ว สมัยนั้นสถานพักฟื้นและตากอากาศกรมพลาธิการทหารบก บางปู ได้เริ่มปรับปรุงซ่อมแซมตามความดำริของ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี อีกวาระหนึ่ง เพื่อทำให้เป็นสถานพักฟื้นและสถานตากอากาศที่ทันสมัย เช่น ปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ อาคาร ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ในบริเวณพื้นที่กว้างขวาง ประมาณ ๔๐๐ ไร่ พ.อ. จง สืบจากยง ได้เป็นกำลังสำคัญช่วยผลักดันงานซ่อมสร้างตบแต่งสถานที่และควบคุมข้าราชการลูกจ้าง คนงาน ทั้งในด้านปกครองและด้านบริการแก่ผู้บังคับบัญชา พ่อค้า ประชาชน ให้มีความเจริญจนเป็นที่เลื่องลือเป็นที่พอใจและรู้จักสถานที่แห่งนี้ไปทั่วประเทศและแม้ชาวต่างประเทศตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าจำได้ว่า ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี สมัยนั้นได้กรุณา

ให้บำเหน็จพิเศษ ๒ ชั้น ในโควต้าของ ฯพณฯ ตอบแทนความดีให้ พ.อ. จง สืบจากยง ในปีนั้นด้วย

พ.อ. จง สืบจากยง นอกจากจะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว โดยส่วนตัวเป็นคนมีคุณธรรมที่ดีเด่นหลายประการ เช่น

– มีความขยันขันแข็งในหน้าที่การงาน และแสวงหาทรัพย์ด้วยความสุจริตไม่ท้อถอยมีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์แก่เพื่อนร่วมรุ่นและรุ่นพี่ นับว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร (รู้จักหา) ข้อที่หนึ่งเรียกว่า อุฏฐานสัมปทา

– มีความละเอียดรอบคอบ ในการงานตลอดจนการเก็บรักษาทรัพย์สินมิให้เสียหายและแจกจ่ายในทางที่ถูกที่ควรและเหมาะสม นับว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษา (รู้รักษา) ข้อที่สอง เรียกว่า อารักขสัมปทา

– ฉลาดรู้เลือกคบคนที่ดีเป็นมิตรสหาย และตนเองก็กระทำตัวเป็นมิตรที่ดีของผู้อื่นข้อนี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา รู้เลือกคบคนดีเป็นมิตรสหาย (รู้จักเลือกคนดีเป็นมิตร) เป็นข้อที่สาม

– รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีวิตพอเหมาะพอสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ไม่ฝืดเคืองและฟุ่มเฟือยจนเกินพอเหมาะพอดี งดเว้นการใช้จ่ายทางอบายมุข (ความเสื่อม) โดยเด็ดขาด ฉลาดในการใช้ทรัพย์เป็นสัดส่วน เช่น:—

– ใช้ส่วนหนึ่งใช้หนี้ เป็นการใช้จ่ายทรัพย์ตอบสนองบุญคุณผู้มีบุพพการี
– ใช้ส่วนหนึ่งให้กู้ เป็นการใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงดูให้การศึกษาแก่ บุตร–ธิดา
– ใช้ส่วนหนึ่งฝังไว้ เป็นการใช้จ่ายทรัพย์ทำบุญสร้างสาธารณะประโยชน์ สาธารณะกุศลต่าง ๆ ด้วยกุศลเจตนา
– ใช้ส่วนหนึ่งทิ้งเหว เป็นการใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีวิตตนเอง ครอบครัว บุตรและบริวาร ตามหน้าที่ของตน

เรียกว่า สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตพอเหมาะพอสมควร เป็นข้อที่สี่

คุณธรรม ทั้ง ๔ ประการ มีสมบูรณ์ใน พ.อ. จง สืบจากยง นับว่าเป็นผู้

บำเพ็ญธรรมในข้อที่เรียกว่า ทิฏฐิธัมมิกัตถะประโยชน์ อันเป็นคุณธรรมอุดหนุน ให้สำเร็จประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นคติที่ควรเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุตรหลาน

พ.อ. จง สืบจากยง อยู่ร่วมปฏิบัติราชการที่สถานพักฟื้น ฯ ประมาณ ๒-๓ ปี เพื่อความเจริญในหน้าที่ราชการ พ.อ. จง สืบจากยง ก็ได้จากไปเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เราต่างก็พลัดพรากจากกันไปตามแนวทางของราชการ และต่อมาได้ลาออกจากราชการ ขณะมียศเป็น พ.อ. (พิเศษ) มีอายุยังน้อย ถ้าไม่ด่วนลาออก ยศ พลตรีเป็นที่หวังได้แน่นอน

แม้จะออกจากราชการแล้ว ก็ยังแวะเวียนเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอทั้งที่บ้านและที่ทำงานช่วยเหลือและแนะนำซึ่งกันและกัน เป็นคนมีน้ำใจต่อมิตรสหายทั่วหน้า เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่มาด่วนจาก ญาติพี่น้อง บุตร ภรรยา และเพื่อนฝูงไปโดยไม่มีวันกลับรวดเร็วเช่นนี้ ทิ้งแต่คุณความดีไว้เบื้องหลัง สมตามพระบาลีที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า:—

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ
รูปกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมสูญสลายไป

แต่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลคุณงามความดีหาได้สูญสลายไปไม่

กุศลบุญและคุณงามความดีใด ๆ ที่ข้าพเจ้าได้สร้างสมปฏิบัติบำเพ็ญมาแล้ว ขอจงเป็นพลวปัจจัยให้อุดหนุนบังเกิดความสุขแก่ดวงวิญญาณของ พ.อ. จง สืบจากยง เพื่อนรุ่นน้องที่ข้าพเจ้าคิดถึงโดยสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายิกภพเถิด

พลโท โกศล อ่อนสุวรรณ
ที่ปรึกษา กรป.กลาง สน.บก.ทหารสูงสุด

๑๘ ส.ค. ๒๓

บทความ

ความถูกต้องที่ไม่ถูกต้อง

เมื่อวิเคราะห์ดูกันให้ลึกๆ เราจะพบว่า โลกนี้และปัจจุบันนี้ มักจะเต็มไปด้วยความไม่ถูกต้อง ซึ่งเราจะโทษโลกก็ไม่ได้ เนื่องจากว่าโลกมิใช่ผู้กระทำให้เกิดความไม่ถูกต้องนั้น

มนุษย์ในโลกต่างหาก ที่ได้ช่วยกันสร้างความไม่ถูกต้องขึ้นมา เมื่อทำกันขึ้นคนละนิดคนละมาก ก็เลยทำให้กระจายความไม่ถูกต้องแผ่ออกทั่วไป

หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ต่างทำความไม่ถูกต้อง ให้เป็นความถูกต้องกันมาก โลกจึงได้เปรอะไปด้วยความถูกต้องจอมปลอม เพราะว่ามันเกิดจากสาเหตุแห่งความไม่ถูกต้องเสียแล้ว

เขียนมาอย่างนี้ออกจะเลอะและค่อนข้างสับสนพอใช้ น่าจะทำให้เวียนหัว และน่าทุเรศกันมากกว่า

ก็จะเอาอะไรกันนักหนา เมื่อจะทำอะไรให้มันถูกต้อง ก็พยายามอ้างเหตุแห่งความไม่ถูกต้องเข้าไว้ เมื่อผลมันออกมาว่าถูกต้องในทัศนะของผู้กระทำ แม้ผู้ที่มิได้มีส่วนร่วมกระทำจะมองเห็นว่าไม่ถูกต้องก็ตาม มันก็ถูกต้องขึ้นมาเอง

เพราะ**อำนาจทำให้เกิดความถูกต้อง** แม้ว่าอำนาจนั้นจะเป็นพาลก็ตาม

ที่อาฟกานิสถานโน่น ฝ่ายเคลื่อนกำลังทหารเข้าไปปราบปรามแล้วยึดครอง ก็อ้างว่าตนได้กระทำแล้วในสิ่งที่ถูกต้อง ด้วยเหตุแห่งสัญญาซึ่งมีอยู่ต่อกัน และด้วยการร้องขอของรัฐบาลหุ่นซึ่งถูกอ้างว่าถูกต้องตามกฎหมาย ใครก็ตามที่พากันประนามว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ก็กลายเป็นฝ่ายที่ไม่ถูกต้องไป ในขณะที่ฝ่ายกระทำความไม่ถูกต้องก็ยังยืนกรานอยู่ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

การใช้อำนาจเป็นธรรม ย่อมถูกต้องเสมอ (ในทัศนะของเขา)

การรุกรานและยึดครองกัมพูชาก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน เมื่อเคลื่อนกำลังทหารเข้ามาอย่างไม่ถูกต้องตามกติกาของโลก ก็รีบทำให้มันถูกต้องเสียด้วยการเร่งทำสัญญาต่อกันขึ้นอย่างรวดเร็ว มันก็กลายเป็นการช่วยเหลือกันที่ถูกต้องขึ้นมา คือเข้ามาได้ และอยู่ต่อไปได้ด้วยสัญญานั้น และด้วยการร้องขอจากรัฐบาลใหม่นั้น จะให้ออกไปก็ได้ ถ้าหากรัฐบาลใหม่ขอให้ออก

ก็ใครจะบ้าขอให้ออกไป เมื่อภาระกิจมันยังไม่เสร็จสมอารมณ์ประสงค์ และเมื่อผู้ที่เข้ามาก็ไม่ยินดีที่จะออกไป

สหประชาชาติลงมติด้วยเสียงท่วมท้นว่า ฝ่ายรุกรานด้วยกำลังทหาร ได้กระทำการอันไม่ถูกต้อง และขอให้ถอนกำลังออกไปเสียเถิด ฝ่ายเดียวกันก็ขานรับกันเซ็งแซ่ว่าไม่จำเป็นต้องออกไป เพราะได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ฝ่ายที่ไม่ถูกต้องกลายเป็นสหประชาชาติและกลุ่มอาเซี่ยน ซึ่งถูกอ้างเหตุอันไม่ถูกต้องว่า เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชาไป

นี่ก็เป็นการยืนยันอีกครั้งว่า อำนาจย่อมเป็นธรรมเสมอ ใครจะทำไม

เมื่อหันมามองดูภายในบ้านเรา ก็มองเห็นความไม่ถูกต้อง กลายเป็นความถูกต้องออกเกลื่อนไป ก็เนื่องจากการใช้อำนาจ ใช้หน้าที่ และใช้สิทธิเสรีภาพต่างๆ ที่ไม่ถูกต้องให้เป็นสิ่งที่ทำได้ และทำดีแล้วอยู่เสมอๆ

ก็มองไปดูซิ ว่ามีใคร ฝ่ายไหน จะยอมรับว่า ตนได้กระทำการอันไม่ถูกต้องขึ้นในบ้านเมือง ทุกคนทุกฝ่ายต่างก็อ้างว่า ตนได้ทำถูกต้องแล้ว ทั้งๆ ที่มีการประจานไปทั่วเมืองว่า การกระทำอย่างนั้นๆ มันไม่ชอบมาพากลนักดอกนะ

นักการเมือง นักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์ นักข้าราชการ นักธุรกิจและการค้า นักประชาธิปไตย นักพลังประชาชนร้อยแปดชื่อ และนักอะไรต่ออะไร ต่างก็อ้างว่าที่ตนคิดและที่ตนกระทำ หรือที่ตนเคลื่อนไหว ต่างเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ตามสิทธิและหน้าที่ของ "นัก" ต่างๆ และตามวิธีการแห่งประชาธิปไตย

เพราะว่า ประชาชนย่อมเป็นใหญ่ เมื่อทำอะไรด้วยการอ้างคำว่า "ประชาชน" เข้าไว้ ย่อมเป็นการถูกต้องเสมอ เสมอ และเสมอ

พคท. ก็อ้างความถูกต้องของตน ด้วยการฆ่าได้ ทำลายได้ เพราะถือว่าทำเพื่อปลดแอกให้ประชาชน การล้มล้างรัฐบาลก็ถูกต้อง เพราะรัฐบาลมิได้กระทำการใดเพื่อประชาชน หากเขาได้เข้ามาเสวยอำนาจแล้ว เขาต่างหากที่จะจัดตั้งรัฐบาลของประชาชน

ท่านนักอื่น ๆ ทั้งหลายต่างก็คิดกันอย่างนี้ แล้วก็พูดว่า ได้กระทำสิ่งที่ถูกต้องเพื่อประชาชนของเขา

ไม่มีใครพูดเลยว่า ที่จริงเขาอาจกระทำเพื่อตนเอง เพื่อพวกพ้อง เพื่อเสวยและแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มันฟ้องตัวเองอยู่ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ การลือและการคุยเพื่อยุเพื่อแยก ทั้งจริงหรือไม่จริง จึงได้บังเกิดขึ้นในบ้านเมืองอย่างหนาหูหนาตา และอย่างน่าเป็นห่วงในความถูกต้องของผู้จงใจกระทำความไม่ถูกต้องขึ้นมากล่าวคือ เมื่อมันไม่ถูกต้องต่อบ้านเมืองแล้ว ก็ย่อมไม่ให้ความเป็นธรรมต่อประชาชนด้วย

ในประเทศที่อวดอ้างตนว่าเป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ ค่อนใบ หรือเต็มใบนั้น ก็คงจะต้องยอมรับว่า วิถีทางแห่งประชาธิปไตยเป็นความถูกต้องสำหรับวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศนั้น ถ้ายังไม่เต็ม ก็ต้องพยายามคืบคลานเข้าไปหา เพื่อถมให้เต็ม

ทุกคน ทุกฝ่าย ทุกพวก ต้องหันหัวเรือมุ่งไปสู่ปลายคลอง ด้วยการประคับประคองมิให้เรือบ่ายโน่นชนนี่ มิใช่ด้วยการพายเรือถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งทำให้หมดโอกาสในการเดินหน้า หากแต่จะทำให้ถอยหลัง ตั้งต้นใหม่กันท่าเดียว เหนื่อยแรงและห่างไกลจุดหมายเข้าไปทุกที

หากไม่คิดกันให้ดี และไม่ช่วยกันทำให้ดี ก็น่าสงสัยเหลือเกินว่า นาวาไทยคงจะต้องอับปาง และจมคลองเป็นแน่แท้

เผด็จการไม่ว่าแบบใด ย่อมถือว่าเป็นการด้อยพัฒนาทางจิตใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนาไปสู่ทางเสื่อม ประวัติศาสตร์สอนเรามามาก ทั้งโดยประเทศไกล หรือประ-

เทศไกล้ มีบทเรียนที่จะต้องจดจำว่า "อย่าทำ" แต่กลับไปคิดจำกลับว่า "ต้องทำ" อย่างนี้เราจะไปกันไหวหรือ และจะไปกันนานแค่ไหน

ขอให้สู้กันโดยวิถีทางประชาธิปไตยเถิด อย่าสู้กันด้วยกำลัง ด้วยเหตุอำนาจเป็นธรรมเลย มันจะจมคลองไปด้วยกัน

.........ผมเขียนบทความนี้ เพื่อร่วมในงานศพของเพื่อนและน้องที่รักคนหนึ่ง คือ พันเอก จง สืบจากยง ซึ่งจากไปดีแล้ว และพ้นจากความหื่นกระหายอันน่าสะอิดสะเอียนของคนไทยอีกมากหลายที่วนเวียนอยู่ข้างหลัง คุณจงย่อมไม่มีโอกาสอ่าน แต่คุณจงเคยทราบและเคยคุยอย่างปรับทุกข์กับผมมา ในระหว่างที่เขายังมีชีวิตอยู่เพราะคุณจงเป็นห่วงบ้านเมืองของเขา เช่นผม เช่นท่านทั้งหลาย

เจตนาของผม คือเขียนให้คนอยู่ได้อ่านอย่างมีประโยชน์ทางด้านความคิดและเขียนเพื่อวิงวอนวิญญาณของคุณจงว่า จงช่วยดลบรรดาลใจของเพื่อนฝูงมิตรสหาย และคนไทยทั่วไปด้วยเถิด – ให้กระทำสิ่งที่ถูกต้องจากความถูกต้อง และให้ช่วยป้องปัดความไม่ถูกต้องมิให้เป็นความถูกต้องอย่างเด็ดขาด

เพื่อว่า ชีวิตไทยจะได้ปลอดพ้นจากการจมคลองกันเสียที

หวังว่า พันเอก จง สืบจากยง เพื่อนรักคงจะพอใจบทความนี้ และขอให้ประสบสุขและไร้กังวลในภพหน้าด้วยเถิด...........

พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์

๒๐ สิงหาคม ๒๕๒๓

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ารู้จัก พ.อ. จง สืบจากยง เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๐๘ ในขณะนั้นท่านได้เข้ามาทำงานในองค์การเชื้อเพลิงในฐานะเป็นหัวหน้าฝ่ายแผนและโครงการองค์การเชื้อเพลิง แม้ว่าข้าพเจ้าจะเป็นพนักงานชั้นผู้น้อย และอยู่คนละหน่วยงานกับที่ท่านปฏิบัติอยู่ แต่ก็ได้รับความสนิทสนมจากท่านเป็นส่วนตัว โดยเหตุที่ข้าพเจ้ามีความเคารพนับถือ นิยมชมชื่นในการที่ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่ทรงคุณวุฒิเป็นบุคคลที่ขยันหมั่นเพียร ชอบหาความรู้ใส่ตัว มีความคิดริเริ่ม และมีความรับผิดชอบในการงาน ซึ่งเป็นบุคลิกลักษณะที่ควรสรรเสริญอย่างยิ่ง และโดยส่วนตัวนั้น ท่านเป็นบุคคลที่ซื่อตรง มีความเป็นกันเอง เห็นอกเห็นใจและมีอัธยาศัยไมตรีอันดีงามต่อมิตรสหายและผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน จะทำการงานสิ่งใดต้องทำให้สำเร็จจนได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ตาม ท่านจึงเป็นที่รักใคร่ เคารพนับถือของเพื่อน น้อง และผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างมาก

ขอผลบุญแห่งความดีงามที่ พ.อ. จง สืบจากยง ได้สร้างไว้จงเป็นอานิจสงส์บันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพตลอดชั่วนิรันดร

สมศักดิ์ ประสงค์ผล

แด่พ่อที่รักของลูก

แม้จะทราบว่าความตายเป็นของธรรมดาโลก ไม่มีใครสามารถจะหลีกเลี่ยงพ้น ลูกก็อดที่จะเศร้าโศกอาลัยถึงพ่อมิได้ แม่และลูกต้องสูญเสียร่มโพธิ์ร่มไทรอย่างไม่มีวันจะกลับคืนมา ต่อแต่นี้ไปลูกก็จะไม่ได้พบได้สนทนากับพ่ออีกแล้ว พ่อจะอยู่ในความทรงจำของลูกตลอดไปชั่วกาลนาน

พ่อเป็นผู้มีนิสัยโอบอ้อมอารีกอปรด้วยความเมตตากรุณา ชอบช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ เป็นที่รักเคารพของลูกหลานญาติมิตรทั่วไป พ่อเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความกตัญญูอย่างยิ่ง มักจะพูดถึงความดีของผู้ที่มีพระคุณอยู่เสมอ พ่ออบรมสั่งสอนลูกหลานให้มีความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียรอดทน ให้เป็นคนกตัญญูรู้คุณคน และอบรมลูก ๆ ให้เชื่อในเรื่องของเวรกรรม

ลูกไม่ได้คิดมาก่อนเลยว่าพ่อจะจากลูกและแม่ไปอย่างกระทันหันเช่นนี้ จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ลูกยังเสียดายว่าลูกได้พยาบาลพ่อได้น้อยวันเหลือเกิน ลูกยังทดแทนพระคุณของพ่อได้น้อยเกินไป พ่อเป็นคนดีไม่เคยทำบาป ลูกเชื่อว่าวิญญาณของพ่อจะต้องไปสู่สวรรค์แน่นอน

ลูกขอตั้งจิตอธิษฐานขออำนาจกุศลผลบุญและกรรมดีที่พ่อประกอบไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่รวมทั้งที่แม่และลูกได้ร่วมกันทำมาแล้วและจะทำต่อไปในภายหน้า จงเป็นผลดลบันดาลให้พ่อได้สิงสถิตในทิพยพิมาน และประสบความสุขความสว่างในสัมปรายภพ หากชาติหน้ามีจริง ลูกขอเกิดเป็นลูกของพ่อทุกชาติไป

จากลูก ๆ

อาลัยพ่อ

๒ มิ.ย. ๒๕๒๓ เป็นวันที่ดิฉันได้สูญเสียพ่ออันเป็นที่รักยิ่งไป แม้ว่าจะรู้อยู่ว่ามนุษย์ทุกรูปนามไม่อาจหลีกเลี่ยงความตายได้ ก็ยังเสียดายและอาลัยอย่างสุดซึ้ง เพราะตลอดระยะเวลา ๓๗ ปีที่เราได้อยู่ร่วมกันมา พ่อได้ปฏิบัติหน้าที่ของพ่อบ้านที่ดีอย่างหาที่เปรียบได้ยาก เป็นสามีที่ยกย่องให้เกียรติและทนุถนอมภรรยา รักลูกและภรรยามาก มีความเมตตา อารี ให้ความเอ็นดูรักใคร่และเกื้อกูลลูกหลาน ตลอดจนญาติมิตร และเพื่อนฝูงทุก ๆ คน ยึดมั่นในความกตัญญู กตเวทิตาต่อผู้มีคุณ เป็นคนอดทนและขยันในการงาน ทำงานโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ครั้งสุดท้ายก่อนจะจากไปก็ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความเจ็บปวดอย่างใดเลย ดิฉันก็รู้สึกปลาบปลื้มใจอย่างมากที่ได้อยู่ใกล้ชิดและเฝ้าพยาบาลอยู่จนถึงวาระสุดท้าย

ขอกุศลผลบุญและกรรมดีที่พ่อได้สร้างสมมาจนตลอดชีวิต จงดลบันดาลให้วิญญาณของพ่อไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการเทอญ

วิมล สืบจากยง

คำไว้อาลัย

"จะเป็นนายพลหรือนายพันก็ไปทันกันที่เผาศพ" เป็นคำพูดของคุณลุงและวันนี้ก็มาถึง หลาน ๆ ก็เสียคุณลุงไปและเป็นที่แน่นอนว่าทุกคนจะต้องพบกันวันนี้ โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เป็นแต่เพียงจะช้าหรือเร็วเท่านั้นตลอดชีวิตของคุณลุงที่หลาน ๆ ได้ประสบพบมา คุณลุงเป็นคนซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญู ยุติธรรม และเป็นคนโอบอ้อมอารีต่อทุกคนที่รู้จักและมาขอความช่วยเหลือ คุณลุงเป็นคนที่ไม่เคยดูดาย จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่สามารถเพื่อประโยชน์แก่มวลมนุษย์โดยทั่วไปและชาติบ้านเมือง ทั้งเป็นคนเทิดทูนชาติ ศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ ไว้เหนือชีวิต คุณลุงเป็นนักประวัติศาสตร์ นักวิชาการไม่เคยหยุดนิ่งไปต่างจังหวัดที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็จะค้นคว้าว่าคนรุ่นเก่าเขาทำอะไรกันไว้บ้างและคนรุ่นหลังได้บันทึกถูกต้องชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ ได้แสดงเชิงอรรถและโต้แย้งไว้ถ้าเห็นว่าไม่ถูกต้อง คุณลุงเป็นคนรักเกียรติ รักสีทหารมาก ยศ เหรียญตราเครื่องหมายแสดงคุณวุฒิ คุณลุงไม่เคยได้มาด้วยกิตติมศักดิ์ แต่คุณลุงได้มาด้วยความสามารถความกล้าหาญ ลูกศิษย์ที่เป็นเสธ หลายท่านขณะนี้ทราบดี ปากกับใจตรงกันประจบสอพลอใครไม่เป็นและสอนลูกหลานเสมอให้หยิ่งในศักดิ์ศรี เข้มแข็งอดทนอย่างชายชาติทหาร รับราชก็ให้นึกถึงชาติบ้านเมืองอย่าได้ทุจริต คอรัปชั่น

ถึงแม้จะเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่เกิดมาในโลกแล้วจะต้องจากกันไปด้วยความตาย ก็ตาม แม้จะถือธรรมะ อดกลั้นความรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องของธรรมชาติ ก็อดที่จะเสียใจและเสียดายคุณลุงอันเป็นที่เคารพรักของหลาน ๆ ไม่ได้ชั่วชีวิตทุกคน

ด้วยกรรมดีที่คุณลุงเคยสร้างสมและปฏิบัติมาตลอดชีวิต จึงทำให้คุณลุงไปสู่สุขคติด้วยความสงบและมีความสุขในสัมปรายภพ

จากหลาน ๆ ด้วยความเคารพยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ

นับตั้งแต่วันที่ พ.อ. จง สืบจากยง ได้ถึงแก่อนิจกรรม บรรดาท่านที่คุ้นเคย เพื่อนฝูงและญาติมิตรได้ให้เกียรติมาร่วมแสดงความเสียใจต่อครอบครัวของ พ.อ. จง สืบจากยง ในงานพิธีรดน้ำศพและสวดพระอภิธรรม พร้อมทั้งมีไมตรีจิตต์ที่ขอร่วมในการบำเพ็ญกุศล โดยเป็นเจ้าภาพในการสวดพระอภิธรรม และมาร่วมงานพิธีพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ พระคุณเหล่านี้ ดิฉันและบุตรธิดารู้สึกซาบซึ้ง และขอน้อมรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง ความกรุณาความเอื้ออารี ตลอดจนความห่วงใยที่ทุกท่านได้มอบให้แก่ดิฉันและบุตรธิดาในโอกาสนี้ นำมาซึ่งความอบอุ่น และช่วยผ่อนคลายความทุกข์โศกลงได้ ทั้งยังก่อให้เกิดพลังใจในอันที่จะดำเนินการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี และในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องหรือรับรองไม่ทั่วถึง เจ้าภาพกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ภรรยาและบุตรธิดา

ชีวิตนักเรียนนายร้อยทหารบก

เมื่อ ๑ มิ.ย. ๘๓ กองทัพบกได้ออกคำสั่งที่ ๕๖/๒๙๖๘ ให้นักเรียนเตรียมทหารบกชั้น ๒ พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่สอบได้เข้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ตั้งแต่ ๓๐ เม.ย. ๘๓ คือ

๑. นักเรียนเตรียม พิศิษฐ์ ตระกูลดิษฐ์
๒. นักเรียนเตรียม นวล หิญชีระนันท์
๓. นักเรียนเตรียม ทวิช บุญญาวัฒน์
๔. นักเรียนเตรียม ประสาน กนกโชติ
๕. นักเรียนเตรียม อรัญ รักสำรวจ
๖. นักเรียนเตรียม ประเสริฐ เพ่งสุกาญจน
๗. นักเรียนเตรียม เล็ก ประดับเวทย์
๘. นักเรียนเตรียม จง สืบจากยง
๙. นักเรียนเตรียม อุกฤษฏ์ สุคันธนาค
๑๐. นักเรียนเตรียม สุขุม บุญยเนตร์
๑๑. นักเรียนเตรียม ศักดิ์ พิศิษฏพงค์
๑๒. นักเรียนเตรียม จำเนียร ส่องพราย
๑๓. นักเรียนเตรียม เจตน์ อุดมศิลป์
๑๔. นักเรียนเตรียม สวัสดิ์ ศุขกลีน
๑๕. นักเรียนเตรียม พินิจ กุสุมา ณ อยุธยา
๑๖. นักเรียนเตรียม ประยูร พลอยมุกดา
๑๗. นักเรียนเตรียม วิเชียร สุจริต
๑๘. นักเรียนเตรียม บัญชา สุวรรวณประกร
๑๙. นักเรียนเตรียม สุนทร ประภาสโนบล

๒๐. นักเรียนเตรียม ระลอง รัตนะสิงห์
๒๑. นักเรียนเตรียม ผาด ตระกูลดิษฐ์
๒๒. นักเรียนเตรียม สุเทพ ศุขมนัส
๒๓. นักเรียนเตรียม ไพฑูรย์ อิงคตานุวัฒน์
๒๔. นักเรียนเตรียม เทพ กรานเลิศ
๒๕. นักเรียนเตรียม สนันท์ ชัยยะพันธ์
๒๖. นักเรียนเตรียม วีรินทร์ เบี้ยวไข่มุข
๒๗. นักเรียนเตรียม สันทัด ฤทธิสุมิต
๒๘. นักเรียนเตรียม ชม เครืออยู่
๒๙. นักเรียนเตรียม เฉลิม อรัณยกานนท์
๓๐. นักเรียนเตรียม นิตย์ จันมา
๓๑. นักเรียนเตรียม ประสิทธิ์ ธรรมนิยม
๓๒. นักเรียนเตรียม เสนาะ สัมมาวาจ
๓๓. นักเรียมเตรียม วัลลภ จุณณะบียะ
๓๔. นักเรียนเตรียม บุญเสริม ยินดีผล
๓๕. นักเรียนเตรียม ทองต่อ คล่องเชิงศร
๓๖. นักเรียนเตรียม สุราชฤทธิ์ โหละสุต
๓๗. นักเรียนเตรียม เสวี พานิช
๓๘. นักเรียนเตรียม จเร คีรีทวีป
๓๙. นักเรียนเตรียม อุไร สุคันธนาค
๔๐. นักเรียนเตรียม อารี ขันแก้ว
๔๑. นักเรียนเตรียม เยี่ยม อินทรกำแหง
๔๒. นักเรียนเตรียม พร้อม ผิวนวล
๔๓. นักเรียนเตรียม เยี่ยม เจียรณัย
๔๔. นักเรียนเตรียม สีมา ปาณิกบุตร

๔๕. นักเรียนเตรียม สนอง บุญเอนก

๔๖. นักเรียนเตรียม เทียนชัย กาญจนวิสุทธิ์

๔๗. นักเรียนเตรียม ชิงชัย ฤทธิ์เรืองเดช

๔๘. นักเรียนเตรียม เอื้อ วรรณแมน

๔๙. นักเรียนเตรียม เอื้อม จิรพงศ์

๕๐. นักเรียนเตรียม พูน บิยะรัตน์

๕๑. นักเรียนเตรียม สมิต จิวาลักษณ์

๕๒. นักเรียนเตรียม บรรเจิด ตุงคะสิริ

๕๓. นักเรียนเตรียม สำราญ เทพรพ.

แรกเริ่ม

คำสั่ง กองทัพบกเรื่องบรรจุนักเรียนเตรียมทหารบกชั้น ๒ ที่สอบได้เป็นนักเรียนนายร้อย และนักเรียนเทคนิคทหารบกข้างต้นนั้น ทำให้ความหวังของเราที่เฝ้าคอยได้เป็นจริงขึ้นมา จากจำนวนนักเรียนเตรียมทหารบกรุ่นที่ ๑ ทั้งหมด ๑๒๐ นาย ได้พ้นผ่ามาชั่วระยะเวลา ๒ ปี อย่างทรหด บางท่านกลัวจะเสียชื่อว่าภูมิไม่แน่นก็ขอซ้ำชั้นเสียบ้าง ทำให้เตรียมทหารบกรุ่นที่ ๑ เหลือขึ้นมา สวมเครื่องแบบนักเรียน นายร้อยหรือนักเรียนเทคนิคชุดขาวอันงามสง่าเพียง ๗๔ ท่าน เข้าเป็นนักเรียนนายร้อยเสีย ๕๓ ท่าน เข้าเป็นนักเรียนเทคนิคทหารบกเสีย ๓๐ ท่าน ยกธงขาวไปเป็นพลเรือนเสีย ๑๑ ท่าน ตายเสีย ๕ ท่าน เมื่อพวกเราผ่านขึ้นมาด้วยจำนวนที่ขาดไปมากเช่นนี้ รุ่นพี่ ๆ ท่านกลัวว่าจะมีน้อยท่านก็ยอมให้เกียรติร่วมเรียนกับพวกเรา ทางนักเรียนนายร้อย ๑๐ ท่าน และทางนักเรียนเทคนิคทหารบก ๖ ท่าน รวมสรุปว่า นักเรียนนายร้อยชั้น ๑ จากเตรียมทหารบกรุ่นแรกมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๖๕ ท่าน รวมทั้งนักเรียนนายเรือ พรรคนาวิกโยธินอีก ๒ ท่าน และนักเรียนเทคนิคทหารบกจากเตรียมทหารบกรุ่นแรก ก็มีจำนวน ๒๗ ท่าน

เปลี่ยนชีวิต

ในจำนวนนักเรียนนายร้อย ๖๕ ท่านนี้ เรายังไม่แยกออกไปเป็นตอนตำรวจเสีย อีก ๑๘ ท่าน ซึ่งรายละเอียดสำหรับตอนตำรวจนี้จะได้แยกกล่าวไว้อีกตอนหนึ่งต่างหาก เพราะมีความผาดโผนโจนทะยานน่าดูอยู่จนถึงกับได้สมญาว่าตอน ๑๘ มงกุฎ ซึ่งเป็นทหารเอกของพระรามเลยทีเดียว สำหรับพวกเราที่แยกไปเป็นนักเรียนเทคนิคทหารบกนั้นก็มีลีลาชีวิตไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งจะได้แยกกล่าวไว้ในตอนหลัง

วันพุธที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ตรงกับวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง จ.ศ. ๑๓๐๒ ได้อุดมฤกษ์พวกเราเตรียมทหารบกรุ่น ๑ ทั้ง ๗๔ ท่าน ต่างก็ย้ายของส่วนตัว จากตึก–จากบ้าน–จากห้องแถว–จากอาราม เข้าประจำโรงที่อยู่ในโรงเรียนนายร้อยทหารบกสมัยนั้น สำหรับนักเรียนนายร้อยก็เข้าประจำตึก ๒–๓ ทั้ง ๒ หลัง ชั้นบนสำหรับนอน ชั้นล่างเป็นห้องเรียนโรงที่อยู่เขามีหมายเลขเรียกว่าโรง ๑ กับโรง ๒ อยู่ทางด้านสระน้ำหรืออย่างไรจำไม่ได้เสียแล้ว ส่วนพวกนักเรียนเทคนิคก็ไปเข้าโรง ๘ ติดกับตัวตึกบัญชาการอีกฟากหนึ่ง แต่เราก็พบกันเสมอ หลังเลิกเรียนและฝึกตอนเย็นแล้วทุกวัน พวกพี่ ๆ ที่เขามารอรับเราอยู่ ๑๐ ท่านนั้น ก็มิได้มีการซ่อมหรือซ้อมพวกเราให้ ระคายเคืองแม้นแต่น้อย เพราะระบบซ้อมให้เจ็บกายเจ็บใจในสมัยนั้นยังไม่มีขึ้น ชีวิตใหม่สำหรับนักเรียนนายร้อย ๕๕ ชีวิต (อีก ๑๐ ชีวิตเป็นชีวิตเก่า) ก็ได้เริ่มจำเริญวัยนับแต่นั้นมา ทุกสิ่งทุกอย่างอะไร ๆ ดูมันใหม่ ๆ ไปเสียสิ้น ตำราเรียนใหม่, ห้องเรียนใหม่, ที่นอนใหม่, ที่กินใหม่, บ่อน้ำอาบใหม่ (แต่น้ำเก่าออกสีลายคราม) ผู้บังคับบัญชาใหม่, ครูอาจารย์ใหม่, อาหารใหม่ คือ อาหารมื้อ ๔ ก่อนนอน อยู่บ้านก็มิได้มีอาหารมื้อใหม่เช่นนี้ ทำให้ผู้ที่ตื่นก่อนต้องช่วยยกกำลัง ๒ หรือ ๓ แทนผู้ที่รอท้องไว้ยังไม่เคยเลยขี้เกียจเดินมารับประทาน แต่บางทีหากอาหารมื้อเย็น มีคุณภาพต่ำทำให้รับประทานได้น้อย วันนั้นก็เชื่อได้ว่าอาหารมื้อ ๔ ไม่มีกำลังที่จะให้ยกแน่นอน

ญาติเยี่ยม

เนื่องจาก การมาเป็นนักเรียนประจำใหม่ ๆ นี้เอง ท่านผู้ปกครองบางท่านก็เป็นห่วงกลัวลูกหลานจะลำบาก ก็มักจะมาเยี่ยมเยียนตอนเย็น ๆ ดังนั้นหลังอาหารเย็นแล้ว พวกนกยางทั้งหลาย ที่เรียกนกยางเพราะเครื่องแบบตอนเย็น ๆ นี้เป็นสีขาวเอี่ยมอ่องทั้งชุดด้วยกางเกงจีนสีขาว เสื้อคอกลมสีขาว รองเท้าคัดชูหนัง ซึ่งพวกนักเรียนนายร้อยสวมเป็นประจำ มองดูขาวเกลื่อนเหมือนนกยาง พวกที่รู้ว่าจะมีญาติมาเยี่ยมก็มักจะเกร่ ออกมานั่งเล่นที่สนามหน้าโรงเรียนเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อรอญาติหรือดูญาติแล้วแต่กรณี ญาติที่มาเยี่ยมไม่ว่าแก่สาวนางอย่างใด จะมาแจ้งความจำนง แก่ยามหน้าประตูใหญ่ ตรงข้ามเวทีราชดำเนินบอกชื่อบอกชั้นแก่ตาโป๋ (นายสิบแตรเดี่ยว) ซึ่งมีหน้าที่ตามให้นักเรียนนายร้อยมาพบที่ห้องข้างประตู เรียกว่าห้องเยี่ยมญาติ แทนที่จะเรียกว่าห้องญาติเยี่ยม การตามนักเรียนนายร้อยผู้ถูกญาติเยี่ยมใช้วิธีติดต่อสมัยดั้งเดิมคือเสียงสัญญาณผสมกับสายทหาร ต่อว่า "นักเรียนนายร้อย........ญาติมาหาครับ" เพื่อนฝูงทหารต่อก็จะช่วยกันตะโกนช่วยเรียกให้จนเจ้าตัวทราบ และถ้าหากเป็นญาติประจำ (แฟน) เสียงที่ตะโกนเรียกของเพื่อนฝูงก็มักจะดังมากขึ้นประกอบกับเสียงตบมือ ตีเท้าเฮฮากันด้วยความครื้นเครงในแต่ละกลุ่ม บางครั้งผู้เรียกมักจะบอกว่า "มารดา" แทนที่จะบอกว่าแฟน ผู้ถูกเรียกที่ไม่มีแฟน แต่เพื่อนฝูงไม่เชื่อว่าไม่ใช่แฟน ก็จะแหวออกมาว่า "แม่กะอูโว้ย" กลุ่มกองเชียร์จึงจะยอมสงบเสียง จะอย่างไรก็ตามสังเกตได้จากผู้ถูกเยี่ยมถ้าหากมีอาการเดินตัวปลิวตาหูแดง มักจะไม่ค่อยพ้นเป็นแฟนหากไปเรื่อย ๆ โอ้ ๆ เอ้ ๆ ก็มักจะเป็นญาติผู้ใหญ่จริง ๆ ญาติที่มาเยี่ยมมีหลายลักษณะ ทั้งญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง เพื่อนสาว รวมสรุปได้ว่าถ้าญาติไม่แก่เฒ่ากลางคน และเป็นผู้หญิงแล้วต้องถูกเหมาให้เป็นแฟนเสียทุกคนไป แม้นจะบอกว่าพี่สาวก็หาว่าโกหก แต่พอบอกว่าเป็นแฟนก็ไม่เชื่อเพราะแก่ รวมความว่าขอได้แหย่ให้เฮฮาเป็นใช้ได้ ญาติที่มาเยี่ยมมักจะเอาเงินเอาทองเอาขนมมาให้ กลุ่มใดถูกเยี่ยมหลายคนและมีขนมหิ้วมา กลุ่มนั้นก็มักจะอึมหมีพีมันด้วยขนมและผลไม้ญาติหอบมามาก เพื่อจะให้กินได้หลาย ๆ วัน หารู้ไม่ว่าขนมนั้นอยู่ได้เพียงนาทีเท่านั้นมันเหลือแต่ถุงเปล่า ๆ เท่าที่จำได้ ผู้ที่มีญาติทุกประเภทเยี่ยมมากได้แก่

เจตน์ อุดมศิลป์, สถิตย์ ตูวิเชียร, สุดสรรค์ พุกกะคุปต์ ทั้งสามท่านนี้ก็ได้ถึงแก่ชีวิตไปตามกรรม ซึ่งขอให้วิญญาณของเพื่อนจงสถิตย์เสวยสุขบนสรวงสวรรค์เถิด

ผู้ช่วยผู้บังคับหมวด

ในสมัยโน้น นักเรียนนายร้อยจัดระบบการปกครองเป็นแต่ละชั้นต่างหาก จากกันเป็นกองร้อย ๆ ภายในกองร้อย เป็นนักเรียนชั้นเดียวกันแบ่งออกเป็นหมวด มีผู้บังคับหมวด บังคับบัญชาโดยตรงเป็นนายทหาร แต่เพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนชั้นสูงรู้จักบังคับบัญชาหน่วย และเป็นการแบ่งเบาภาระจากผู้บังคับหมวดทางโรงเรียน จึงได้คัดเลือกนักเรียนนายร้อย ปีที่ ๓ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในสมัยโน้นมาทำหน้าที่ช่วยบังคับหมวดดูแลนักเรียน นายร้อยชั้นต่ำกว่าในแต่ละหมวด เรียกว่าผู้ช่วยผู้บังคับหมวด มีเงินเดือนละ ๑๒ บาท ซึ่งมิใช่น้อยในสมัยนั้น เมื่อได้ขึ้นไปเป็นนักเรียนนายร้อยชั้น ๑ พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็ได้พบกับผู้ช่วยผู้บังคับหมวด ๓ ท่านคือ

นนร. (ชั้น ๓) อรุณ จาบแจ่มศรี, นนร. (ชั้น ๓) อุทิศ ฉายแสงจันทร์ และ นนร. (ชั้น ๓) สุดใจ ไวรักษ์สัตว์ แต่ทั้ง ๓ ท่านนี้ อยู่กับพวกเราได้ไม่ทันสิ้นปี ก็ต้องออกรับราชการเนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีน พวกเราก็ได้พบกับผู้ช่วยผู้บังคับหมวด คือ นนร. ชั้น ๒ อีก ๓ ท่านคือ นนร. (ชั้น ๒) สายหยุด เกิดผล นนร. (ชั้น ๒) หิรัญ ครุฑเวโช และ นนร. (ชั้น ๒) สุกิจ สิงหสุวิช ผู้ช่วยทั้ง ๓ มาบังคับบัญชาพวกเราเพียง ๒ เดือน ก็ต้องออกรับราชการไปเสียอีก หากผิดพลาดขอความกรุณาอภัยชื่อที่คลาดเคลื่อนด้วย

เมื่อเป็นนักเรียนนายร้อยชั้น ๒ พ.ศ. ๒๔๘๔ เราจึงกลายเป็น นนร. อาวุโส พวกเราบางนายได้รับแต่งตั้งเป็น ผู้ช่วยผู้บังคับหมวดกันเองและชั้น ๑ ได้แก่ นนร. ไพฑูรย์ อิงคตานุวัฒน์ และนนร. วิเชียร สุจริต เป็นผู้ช่วยผู้บังคับหมวด นนร.ปี ๒ คือพวกเรากันเอง ส่วนผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็น ผู้ช่วยผู้บังคับหมวด นนร.ปีที่ ๑ คือ นนร. ทวิช บุญญาวัฒน์ นนร. บุญเสริม ยินดีผล และ นนร. เสวี พาณิช และบางท่านก็ได้รับ

แต่งตั้งไปเป็นผู้ช่วยผู้บังคับหมวดนักเรียนเตรียมทหารบกปีที่ ๑ และ ๒ อีกด้วย แต่ไม่สามารถจะจดจำได้ เพราะหลายท่านด้วยกัน จึงขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ภารกิจประจำวัน

๐๕.๓๐ เสียงแตรปลุก ที่พวกเราแสนจะเกลียดชังดังกังวานขึ้นไม่ว่าอากาศจะหนาวเย็นยะเยือกฝนจะตกพรำหรือร้อนระอุทุกคนจะต้องตื่นตามเสียงแตร ผู้ใดจะตื่นก่อนก็ต้องนอนรออยู่ แต่เมื่อสิ้นเสียงแตรแล้วจะม้วนอนรอบิดขี้เกียจพึดฟาดอยู่ก็ไม่ได้ เสียงแตรคือคำสั่งที่จะต้องปฏิบัติทันที นอกจากนี้เสียงสำทับจากเวรประจำโรงว่า "ตื่น ๆ ๆ" มีข้อสังเกตว่า หากเสียงสำทับนี้ดังกังวานเร่งร้อนก็รู้กันว่า มีนายทหารเวรหรือผู้บังคับบัญชามาปรากฏตัวอยู่ใกล้ ๆ นั้นแล้ว ขืนมัวอืดอาดโอ้เอ้ก็มีหวังนั่งเฝ้าโรงในวันเสาร์–อาทิตย์ อดไปพบแฟนกันทีเดียว

ภายใน ๕ นาที ต้องเก็บมุ้งผ้าปูที่นอนให้เรียบร้อย คว้าขันและแปรงสีฟันวิ่งลงมาข้างล่างโดยต้องเปลี่ยนกางเกงจากกางเกงจีนขายาวมาเป็นกางเกงกีฬาด้วย ใครนุ่งกางเกงกีฬานอนก็ทุ่นเวลาไปได้อีกหน่อยไม่ต้องเปลี่ยน ทำความสะอาดหน้าตา สีฟัน, ถ่ายทุกข์ ต้องเสร็จภายใน ๕ นาทีนี้ ตอนแรก ๆ แย่หน่อยไม่ค่อยจะทันพอนาน ๆ ไป ยังมีเวลาเดินเล่นเสียอีกด้วยซ้ำผู้ช่วยผู้บังคับหมวดจะเป่านกหวีดเรียกแถวนำวิ่งพอยืดเส้นยืดสายประมาณ ๑๕ นาที เลิกแล้วก็รีบไปอาบน้ำแต่งตัวสวมถุงเท้ารองเท้า นุ่งกางเกงสี.ขียวใบไม้จัดที่นอนให้เรียบ ผ้าปูนอนตึงเปรี๊ยะ ผ้าคลุมหมอนเข้าแนว กวาดใต้เตียงวางรองเท้าให้เป็นระเบียบจัดหิ้งให้สะอาด เอาผ้าไปตาก เริ่มเข้าห้องเรียนเวลา ๐๖.๐๐ ผู้ใดทำไม่ทันมัวเก็บโน่นลืมนี่มีหวังวิ่งรอบโรงเพื่อออกกำลังอีกครั้งหนึ่งตามคำสั่งนายทหารเวร ภารกิจต่าง ๆ ในชั่วเวลา ๓๐ นาทีนี้ เป็นไปอย่างว่องไว จึงมักปรากฏว่าการอาบน้ำอย่างรีบเร่งและแต่งตัวรวดเร็วนี้เอง บางท่านขึ้นจากน้ำมาสบู่ยังล้างไม่หมด จึงมักจะทำให้เป็นโรคเปื่อยคัน และโรคผิวหนังบางประเภทตามซอกตามหลืบต่าง ๆ ของร่างกายกันเป็นประจำ

๐๖.๐๐ ตาโป่ก็จะเป่าแตรให้เข้าห้องเรียนเป็นการฝึกฝนตนเองดูหนังสือ ทำการบ้าน ห้ามอ่านหนังสืออ่านเล่น ห้ามลุกจากโต๊ะออกนอกห้องเรียน เว้นแต่ไปถ่ายทุกข์

โดยเฉพาะห้ามฟุบหลับต่อเบื้องหน้าขาด บางท่านก็อาจแอบซุกจดหมายแฟนไว้ในตำรา ก้มหน้าก้มตาเขียนเสมือนขยันเสียเต็มประดาที่ไหนได้ พอเข้าไปใกล้จึงเห็นว่ากำลัง "คุณ ๆ ผม ๆ" อยู่ในกระดาษสีฟ้าบ้าง สีชมพูบ้างตามอัธยาศัย นั่งประจำโต๊ะอยู่จน ๐๗.๐๐ ก็ออกมาเข้าแถวไปรับประทานอาหารเช้า ตอนนี้ต้องสวมเสื้อนอกด้วย เดินแถวโดยพร้อมเพียงกัน เข้านั่งประจำโต๊ะอาหารแต่ยังรับประทานไม่ได้ ให้นั่งมองไปก่อนจนกว่า "กินได้" จะดังออกมาจากปากผู้ช่วยผู้บังคับหมวดนั่นแหละ เสียงกราว ๆ กรุกกริก จากจานจากช้อนซ่อมถึงจะดังขึ้นและก็อึดใจเดียวก็จะเบาลง ๆ พอได้ยินคำว่า "ไปได้" ก็เดินกลับมาตามลำพังไม่ต้องเข้าแถว ตอนนี้พอว่างชั่วครู่จนกว่าจะใกล้ ๐๘.๐๐ จึงเข้าแถวหน้าห้องเรียนเคารพธงชาติก็เริ่มเรียนไปจนถึง ๑๒.๐๐

๐๘.๐๐–๑๒.๐๐ รวม ๔ ชั่วโมงยาวเหยียด เป็นเวลาของการศึกษาอันเคร่งเครียด มีระยะเวลาพักผ่อนประจำชั่วโมง ๕ นาที หากเป็นชั่วโมงที่เรียนสนุกก็เฮฮากันไป หากเป็นชั่วโมงภาษาต่างประเทศก็มักจะคำนับครูกันหงึกหงัก เพราะความง่วงเข้าครอบงำ อาจารย์ที่สอนก็ปลุกด้วยเศษชอล์ค คนที่ง่วงนอนก็ถูกปลุกไปล้างหน้าบ้าง เพราะพวกที่ง่วงจะอ้างว่าอยู่เวรบางทีก็บอกว่าฝึกยูโดตอนเช้า มีบางคนนั่งลืมตาแต่หลับในเมื่อถูกถามว่าเข้าใจไหม ก็ตอบว่าเข้าใจ เลยถูกย้อนมาว่าเข้าใจอย่างไร แต่ตอบไม่ถูกแบบนี้อาจารย์ท่านก็ปรานียอมให้ยืนเรียนไปจนหมดชั่วโมง หากมีการตัดแต้มเพียง ๑ แต้มต่อใครโบก ๑ ครั้ง แล้วก็รับรองได้แน่ ๆ ว่าแต้มความประพฤติ คงเหลือไม่พอเข้าสอบไล่ หรือบางท่านอาจถึงเกณฑ์ให้ออกเพราะหลับเรียนเป็นแน่

๑๒.๐๐–๑๓.๐๐ เป็นตอนพักผ่อนจริง ๆ ภายหลังรับประทานอาหาร โดยผ่านกรรมวิธีเช่นในตอนเช้า ส่วนมากก็มานั่งพักผ่อนกันอยู่หน้าโรง ส่วนน้อยที่รู้สึกหนักหนังตาก็มักแอบขึ้นไปงีบข้างบนสักหน่อย พอมีแรงไว้เรียนตอนบ่าย ส่วนผู้ที่เป็นหนอนหนังสือก็จะเจาะตำราต่อไป พวกนี้บางทีก็ใช้ฟุบกับโต๊ะก็มี เพื่อเอาแรงไว้ฝึกตอนบ่าย

๑๓.๐๐–๑๕.๐๐ ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง ตอนนี้เป็นการเรียนวิชาที่เบา ๆ หรือเข้าห้องทดลอง แต่การนั่งคำนับครูก็คงมีเป็นปกติ เพราะเลือดลงมาสู่กระเพาะเพื่อย่อยอาหาร

สมองเลยขาดเลือดอยากพักผ่อน และมักจะมีจำนวนมากกว่าตอนเช้า เมื่อเลิกเรียนเวลา ๑๕.๐๐ ก็เป็นระยะเวลาของการฝึกวิชาทหารเสีย ๒ ชั่วโมงถึง ๑๗.๐๐ ตอนนี้เป็นการฝึกท่าอาวุธบ้าง ฝึกยุทธวิธีบ้าง เรียนอาวุธศึกษาบ้าง ฝึกขี่ม้าบ้าง แล้วแต่รายการ ถ้าเป็นการฝึกข้างนอกเราก็ใช้ขบวนจักรยานเป็นหมวด ๆ มีปืนเล็กยาวแบบ ๖๖ สะพายหลัง ยังกับขุนดาบบนหลังม้านั่นแหละ เรามักจะไปฝึกยุทธวิธีกันแถวเขาดินและสนามเสือป่า ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีตึกรามใหญ่โตเกะกะอย่างสมัยนี้

๑๗.๐๐–๑๙.๐๐ เป็นระยะเวลาที่สุขที่สุด เพราะเสร็จสิ้นการเรียน การฝึกในแต่ละวันเป็นเวลาของการจู๋จี๋กับญาติสาวที่มาเยี่ยม หรือนั่งตากลมโชยเอื่อย ๆ ในสนาม การแสดงความเคารพมีน้อยที่สุด เมื่อเลิกฝึกก็เก็บผ้าที่ตากไว้ในตอนเช้าเปลี่ยนชุดฝึกอันร้อนอบอ้าว ลงอาบน้ำโนสระเก่าลายครามจนขอบเขียว แต่งตัวชุดนกยางรอเข้าแถวเคารพธงชาติตอน ๑๘.๐๐ แล้วต่างเดินไปโรงอาหารตามลำพัง พออิ่มหรือไม่อิ่มก็แล้วแต่ เมื่อได้ยินคำว่า "ไปได้" ต่างก็ทะยอยกันออกมาพักผ่อนตามอัธยาศัย บางท่านมีอัฐหน่อยรับประทานไม่ถูกปากก็ไปหาเพิ่มเติมที่ร้านค้า บางท่านก็ไปจองตัดผมที่โรงตัดผมซึ่งมีคุณภาพเชื่อถือได้ว่าตัดถูกต้องตามทรงที่ทางโรงเรียนกำหนดและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการตัดฟรี ผู้ที่เงินน้อยจึงนิยมมาก

๑๙.๐๐–๒๑.๐๐ ตาโป๋แกเป่าแตรให้เข้าห้องเรียนอีก ๒ ชั่วโมง เพื่อทบทวนการเรียนในวันนั้นหรือทำการบ้าน ดูตำราที่อาจารย์มอบหมาย บางครั้งก็รับการอบรมจากผู้บังคับหมวดอย่างไรก็ดี นายทหารเวรก็ยังคงตรวจตราสอดส่องหาผู้ที่นอนหลับ หรืออ่านหนังสืออ่านเล่นหรือเขียนจดหมายอยู่ตลอดเวลา หากถูกจับได้บ่อยก็มีหวังเสียแต้มความประพฤติ มากน้อยแล้วแต่กรณี พอถึงเวลาเลิกก็เดินไปหาอาหารมื้อ ๔ ที่โรงเลี้ยงอีกครั้งหนึ่ง มื้อ ๔ นี้เป็นอาหารเบา ๆ หรือขนมหวาน ๆ บางทีก็ผลไม้ แล้วแต่อารมณ์ บางคนไม่อยากเดินก็ไม่ไปยอมเสียสิทธิให้เพื่อนฝูงยกกำลัง บางท่านยังเป็นห่วงว่าอาจเป็นของดีอุตส่าห์เดินไปดูพอเห็นเป็นสาคูน้ำเชื่อมก็หันกลับ แต่หากเป็นบะหมี่ จึงจะเดินเข้าไปก็มีกลับมาก็ประมาณ ๒๑.๑๕ กางมุ้งเตรียมเข้าแถวสวดมนต์ และเข้านอนเมื่อ ๒๑.๓๐ เว้นผู้มีกรรมต้องอยู่เวรโรงเท่านั้น ที่ยังตื่นอยู่คืนละ ๔ คนตลอดคืน

วันหยุดราชการ

วันเสาร์อาทิตย์ เป็นวันที่พวกเราเฝ้าคอยมาตั้งแต่วันจันทร์ก่อน เพราะจะได้มีโอกาสออกไปใช้ชีวิตนอกโรงเรียน เยี่ยมพี่น้องพ่อแม่หรือแฟนตามแต่จะถนัดของแต่ละบุคคล เราจะเริ่มคึกคักกันตั้งแต่วันเสาร์ เว้นแต่พวกที่มีชื่อต้องเข้าเตรียมพร้อม หรือพูดง่าย ๆ ว่าเฝ้าโรงนั่นแหละจะหงอยเหงาไปหน่อย ตอนเช้าเราก็คงศึกษาไปตามปกติ พอรับประทานอาหารกลางวันแล้วก็เอาปืนประจำตัวซึ่งตรากตรำมาตลอดอาทิตย์ออกมาทำความสะอาด เราจะต้องถอดปืนเล็กยาวแบบ ๖๖ ทุกชิ้นออกมาเช็ดและขัดให้สะอาด เพื่อรับตรวจ ผู้ใดทำไม่สะอาดก็มีโทษถึงถูกกักบริเวณ ซึ่งกลัวกันนักหนา พอรับตรวจนำปืนเข้าเก็บเรียบร้อยแล้วต่างจัดการธุระเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย มีการขัดกระดุม เครื่องหมาย หัวเข็มขัด จำปารับเข็มขัด รองเท้าให้สะอาดขึ้นเงา เพราะนักเรียนนายร้อยจะแต่งกายขมุกขมอมไม่ได้ หากจะแต่งเครื่องขาวก็ไม่ต้องคาดเข็มขัด ตอนแรกผู้บังคับหมวดท่านมักจะมาขอดูว่าแต่งกายถูกต้องหรือไม่ สะอาดเรียบร้อยไหม บางคนเพื่อนเราแต่งตัวเรียบร้อย จะรอดตึกบัญชาการออกไปอยู่แล้ว พบเจ้ากรม พล.อ สวัสดิ์ สวัสดิรณรงค์ ท่านเกิดขอดูผมหากปรากฏว่ายาวเกินกำหนด เพื่อนเราก็หน้าซีดหิ้วกระเป๋ากลับมาโรง ถอดเครื่องแบบออกเฝ้าโยงต่อไปตามคำสั่งของท่าน แต่นาน ๆ จึงจะมีสักครั้ง ระยะเวลาตอนเตรียมตัวกลับบ้านในวันเสาร์จะเป็นเวลาที่สุขสดชื่นรื่นรมย์เป็นที่สุด และพยายามออกไปให้เร็วที่สุด บางท่านถึงกับไม่ยอมรับประทานอาหารกลางวันทีเดียว เพื่อจะได้ใช้เวลาเตรียมตัวในตอนนั้นสมัยนั้นมีเครื่องแบบเพียง ๒ อย่างคือ เครื่องแบบขาวไม่มีกระบี่ให้รุงรังและเสียเวลาในการขัดกับเครื่องแบบสีเขียวใบไม้เครื่องหมายอะไรไม่มีมากเหมือนเดี๋ยวนี้ รถเมล์ก็ไม่มีไปไหนก็ไปรถรางชั้นหนึ่ง และขอให้ได้ยืนเต๊ะท่าอยู่หลังคนขับเป็นพอใจ ในวันหยุดหรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ จะมีนักเรียนนายร้อยในเครื่องแบบสีขาวสะอาดเที่ยวกันมาก บ้างก็ควงคู่บ้างก็ไปกันเป็นกลุ่ม และรับรองว่าภาพยนตร์รอบเช้าที่เฉลิมกรุง ซึ่งเป็นโรงชั้นหนึ่งในสมัยนั้นจะมีนักเรียนนายร้อยเข้าชมกันมาก เราออกไปตั้งแต่วันเสาร์ กลับเข้าโรงเรียนต้องก่อน ๒๐.๐๐ วันอาทิตย์ และในหัวค่ำวันอาทิตย์นี้เองจะมีการสนทนาปราศัย เล่าเรื่องที่แต่ละคน

ไปพบมาในระหว่างวันหยุดให้ฟัง บางครั้งคุยกันจนเป่าแตรนอนแล้ว ยังไม่หยุดฝอย ร้อนถึงผู้ช่วยบังคับหมวดต้องออกคำสั่งให้ "เงียบ–นอน" นั่นแหละถึงจะหลับลงไปได้ เพื่อเตรียมเอาแรงไว้สู้กับการเรียนและฝึกในวันจันทร์ต่อไป

ราชการสนาม

การฝึกราชการสนามเป็นการฝึกที่จำเป็นสำหรับนักเรียนนายร้อย เพื่อให้รู้จักความลำบากตรากตรำ นอนกลางดินกินกลางทราย เพื่อให้คุ้นเคยกับสภาพในสนามรบ เรามักกระทำกันที่บางนา แถว ๆ วัดธาตุทอง หรือที่บางซื่อ แถว ๆ วัดไผ่ตัน สมัยนั้นยังเป็นทุ่งนาและชนบทเหมาะแก่การฝึกยุทธวิธีเป็นที่สุด เราเดินกันไปด้วยเครื่องหลังเต็มอัตราทั้งอาวุธประจำตัว และอาวุธประจำหน่วย ใครถูกเป็นพลยิงปืนกลเบาก็บ่นอู้ เพราะปืนกลเบาที่ใช้ในการฝึก ท่านใช้อาวุธจำลองทำด้วยท่อประปาหนักกว่าของจริง ใครที่ตัวโตมักจะถูกแบกเจ้าท่อน้ำนี้ต่างปืนกลเบาเสมอ ๆ กระสุนก็ไม่สมบูรณ์ต้องใช้กระสุนปากล่อกันลั่นทุ่งนาไปเชียวละ เราฝึกภาคสนามอย่างนั้นทั้งวันทั้งคืน น้ำท่าอาบบ้าง ไม่อาบบ้าง แต่เราก็ทนได้ และผ่านมาอย่างภาคภูมิว่า หนักเอาไม่เบาก็ยังสู้ เมื่อเรากลับจากฝึกราชการสนามหน้าตาจึงมักจะไหม้เกรียมและแข็งแกร่งขึ้นทุกทีจนพร้อมที่จะเป็นผู้นำทหารที่ดีได้

เหตุการณ์สำคัญ

นักเรียนนายร้อย ๒๔๘๓ ที่เลื่อนขึ้นมาจากนักเรียนเตรียมทหารบกรุ่นที่ ๑ ได้ประสบเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ หนัก ๆ ถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกคือ กรณีพิพาทอินโดจีน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ครั้งหลัง คือ สงครามมหาเอเซียบูรพา ๒๔๘๔ อันเป็นเหตุให้นักเรียนนายร้อยชั้น ๒–๓ ต้องออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรกันเสียหมด คงเหลือแต่นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ ๑ เป็นรุ่นอาวุโส แยกเป็นฝ่ายทหารราบ ๔๔ ท่าน นาวิกโยธิน ๒ ท่าน ตำรวจ ๑๘ ท่าน ลาออกไป ๑ ท่าน คือ พินิจ กุสุมา ณ อยุธยา เพื่อเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ คงเหลือทั้งสิ้น ๖๔ ท่าน

เนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีน ทำให้เราต้องเรียนหลักสูตรเร่งรัดออกสนามหนักทั้งค่ำเกือบ ๒ เดือน จวนจะต้องออกรับราชการก็พอดีเหตุการณ์สงบเสียก่อน เราจึงได้ศึกษาและฝึกภาคสนามในปีที่ ๒ แต่พอ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เหตุการณ์ประดุจฟ้าผ่ากลางแดดที่เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว นั่นคือญี่ปุ่นบุกไทย, ญี่ปุ่นขึ้นบางปู ฯลฯ เราต้องกลับมาศึกษาเร่งด่วนอีกครั้งหนึ่งเมื่อ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๘๔ เราได้รับคำสั่งให้เตรียมตัวออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตร พวกที่เรียนตำรวจก็ต้องออกเป็นทหารบกด้วย เว้นแต่นาวิกโยธิน ๒ นาย ที่ส่งตัวกลับกองทัพเรือ รุ่งขึ้น ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๔ เราก็ได้รับการติดดาวและกระบี่ที่สนามหน้า ร.ร. นายร้อยทหารบกทั้งหมด ๖๒ นาย พอรุ่งขึ้น ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ เรานายทหารใหม่ยามฉุกเฉิน ๖๒ ท่านก็เดินทางไปรายงานหน่วยต้นสังกัด ตามคำสั่งทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ชีวิตในราชการทหารของพวกเราก็ได้เริ่มต้น ณ บัดนี้

ประวัติศาสตร์

ที่ผมรัก

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

พระแก้วมรกต

พ.อ. จง สืบจากยง

ผมได้เขียนเรื่องศาลพระหลักเมืองใกล้กับ อชพ. ซึ่งถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ของบ้านเมืองไปแล้ว และยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอันสำคัญยิ่ง คือ พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรพระแก้วมรกตอันประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม จึงได้เสนอเรื่องนี้ให้ผู้อ่านทราบดังต่อไปนี้

การสร้างวัดพระแก้วซึ่งโปรดให้สร้างขึ้นในพระบรมมหาราชวังนั้น ได้สร้างพร้อมพระอุโบสถ, พระเจดีย์, วิหาร และศาลาราย ภายหลังให้ขุดสระน้ำทำหอไตรอยู่กลางสระหลังหนึ่งพระราชทานนามว่า หอพระมณเฑียรธรรม เป็นที่ไว้พระไตรปิฎก แล้วโปรดให้เลื่อนพระอาลักษณ์ (แก้ว) เป็นพระยาธรรมปโรหิต จางวางราชบัณฑิต เลื่อนหลวงอนุชิตพิทักษ์ (ทองอยู่) เป็นพระยาพจนาพิมล ช่วยราชการให้กรมราชบัณฑิต ทั้งปวงบรรดาที่เป็นอาจารย์มาบอกปริยัติธรรมแก่ภิกษุสามเณรที่หอพระมณเฑียรธรรมนั้นต่อมา อนึ่ง โปรดให้เชิญพระเทพบิดร คือ พระรูปสมเด็จพระรามาธิบดี (อู่ทอง) ซึ่งเป็นปฐมวงศ์สร้างกรุงเก่ามาแปลงเป็นพระพุทธรูปหุ้มเงินปิดทองประดิษฐานไว้ในพระวิหาร พระวิหารนั้นพระราชทานนามว่าหอพระเทพบิดร การก่อสร้างอารามเสร็จในปีมะโรง ฉศก พ.ศ. ๒๓๒๗ ครั้น ณ วันจันทร์เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ จึงโปรดให้เชิญพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตจากโรงในพระราชวังเดิม ฟากตะวันตก ลงเรือพระที่นั่งกิ่ง มีเรือแห่เป็นขบวนข้ามมายังพระอารามที่สร้างใหม่แล้วนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะประชุม ทำสังฆกรรมสวดผูกพัทธสีมาในวันนั้นและสร้างเสร็จพระราชทานนามว่า วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไว้เป็นที่ประชุมข้าทูลละออง

ธุลีพระบาท ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาธิษฐานปีละ ๒ ครั้ง คือ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ครั้งหนึ่ง เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำครั้งหนึ่งเสมอมา บัดนี้เลิกกันแล้ว ความจริงไม่ควรเลิก จะได้เกรงกลัวความผิดปัญหาคอรัปชั่นก็จะลดน้อยลงหรือไม่มีเลยก็ได้ ถ้าความเห็นของผมควรจะรื้อฟื้นเรื่องนี้ขึ้นมาใหม่

ตำนานพระแก้วมรกต

พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตองค์นี้ มีเรื่องในหนังสือโบราณแต่งเป็นภาษามคธไว้เรียกชื่อว่า "รัตนพิมพ์วงศ์" เรื่องเดิมของพระพุทธรูปนี้สืบมามีดังนี้ พระมหามณีรัตนปฏิมากรพระองค์นี้เทวดาสร้างถวายพระอรหันต์องค์หนึ่ง มีนามว่า พระนาคเสนเถระในเมืองปาฏลีบุตรท่านเป็นพระที่มีฤทธิ์สำเร็จด้วยอภิญญา ได้อธิษฐานอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระพุทธเจ้า ให้ประดิษฐานอยู่ในองค์พระมหามณีรัตนปฏิมากร ถึง ๗ พระองค์ คือ ในพระโมลีพระองค์หนึ่ง ในพระนลาฏพระองค์หนึ่ง ในพระอุระพระองค์หนึ่ง ในพระอังสาทั้ง ๒ ข้าง ๒ พระองค์ ในพระชานุทั้ง ๒ ข้าง ๒ พระองค์ เป็น ๗ พระองค์ เนื้อแก้วก็ปิดสนิทมิดชิดติดเป็นเนื้อเดียวดังเดิม ไม่มีแผลมีช่องแลเห็นตลอดเข้าไปเลย พระมหามณีรัตนปฏิมากรอยู่เมืองปาฏลิบุตร แล้วตกไปลังกาทวีป แล้วตกกัมพูชา เมืองศรีอยุทธยาเมืองละโว้ เมืองกำแพงเพชร แล้วภายหลังตกไปเมืองเชียงรายเจ้าเมืองหวังจะซ่อนแก่ศัตรูจึงเอาปูนทาลงรักปิดทองบรรจุไว้ในพระเจดีย์ที่เมืองเชียงรายนั้น

และในพงศาวดารมีต่อมาว่า เมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๗ พระแก้วมรกตองค์นี้อยู่ในสถูปใหญ่เก่าองค์หนึ่ง ณ เมืองเชียงราย ด้านพระสถูปพระเจดีย์นั้นต้องอสนีบาตพังลงแล้วชาวเมืองเชียงรายได้เห็นเป็นพระพุทธรูปปิดทองทึบทั้งพระองค์ ก็คงสำคัญว่าพระพุทธรูปศิลาสามัญ จึงเชิญไปไว้ที่พระพุทธรูปแห่งหนึ่งในวัด ต่อจากนั้นอีก ๓ เดือนปูนที่ลงรักปิดทองหุ้มทั้งพระองค์นั้นกระเทาะออกที่ปลายพระนาสิก เจ้าอธิการในอารามนั้นได้เห็นเป็นแก้วสีเขียวงาม จึงแกะออกไปทั้งพระองค์ คนทั้งหลายจึงได้เห็นและทราบความว่าเป็นพระพุทธรูปแก้วทึบทั้งแท่งบริสุทธิ์ดีไม่บุบสลาย คนชาวเชียงรายและเมืองลาวอื่น ๆ ก็ตื่นกันไปบูชานมัสการมากมาย ท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองจึงมีใบบอกลงไปยังเมืองเชียงใหม่ ๆ เกณฑ์กระบวน

ช้างไปแห่รับเสด็จ พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วโดยหลังช้าง ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปาง ช้างรับเสด็จพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้ว ก็วิ่งตื่นไปยังเมืองนครลำปาง และเมื่อหมอควานเล้าโลมช้างให้สงบแล้วพามาถึงทางที่จะไปเมืองเชียงใหม่ ช้างก็ตื่นไปนครลำปางอีก จนภายหลังเมื่อเอาช้างรับเสด็จพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้ว ช้างนั้นก็ตื่นอีก ด้วยเหตุนั้นเจ้าพระยาผู้ไปรับ ก็ได้มีใบบอกไปยังเมืองเชียงใหม่ตอนนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่นับถือผีสางมากนัก จึงวิตกว่าชะรอยของรักษาพระองค์พระจะไม่ยอมมาเมืองเชียงใหม่ จึงยอมให้พระแก้วมรกตไปประดิษฐานอยู่เมืองลำปาง คนทั้งปวงจึงได้เชิญไปไว้ในวัดที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถวาย ในเมืองนครลำปางนานถึง ๓๒ ปี และวัดนั้นยังเรียกวัดพระแก้วอยู่มาจนทุกวันนี้

ครั้น พ.ศ. ๒๐๑๑ เจ้าเมืองเชียงใหม่องค์อื่น ๆ ได้แผ่นดินเชียงใหม่ แล้วดำริว่าเจ้าเชียงใหม่องค์ที่ล่วงแล้วยอมให้พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้ว ไปประดิษฐานอยู่นครลำปางนั้นไม่ควรเลย ควรจะไปอาราธนาอยู่เมืองเชียงใหม่ คิดแล้วจึงไปอาราธนามาไว้ในเมืองเชียงใหม่ แล้วจึงไปแห่พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมาสร้างพระอารามวิหารถวายแล้วประดิษฐานไว้เมืองเชียงใหม่ และทำปราสาทให้มียอดตามสมควร แต่หาสมประสงค์ไม่ อสนีบาตก็ลงหลายครั้ง จึงได้เชิญพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วกับทั้งเครื่องประดับอาภรณ์ต่าง ๆ มีบานบีดตู้ เก็บรักษาไว้ เบิดให้คนทั้งปวงบูชาเป็นครั้งคราว แต่พระแก้วมรกตหรือพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วได้ประดิษฐานอยู่เชียงใหม่นานได้ ๘๔ ปี ครั้น พ.ศ. ๒๐๙๙ เจ้าเมืองเชียงใหม่ที่ครองเมืองเชียงใหม่นั้น ชื่อเจ้าไชยเสรษฐาธิราชเป็นบุตรพระเจ้าโพธิสาร ซึ่งมีราชบุตร คือ เจ้าไชยเสรษฐองค์นี้เมื่อเจ้าไชยเสรษฐมีอายุ ๑๕ ปี เจ้าเชียงใหม่ซึ่งเป็นอัยยกาธิบดีถึงแก่ชีพิตักษัยไป ไม่มีผู้อื่นจะรับที่เจ้า เชียงใหม่ ท้าวพระยากับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ทั้งปวง จึงพร้อมกันไปขอเจ้าไชยเสรษฐผู้บุตรใหญ่ของพระเจ้าโพธิสาร และเป็นนัดดาของเจ้าเชียงใหม่นั้นมาเป็นเจ้าเชียงใหม่ ขนานนามเข้าว่าเจ้าไชยเสรษฐาธิราช และใคร่ไปทำบุญในการศพบิดาที่เมืองเชียงใหม่ เพราะบิดาคือพระเจ้าโพธิสารสิ้นชีพวายชนม์แล้วและอาจจะได้รับส่วนมรดกด้วย แต่ยังไม่แน่ใจว่าจะต้องเป็นเจ้าเมืองเซ่าเสีย ไม่ได้กลับมาเมืองเชียงใหม่ หรือจะต้องกลับมาเมืองเชียงใหม่ เพราะเมืองเซ่ามีเจ้าแล้วหรือเมื่อไม่อยู่ฝ่ายข้าง

เชียงใหม่จะเป็นประการใดได้พะวังหน้าพะวังหลังอยู่ จึงได้เชิญพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วนั้นไปด้วย อ้างว่าจะรับไปทำบุญและให้เจ้านายญาติวงศ์ ในเมืองเซ่าไปทำบุญด้วยกันแล้วก็ยกครอบครัวไปหมด เมื่อพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วออกไปจากเมืองเชียงใหม่ในครั้งนี้เป็นปีขาลจัตวาศก พ.ศ. ๒๐๔๕ ปีเจ้าไชยเสรษฐาธิราชไปถึงเมืองเซ่าแล้ว ก็ปราณีปรานอมพร้อมกับเจ้าน้องและญาติวงศ์ฝ่ายบิดา เชิญพระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้ว ขึ้นประดิษฐานไว้ในปราสาท แล้วก็ฉลองพระทำการกุศลส่งบิดาเป็นอันมาก แล้วก็ปรึกษาหารือกันตามญาติวงศ์พี่น้องด้วยมรดกบิดา แบ่งทรัพย์สินของผู้คนช้างม้าพาหนะ ช้าอยู่กาลล่วงไปถึง ๓ ปี

ฝ่ายพระยาท้าวแสนผู้รักษาเมืองเชียงใหม่เห็นว่า เจ้าไชยเสรษฐาธิราชไปเมืองเซ่าเสียนานแล้วไม่กลับ การงานบ้านเมืองค้างขัดอยู่มาก ถ้ามีศัตรูข้าศึกก็จะไม่มีผู้ช้กาลให้สิทธิขาดได้ จึงพร้อมกันเลือกหาได้ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อ เมกุฏิ เป็นเชื้อวงศ์เจ้าเชียงใหม่ที่ล่วงแล้วมาแต่ก่อนนั้น เวลานั้นมีสติปัญญาสามารถพอสมควร จึงพร้อมกันเชิญเจ้าเมกุฏิให้คืนผนวชออกมาแล้ว ก็ยอมยกให้เป็นเจ้าเชียงใหม่ พระแก้วมรกตจึงค้างอยู่เมืองเซ่า ๑๒ ปี จนเจ้าเมืองไชยเสรษฐาธิราชไปตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง จึงเชิญพระแก้วมรกตไปไว้เมืองเวียงจันทน์ พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วได้ประดิษฐานอยู่ในเวียงจันทน์ถึง ๒๑๕ ปี ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แต่ยังดำรงพระเกียรติยศเป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นจอมพลเสด็จขึ้นไปตีหัวเมืองลาวได้ ตลอดจนเมืองเวียงจันทน์ จึงเชิญพระแก้วมรกตมากรุงธนบุรี

ขออำนาจคุณพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตนี้ จงบันดาลให้ได้ประสบจตุรพิธพรชัยและเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตลอดจนสิ่งที่พึงปรารถนาดีทุกประการ

เอกสารอ้างอง พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชการที่ ๑

พระบรมราโชวาท

ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารพระองค์แรก

พ.อ. จง สืบจากยง

ผมได้อ่านพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ซึ่งพระองค์เป็นสยามมกุฎราชกุมารพระองค์แรก แต่สิ้นพระชนม์เสียก่อน ต่อมาเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖) จึงเป็นสยามมกุฎราชกุมารพระองค์ที่ ๒ ปัจจุบันเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมารในรัชกาลปัจจุบัน นับเป็นพระองค์ที่ ๓

เพื่อระลึกถึงพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์กล่าวกับพระราชบุตรโดยไม่ใช้ราชาศัพท์เลย คงกล่าวเสมือนพ่อพูดกับลูกเป็นที่ซาบซึ้งอย่างยิ่งดังที่ท่านจะได้ทราบรายละเอียดต่อไปนี้

ที่ ๒/๖๑๓๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง ลูกชายใหญ่ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ

ด้วยเมื่อวันที่ ๖ เดือนนี้ เวลากลางคืน เป็นเวลาที่เจ้ามีอายุเต็มเสมอเท่ากับพ่อ

เมื่อได้รับสมมติเป็นพระเจ้าแผ่นดิน นึกตั้งใจไว้ว่าจะเขียนหนังสืออำนวยพร และสั่งสอนตักเตือนเล็กน้อย ก็เฉพาะถูกเวลาลงไปปากลัดเสีย จึงเป็นแต่ได้บอกด้วยปากโดยย่อ บัดนี้พอที่จะหาเวลาเขียนหนังสือฉบับนี้ได้ จึงได้รีบเขียน ขอเริ่มความว่า

คำซึ่งกล่าวว่า ได้รับสิริราชสมบัติ เป็นคำไพเราะจริงหนอ เพราะสมบัติย่อมเป็นที่ปรารถนาของบุคคลทั่วหน้า และย่อมจะคิดเห็นโดยง่าย ๆ ว่า ผู้ซึ่งได้เป็นเจ้าแผ่นดินแล้วย่อมจะมีเกียรติยศยิ่งกว่าคนสามัญ ย่อมจะมีอำนาจอาจจะลงโทษแก่ผู้ซึ่งไม่พอใจ อาจจะยกย่องเกื้อกูลแก่ผู้อื่นซึ่งพอใจ และเป็นผู้มีสมบัติมาก อาจจะใช้สอยเล่นหัวหรือให้ปันแก่ผู้ที่พึงใจได้ตามประสงค์ ผลแห่งเหตุที่ควรยินดีกล่าวโดยย่อเพียงเท่านี้ ยังมีข้ออื่นอีกเป็นหลายประการจะกล่าวไม่รู้สิ้น

แต่ความจริงหาเป็นเช่นความคาดหมายของคนทั้งปวงดังนั้นไม่ เวลาซึ่งกล่าวมาแล้วอันจะพูดตามคำไทยอย่างเลว ๆ ว่ามีบุญขึ้นนั้น ที่แท้จริงเป็นผู้มีกรรมและมีทุกข์ยิ่งขึ้นดังตัวพ่อเป็นมาเอง อันจะเล่าโดยย่อให้ทราบต่อไปนี้

ในเวลานั้น อายุพ่อเพียง ๑๕ ปี กับ ๑๐ วัน ไม่มีมารดา มีญาติฝ่ายมารดาก็ล้วนแต่โลเลเหลวไหล หรือไม่ได้โลเลเหลวไหลก็มิได้ตั้งอยู่ในตำแหน่งราชการอันใดเป็นหลักฐาน ฝ่ายญาติข้างพ่อ คือเจ้านายทั้งปวง ก็ตกอยู่ในอำนาจสมเด็จเจ้าพระยา และต้องรักษาตัวรักษาชีวิตอยู่ด้วยกันทั่วทุกองค์ ที่ไม่เอื้อเฟื้อต่อการอันใดเสียก็มีโดยมากฝ่ายข้าราชการถึงว่ามีผู้ที่ได้รักใคร่สนิทสนมอยู่บ้าง ก็เป็นแต่ผู้น้อยโดยมากที่เป็นผู้ใหญ่ก็ไม่มีกำลังสามารถอาจจะอุดหนุนอันใด ฝ่ายพี่น้องซึ่งร่วมบิดาหรือที่ร่วมทั้งมารดาก็เป็นเด็กมีแต่อายุต่ำกว่าพ่อลงไป ไม่สามารถจะทำอะไรได้ทั้งสิ้น ส่วนตัวพ่อเองยังเป็นเด็กอายุเพียงเท่านั้นไม่มีความสามารถรอบรู้ในราชการอันใดที่จะทำการตามหน้าที่ แม้แต่เพียงเสมอเท่าที่ทูลกระหม่อมทรงประพฤติมาแล้วได้ ยังซ้ำเจ็บเกือบจะถึงแก่ความตายอันไม่มีผู้ใดสักคนเดียวซึ่งจะเชื่อว่าจะรอดยังซ้ำถูกอันตรายอันใหญ่ คือทูลกระหม่อมเสด็จสวรรคตในขณะนั้นเปรียบเหมือนคนที่ศีรษะขาดแล้ว จับเอาแต่ร่างกายขึ้นตั้งไว้ในที่สมมติกษัตริย์ เหลือที่จะ

พรรณนาถึงความทุกข์อันต้องเป็นกำพร้าอายุเพียงเท่านี้ และความหนักของมงกุฎอันเหลือที่คอจะทานไว้ได้ ทั้งมีศัตรูซึ่งมุ่งหมายอยู่โดยเปิดเผยรอบข้าง ทั้งภายในภายนอก หมายเอาทั้งในกรุงเองและต่างประเทศ ทั้งโรคภัยในกายเบียดเบียนแสนสาหัส

เพราะฉะนั้น พ่อจึงถือว่าวันนั้นเป็นวันเคราะห์ร้ายอย่างยิ่ง อันตั้งแต่เกิดมาพึ่งได้มีแก่ตัว จึงสามารถที่จะกล่าวในหนังสือฉบับก่อนว่าเหมือนตะเกียงอันริบหรี่ แต่เหตุใดจึงไม่ดับ เป็นข้อที่ควรจะถามหรือควรจะเล่าบอก การที่ไม่ดับไปได้นั้น

๑. คือเยียวยารักษาร่างกายด้วยยาบำบัดโรค และความอดกลั้นต่อปรารถนา คือไม่หาความสุขเพราะกินของที่มีรสอร่อยอันจะทำให้เกิดโรคอย่าง ๑

๒. ปฏิบัติอธิษฐานใจเป็นกลาง มิได้สำแดงอาการกิริยาโดยแกล้งทำอย่างเดียว ตั้งใจเป็นความแน่นอนมั่นคง เพื่อจะแผ่ความเมตตากรุณาต่อชนภายใน คือน้องและแม่เลี้ยงทั้งปวงตามโอกาสที่จะทำได้ ให้เห็นความจริงใจว่ามิได้มุ่งร้ายหมายขวัญต่อผู้หนึ่งผู้ใด การอันใดที่เป็นข้อกระทบกระเทือนมาเก่าแก่เพียงใด มากหรือน้อย ย่อมสำแดงให้ปรากฏว่าได้ละทิ้งเสียมิได้นึกถึงอะไรเลย คิดแต่จะมั่วสุมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยควรที่จะสงเคราะห์ได้อย่างใดก็สงเคราะห์ มีที่สุดถึงว่าอายุน้อยเพียงเท่านั้นยังได้จูงน้องเด็ก ๆ ติดเป็นพรวนโตอยู่ทุกวันนี้ แม้เจ้าคงจะจำได้ในการที่ประพฤติอย่างใดในขณะนั้น

๓. ส่วนพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ ซึ่งท่านเชื่อเป็นแน่ว่าพ่อเป็นแต่เจว็ดครั้งหนึ่งคราวหนึ่งอย่างเรื่องจีน แต่ถึงดังนั้น พ่อได้แสดงความเคารพนับถืออ่อนน้อมต่อท่านอยู่เสมอเหมือนอย่างเมื่อยังมิได้เลือกขึ้นเป็นสมมติกษัตริย์เช่นนั้น จนท่านก็มีความเมตตาปรานีขึ้นทุกวัน ๆ

๔. ส่วนข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งรู้อยู่ว่า มีความรักใคร่นับถือพ่อมาแต่เดิมก็ได้แสดงความนับถือรักใคร่ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จนมีความหวังใจว่าถ้ากระไรคงได้ดีสักมื้อหนึ่ง หรือถ้ากระไรก็จะ........เป็นอันตรายสักมื้อหนึ่ง

๕. ผู้ซึ่งรู้อยู่ว่าเป็นศัตรูปองร้าย ก็มิได้ตั้งเวรตอบคือเอา........ไปงัดไม้ซุง ย่อมเคารพนับถือและระมัดระวังมิได้เป็นเหตุว่า คิดจะประทุษร้ายตอบหรือโอนอ่อนยอมไปทุกอย่างจนไม่รู้ว่าผิดว่าชอบ เพราะเหตุที่รู้อยู่ว่าเป็นศัตรู

๖. ข้าราชการซึ่งเป็นกลางคอยฟังว่าชนะไหนจะเล่นนั่นนั้นเป็นอันมาก แต่พ่อมิได้แสดงความรู้สึกให้ปรากฏเลย ย่อมประพฤติต่อด้วยอาการเสมอ แล้วแต่ความดีความชั่วของผู้นั้น แม้ถึงรู้อยู่ว่าเป็นศัตรู หรือเฉย ๆ แต่เมื่อทำความดีแล้วต้องช่วยยกย่องให้ตามคุณความดี

๗. ผู้ซึ่งเป็นญาติพี่น้อง มิได้ยกย่องให้มียศศักดิ์เกินกว่าวาสนาความดีของตัวผู้นั้นถ้าผู้นั้นทำผิด ต้องปล่อยให้ได้รับความผิด ผู้นั้นทำความดี ก็ได้รับความดี เท่ากับคนทั้งปวง มีแปลกอยู่แต่เพียงมารู้อยู่ในใจด้วยกันเพียงว่าปรารถนาจะให้ไปในทางดี เพื่อจะได้ยกย่องขึ้น เมื่อไปทางที่ผิดก็เป็นที่น่าเสียใจ แต่ความเสียใจนั้นไม่มาหักล้างมิให้ยินยอมให้ผู้ผิดต้องรับความผิด

๘. ละเว้นจากความสุขสบาย คือกินและนอนเป็นต้น สักแต่ชั่วรักษาชีวิตไว้พอดำรงวงศ์ตระกูลสืบไป พยายามหาคนที่จะใช้สอยอันควรจะเป็นที่วางใจได้ มีน้องเป็นต้นอันมีอายุเจริญขึ้นโดยลำดับ

๙. เมื่อมีผู้ที่ร่วมคิดในทางอันดีมากขึ้น จึงค่อยแผ่อำนาจออก โดยยึดเอาทางที่ถูกต่อสู้ทางที่ผิด เมื่อชนะได้ครั้งหนึ่งสองครั้งความนิยมของคนซึ่งตั้งอยู่ในทางกลาง ย่อมรวนเรหันมาเหด้วยก่อน จึงเกิดความนิยมมากขึ้น ๆ จนถึงผู้ซึ่งเป็นศัตรูก็ต้องกลับเป็นมิตร เว้นไว้แต่ผู้ซึ่งมีความปรารถนากล้า อันจะถอยกลับมิได้เสียแล้วก็ต้องทำไป แต่ย่อมเห็นว่ากำลังอ่อนลงไปทุกเมื่อ ๆ

๑๐. พ่อไม่ปฏิเสธว่า ในเวลาหนุ่มคะนองเช่นนั้น จะมิได้ซุกซนอันเป็นเหตุให้พลาดไปหลายครั้ง แต่อาศัยเหตุโอบอ้อมที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และความรู้เห็นในผู้ซึ่งควรจะไว้ใจได้ แก้ไขให้รอดจากความเสีย ถ้าไม่ได้ประพฤติใจดังเบื้องต้นแล้ว ไหนเลยจะรอดอยู่ได้ คงล่มเสียนานแล้ว การอันใดซึ่งเกิดเป็นการใหญ่ ๆ ขึ้น ดูก็ไม่น่าจะยกหยิบ

เอามากล่าวในที่นี้เพราะจะทำให้หนังสือยาวเกินไป แต่พ่อยังเชื่อใจว่า ถึงเหตุเหล่านั้นเกิดขึ้นเพราะเป็นคนหนุ่ม ก็ยังได้ประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์ จึงได้ตั้งตัวยืนยาวมาได้ถึง ๒๕ ปีนี้แล้ว

บัดนี้ลูกมีอายุเท่ากับพ่อในเวลาที่ได้มีความทุกขเวทนาแสนสาหัสเช่นนั้น จึงได้มีใจระลึกถึง ประสงค์จะแนะให้รู้เค้าเงื่อนแห่งความประพฤติอันได้ทดลองมาแล้วในชั่วอายุเดียวเท่านี้ แต่จะถือเป็นอย่างเดียวกันเหมือนตีพิมพ์ย่อมไม่ได้อยู่เอง เพราะบริษัทและบุคคลกับทั้งเหตุการณ์ภูมิพื้นบ้านเมืองผิดเวลากัน ในเวลานี้เป็นการสะดวกดีง่ายกว่าแต่ก่อนมากยิ่งนัก ตัวชายใหญ่เองก็ตั้งอยู่ในที่ผิดกันกับพ่อ ถ้าประพฤติตัวให้ดีจะดีได้เร็วกว่าง่ายกว่าเป็นอันมากในการภายใน แต่การภายนอกย่อมหนักแน่นขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงจะเป็นการจำเป็นที่จะทำช้าอย่างเช่นพ่อเคยทำมาไม่ได้ การสมัครสมานภายในต้องเรียบร้อยโดยเร็วไว้รับภายนอกให้ทันแก่เวลา จึงขอเตือนว่า

๑. ให้โอบอ้อมอารีต่อญาติและมิตรอันสนิท มีน้องเป็นต้น เอาไว้เป็นกำลังให้จงได้

๒. อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ไม่ว่าเจ้านายหรือขุนนาง ฟังคำแนะนำตักเตือนในที่ควรฟัง

๓. อย่าถือว่าเกิดมามีบุญ ต้องถือว่าตัวเกิดมามีกรรม สำหรับจะเทียมแอกเทียมไถทำการที่หนัก การซึ่งจะมีวาสนาขึ้นต่อไปนั้น เป็นความทุกข์มิใช่ความสุข

๔. การที่เป็นเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมั่งมี ไม่ใช่สำหรับข่มเหงคนเล่นตามชอบใจมิใช่เกลียดไว้แล้ว จะได้แก้เผ็ด มิใช่เป็นผู้สำหรับจะกินสบายนอนสบาย ถ้าจะปรารถนาเช่นนั้นแล้วก็มีสองทาง คือบวชทางหนึ่ง เป็นเศรษฐีทางหนึ่ง เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจน และเป็นคนที่อดกลั้นต่อสุขและทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชังอันจะเกิดฉวขึ้นมาในใจ หรือมีผู้ยุยงเป็นผู้ปราศจากความเกียจคร้าน ผลที่จะได้นั้นมีแต่ชื่อเสียงปรากฏเมื่อเวลาตายแล้ว ว่าเป็นผู้รักษาวงศ์ตระกูลไว้ได้ และเป็นผู้ป้องกันความทุกข์ของ

ราษฎร ซึ่งอยู่ในอำนาจความปกครอง ต้องหมายใจในความสองข้อนี้เป็นหลักมากกว่าคิดถึงการเรื่องอื่น ถ้าผู้ซึ่งมิได้ทำใจได้เช่นนี้ ก็ไม่แลเห็นเลยว่าจะปกครองรักษาแผ่นดินอยู่ได้

เมื่อลงปลายหนังสือฉบับนี้ ต้องขออำนวยพรซึ่งยังมิต้องรับการหนักอย่างเช่นพ่อต้องรับมาในเมื่ออายุเพียงนี้ ยังมีพร้อมทั้งบิดามารดาคณาญาติ ซึ่งจะช่วยอุปถัมภ์บำรุงให้สติปัญญาความคิดแก่กล้าขึ้น จนถึงเวลาที่ควรจะรับแล้วและได้รับโดยความสะดวกใจดีกว่าพ่อได้เป็นมาแล้ว ขอให้หมั่นศึกษาและทำในใจในข้อความที่กล่าวตักเตือนมานี้ ละความเกียจคร้าน ตั้งใจพยายามทำทางไว้ให้จงดีทุกเมื่อ ถ้าสงสัยอันใดข้อใดไม่เข้าใจให้ถามจะอธิบายให้ฟัง ให้อ่านหนังสือนี้จำได้ทุกข้อ อย่าให้เป็นแต่เหมือนอ่านหนังสือพิมพ์เล่น

(พระบรมนามาภิไธย สยามินทร์)

"เมื่อสิ้นชาติสิ้นแผ่นดินก็สิ้นคิด
เรามายอมเสียชีวิต ดีกว่าอยู่"

หลวงวิจิตรวาทการ

ท้าวสุรนารี
ผู้สร้าง
วีรกรรมอันยิ่งใหญ่

ขณะนี้ดินแดนของไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ถูกคุกคาม จากข้าศึกรอบด้าน จึงขอให้พวกเราชาวไทยทั้งหลายระลึกถึงวีรกรรมท่านท้าวสุรนารี อันเป็นหัวหน้าที่จังหวัดนครราชสีมา โดยขับไล่ข้าศึกให้พ้นจากพื้นแผ่นดินไทย เป็นตัวอย่างไว้

จารึกที่ฐานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ด้านหน้าว่า

พุทธศักราช ๒๓๖๙ เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร ยกกองทัพเข้ายึดเมืองนครราชสีมาได้ แล้วกวาดต้อนครอบครัวชาวนครราชสีมาไปถึงทุ่งสำริด ท่านผู้หญิงโมรวบรวมกำลังหญิงชายเข้าต่อสู้อย่างตลุมบอน กองทหารเวียงจันทน์แตกพินาศ เจ้าอนุวงศ์ถอยทัพกลับ ในที่สุดกองทัพไทยยกตามไปปราบจับตัวเจ้าอนุวงศ์ได้ ท่านผู้หญิงผู้กล้าหาญได้พระนามว่า เป็นวีระสตรีกอบกู้อิสรภาพนครราชสีมาไว้ได้ด้วยความสามารถมีคุณต่อประเทศชาติอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาท่านผู้หญิงโมเป็น "ท้าวสุรนารี" และทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้พระยาปลัดเมืองนครราชสีมา (ทองคำ) ผู้เป็นสวามีท้าวสุระนารีเป็น "เจ้าพระยามหิศราธิบดี" ปรากฏในทางพงศาวดารมาจนทุกวันนี้

จารึกนี้อ่านที่ฐานไม่ได้ เพราะปิดทองทั่วไปหมด แต่ได้มีตัวอักษรที่จารึกนี้ไว้ด้านหลังบนแผ่นกระดานอักษรตัวโตๆ โดยจำลองมาจากของจริง

ท้าวสุรนารีที่ท่านผู้อ่านได้เห็นในภาพที่สร้างอนุสาวรีย์ และจารึกนั้น ท่านได้กระทำการเพื่อชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นอย่างยิ่ง

ก่อนที่จะกล่าวถึงวีรกรรมของท่าน ผู้เขียนขอนำท่านให้รู้จักเมืองนครราชสีมาเสียก่อน

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงเทพฯ ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๒๖๐ กม. ซึ่งเราจะเดินทางไปโดยทางรถไฟ รถยนต์ และเครื่องบินก็ได้ แต่เดิมเมืองนครราชสีมามี ๒ เมือง คือ เมืองเสมาเมืองหนึ่ง และเมืองโคราชเมืองหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่า ชื่อเมืองโคราชบุรี ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประมาณ พ.ศ. ๒๑๙๙–๒๒๓๑ จึงได้ย้ายมารวมกันที่ทะเลหญ้า ซึ่งเป็นที่อุดมสมบูรณ์เรียกเมืองนี้ว่า นครราชสีมา มีป้อมปราการ กำแพงเมืองยาวประมาณ ๑,๗๐๐ ม. กว้างประมาณ ๑,๐๐๐ ม. มีคูล้อมรอบและมีประตู ๔ ประตู เดี๋ยวนี้เหลือเป็นอนุสรณ์ไว้ ๑ ประตู คือประตูชุมพลทางด้านตะวันตก ซึ่งท้าวสุรนารีมือขวาถือดาบ ยืนตระหง่านหันหน้าไปทางตะวันตก ซึ่งอยู่ด้านหลังของท้าวสุรนารี

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่ใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมี ๑๖ จังหวัด มีอำเภอและกิ่งอำเภอถึง ๑๖ แห่ง ทิศเหนือติดต่อถึงจังหวัดขอนแก่น, ชัยภูมิ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวังลพบุรี และสระบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๑๕,๗๘๑ ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีลำน้ำเรียกลำตะคอง ลำน้ำมูล ลำปลายมาศผ่านจึงได้ประโยชน์ในทางกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์ จังหวัดนครราชสีมาจึงเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ติดต่อกับกรุงเทพฯ จึงนับว่าเป็นจังหวัดที่สำคัญในภาคนี้

วีระกรรมของท้าวสุรนารี และชาวเมืองนครราชสีมา

ในตอนปลายรัชกาลที่ ๑ เจ้านครเวียงจันทน์อินทวงศ์ถึงแก่พิลาลัย จึงทรงตั้งเจ้าอนุวงศ์น้องชายขึ้นเป็นเจ้านครเวียงจันทน์ ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า เจ้าอนุ เจ้าอนุนี้เป็นบุตรของเจ้าบุญสาร เมื่อครั้งเจ้าอนุเป็นอุปราชอยู่นั้น ได้เคยยกทัพไปช่วยไทยรบพม่าที่เมืองเชียงใหม่ และเมืองเชียงแสน มาถึงรัชกาลที่ ๒ เจ้าอนุได้ลงมาเฝ้าสมเด็จพระพุทธ-เลิศหล้านภาลัยอยู่เสมอจนเป็นที่ชิดชอบอัธยาศัย อยู่มาถึงปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๖๒ มีพม่าคนหนึ่งชื่ออ้ายสามเคียวโง้ง ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษขึ้นที่เมืองสาละวินทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ได้รวบรวมคนหลายพันคนยกทัพมาตีเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ (ท่านน้อง) สู้ไม่ได้ต้องทิ้งเมืองหนีไป พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงมีท้องตราให้เจ้าพระยานครราชสีมายกทัพไปปราบปราม และให้เจ้าอนุจัดกองทัพออกไปปราบปรามด้วย เจ้าอนุจึงให้ราชบุตร (โย้) ผู้บุตรคุมกองทัพไปจากเวียงจันทน์ ได้ถึงก่อนกองทัพเจ้าพระยานครราชสีมาเสียอีก เจ้าราชบุตรรบชนะ จับอ้ายสามเคียวโง้งกับพรรคพวกส่งมาถวายยังกรุงเทพ ฯ เป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพราพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเห็นว่าเจ้านครจำปาศักดิ์อ่อนแอ คงจะรักษาเมืองไว้ไม่ได้ และพอดีกับเจ้าอนุกราบทูล ขอให้เจ้าราชบุตร (โย้) ไปเป็นเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ทั้งทรงเห็นว่าเจ้าราชบุตร (โย้) มีความดีความงามในการปราบกบฏนี้ด้วย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งราชบุตร (โย้) ให้เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าอนุจึงมีอำนาจปกครองตามลำน้ำแม่โขงลงมาจนถึงตอนใต้ เปรียบเสมือนคีมบีบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ทั้ง ๒ ด้าน เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทัดทานไว้เหมือนกัน แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงไว้วางพระราชหฤทัยในเจ้าอนุมากเสียแล้ว จึงทรงตั้งเจ้าราชบุตร (โย้) เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ซึ่งต่อไปเจ้าอนุก็เป็นกบฏขึ้นในรัชกาลที่ ๓ สามารถยึดเมืองนครราชสีมาได้ ฝ่ายไทยต้องเสียเวลาปราบปรามเป็นเวลานาน ดีแต่ท่านท้าวสุรนารีได้ทำการต่อสู้เสียทีแรกจึงได้ชัยชนะข้าศึกต่อไปภายหลัง เราหันมาดูเหตุการณ์บ้านเมืองเวลานี้บ้างเป็นไร ดินแดนตามลุ่มแม่น้ำโขงด้านฝั่งซ้ายของไทยเราอยู่ในอำนาจของใครบ้าง ขอให้พวกเราชาวไทยสำนึกไว้อย่าให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยต่อไปอีก

สาเหตุที่เจ้าอนุจะเป็นกบฏขึ้น ก็เพราะมีอำนาจทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเสวยราชย์แล้ว ทรงจัดการพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ เจ้าอนุได้มาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อช่วยในการพระบรมศพ เจ้าอนุได้ขอครอบครัวลาวที่เมืองสระบุรีซึ่งให้อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ ในสงคราม พ.ศ. ๒๓๒๑ ครั้งที่ได้พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตมาประดิษฐานไว้ ณ. กรุงธนบุรีสมัยนั้น แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรดให้เพราะเห็นว่าได้ตั้งภูมิลำเนา และมีครอบครัวเป็นหลักฐานจนเป็นเชื้อชาติไทยแล้ว เจ้าอนุจึงมีความโกรธแค้น เมื่อกลับไปเวียงจันทน์แล้วก็หาทางคิดที่จะเป็นกบฏขึ้นเริ่มต้นเกลี้ยกล่อมหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๖๙ เจ้าอนุให้เจ้าราชบุตร (โย้) ผู้ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ยกกำลัง ๓๐๐๐ คน ล่วงหน้ามาฝั่งเมืองนครราชสีมา ขณะนั้นเจ้าพระยานครราชสีมาไม่อยู่เพราะโปรดให้ไประงับการวิวาทระหว่างพระยาไกรสงครามเจ้าเมืองขุขันธ์ กับหลวงยกกระบัตรผู้น้อง ครั้งนี้พระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิทศทิศวิชัย (ทองคำ) ปลัดเมืองนครราชสีมา ซึ่งเรียกกันสั้นๆ ว่าพระยาปลัด ซึ่งท่านเป็นสามีของท่านผู้หญิงโม ก็ไปกับเจ้าพระยานครราชสีมาด้วย ดังนั้นทางเมืองนครราชสีมาจึงเหลือแต่กรมการเมืองผู้น้อย เจ้าราชบุตรจึงยึดได้โดยง่าย แล้วขอเบิกข้าวปลาอาหารโดยอ้างว่าทางกรุงเทพฯ ได้มีศุภอักษรให้ยกกองทัพมาเพื่อรบกับอังกฤษแล้วยกทัพล่วงเลยมาถึงเมืองสระบุรี เพื่อรอกองทัพใหญ่จากเวียงจันทน์ ฝ่ายเจ้าอนุและสุทธิสารผู้บุตรคนใหญ่ได้ฤกษ์ ก็ยกทัพมายังเมืองนครราชสีมา กิติศัพท์ลือว่ามีกำลังพลถึง ๘๐,๐๐๐ คน แล้วให้พระยายกกระบัตรเตรียมกวาดต้อนผู้คนไปเมืองเวียงจันทน์ให้เสร็จภายใน ๔ วัน และให้เก็บเครื่องศาสตราอาวุธของพวกครอบครัวเมืองนครราชสีมาให้หมดสิ้นแม้แต่มีดพร้าก็เอาไปด้วย เพื่อเอาใจเจ้าอนุพระยายกกระบัตรได้จัดหญิงรูปงามให้เจ้าอนุหลายคน ทางฝ่ายเจ้าพระยานครราชสีมา ได้ทราบว่าเจ้าอนุยกทัพมากวาดต้อนผู้คนชาวเมืองนครราชสีมา จึงให้พระยาปลัดกลับมาเมืองนครราชสีมา เพื่อจัดการตามที่เห็นสมควรพระยาปลัดเห็นว่าเหตุการณ์ขับขันมาก จึงแก้ปัญหาโดยแจ้งลวงว่าพระยานครราชสีมาหนีไปเมืองเขมรแล้ว ตนเองห่วงครอบครัวขอตามไปรับใช้ที่เวียงจันทน์ด้วย เจ้าอนุก็เชื่อแล้วสั่ง

ให้อพยพครอบครัวไปซึ่งอยู่ในความควบคุมของเพี้ยรามพิชัย ซึ่งมีกำลังทหารประมาณ ๒๐๐๐ คน ขณะเดินทางไปนั้น พระยาปลัดและพระยายกกระบัตร ขึ้นม้ามาแจ้งกับเจ้าอนุที่ค่ายใหญ่ ว่าการอพยพครอบครัวไปนั้น อดอยากนัก ขอมีด ขวาน ปืน สัก ๙–๑๐ กระบอกพอได้ฆ่า และยิงเนื้อมาเป็นเสบียงเลี้ยงครัวไปตามทาง เจ้าอนุก็ยอมให้ พระยาปลัด พระยายกกระบัตร ท่านผู้หญิงโม ก็คิดจะปลดแอกของชาวไทยในครั้งนี้ จึงนัดแนะกับชาวเมืองทำกลศึกนี้ จะทำลายล้างกองทหารที่ควบคุมให้ย่อยยับ ไปโดยหน่วงการเดินทางให้ช้า เช่นทำลายการตัดฟืนหุงต้มอาหาร ทำที่พักแรม ทำล้อเกวียนบ้าง ครั้นเดินทางถึงทุ่งสำริดแขวงเมืองพิมาย ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองนครราชสีมาประมาณ ๔๐ กม. ก็ได้เวลาหยุดพักแรม ณ ที่นี้ แหละได้เกิดวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของท่านผู้หญิงโม

วีรกรรมของท่านผู้หญิงโม

ด้วยความชาญฉลาดของท่านผู้หญิงโม ที่จะปราบข้าศึกในคืนนี้ให้ได้ จึงจัดเลี้ยงดูมื้อเย็นพวกทหารเวียงจันทน์และจัดหญิงรูปงาม ให้แม่ทัพนายกองตามสมควรและโดยเฉพาะเพี้ยรามพิชัยนั้นได้จัดหญิงรูปงามที่สุด ชื่อเหลือเป็นธิดาของหลวงเจริญ ให้กับเพี้ยรามพิชัย หญิงทุกคนก็ปรนนิบัติพัดวีเลี้ยงดูสุราอาหารเอาอกเอาใจข้าศึก จนในคืนนั้นก็ขาดความระมัดระวัง พอตกดึกท่านผู้หญิงโมพร้อมกับชาวเมืองนครราชสีมา ก็ยื้อแย่งอาวุธพันทหารเวียงจันทน์ พร้อมทั้งให้ร้องอึงคนึงเป็นทำนองว่ามีกำลังมาจากที่อื่นอีก นางสาวเหลือก็ตรงเข้าแย่งดาบเพี้ยรามพิชัย แต่เพี้ยรามพิชัยแย่งดาบคืนได้ นางสาวเหลือจึงคว้าเอาดุ้นฟืนจากกองไฟตรงไปยังหมู่เกวียนบรรทุกดินดำที่อยู่ไม่ห่างนัก จุดดินปืนในเล่มเกวียนเล่มหนึ่งระเบิดขึ้นเล่มอื่น ๆ ก็พลอยระเบิดไปด้วย นางสาวเหลือซึ่งเพี้ยรามพิชัยติดตามไป ก็ถูกระเบิดสิ้นชีวิตลงทั้งสอง นี่ก็เป็นวีรกรรมของนางสาวเหลือซึ่งสมควรยกย่องอย่างยิ่ง ในที่สุดท่านผู้หญิงโมและชาวเมืองนครราชสีมาก็ได้ชัยชนะ ฆ่าฟันทหารทหารเวียงจันทน์เสียเกือบสิ้น ได้อาวุธเป็นจำนวนมากในคืนวันนั้นเวลาประมาณตี ๓ แล้วตั้งค่ายเตรียมการต่อสู้ต่อไป ส่วนทหารเวียงจันทน์ที่เหลือตายก็ไปแจ้งกับเจ้าอนุที่เมืองนครราชสีมา เจ้าอนุจึงให้ตำรวจลาว ๕๐ คนขึ้นม้ามาสืบดู ก็ถูกฝ่ายไทยตีแตกไป พวกที่เหลือตายจึงไปแจ้งกับเจ้าอนุอีก เจ้าอนุก็จัดให้เจ้าสุทธิสาร เจ้ากำพร้า เจ้าปานคุมพล ๓,๐๐๐ คน ยกมาปราบ พระยาปลัดกับพระยายกกระบัตร จึงให้ผู้ชายเป็นปีกขวาและซ้ายเพื่อตีโอบ พระยาปลัดและพระยากระบัตรเป็นกองกลาง ท่านผู้หญิงโมควบคุมบรรดาผู้หญิงทั้งหลายเป็นกองหนุน ที่ไม่มีอาวุธก็ตัดไม้เป็นตะบองบ้าง เสี้ยมเป็นหลาวบ้าง การสู้รบครั้งนั้นฝ่ายไทยได้ชัยชนะตีข้าศึกแตกพ่ายไปฆ่าฟันตายประมาณ ๒,๐๐๐ คน ทำให้เจ้าอนุหวั่นหวาดครั่นคร้ามไป จึงสั่งให้ถอยทัพทั้งหมดที่เมืองสระบุรีและเมืองนครราชสีมากลับไป

ต่อจากนี้ทางในกรุงเทพ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงให้จัดกองทัพหลวงโดยให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (กรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์) เป็นแม่ทัพใหญ่ยกทัพไปปราบปราม โดยมีพระยาราชสุภาวดี เป็นแม่ทัพสำคัญคนหนึ่ง โจมตีกองทัพข้าศึกแตกและยึดเมืองเวียงจันทน์ได้ เจ้าอนุหนีไปแต่ก็ถูกกองทัพไทยจับได้ ครั้งนี้พระยาราชสุภาวดีมีความชอบมาก ได้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาสมุหนายก ต่อมาเป็นเจ้าพระยาบดินทรเดชา เป็นแม่ทัพไปรบญวน ในรัชกาลนี้รวม ๑๔ ปี อนุสาวรีย์ของท่านอยู่ที่วัดจักรวรรดิ์ราชาวาส (วัดสามปลื้ม) ใกล้กับบ่อจระเข้ ส่วนเจ้าอนุนั้นได้ถูกนำเข้ามาในกรุงเทพ ฯ ถูกขับไล่แล้วก็ป่วยตาย

สรุปได้ว่าวีรกรรมของท่านผู้หญิงโม ซึ่งเป็นผู้นำนครราชสีมาทำการต่อสู้กับข้าศึกได้ชัยชนะต่อไปโดยไม่ยากนัก

โดยความดีความชอบอย่างดีเด่นยิ่งของท่านผู้หญิงโมครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระ-นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดตั้งให้เป็นท้าวสุรนารีเหมือนอย่างพระบาทสมเด็จพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงตั้งคุณหญิงจันทร์ภรรยาพระยาถลาง เป็นท้าวเทพกษัตรี นางมุกเป็นท้าวศรีสุนทร เป็นความดีความชอบในการที่สามารถป้องกันเมืองหลวงไว้ได้ในสงคราม ๙ ทัพ หรือที่พม่ายกมา ๕ ทางเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ ปรากฏมีอนุสาวรีย์ของท่านทั้งสองอยู่ที่จังหวัดภูเก็ต

ท้าวสุรนารีกับเจ้าคุณสามีคือพระยาสุรเดชวิเศษฤทธิทิศวิชัยซึ่งต่อมาถึงรัชกาลที่๔ ได้ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นเจ้าพระยาสหิศราธิบดี ที่ปรึกษาราชการเมืองนครราชสีมา ท่านทั้ง ๒ ได้มีนิวาสถานอยู่ ณ บ้านตรงข้ามวัดนารายณ์มหาราช ท่านทั้งสองได้บำเพ็ญกุศลสร้างวัดขึ้นที่ริมฝั่งขวาของลำตะคองชื่อว่าวัดศาลาลอย ท้าวสุรนารีถึงอนิจกรรมเมื่อเดือน ๕ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕ ศิริอายุรวมได้ ๘๑ ปี ท่านเจ้าคุณผู้สามีได้จัดการฌาปนกิจศพที่วัดศาลาลอย และก่อเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ ณ ที่วัดนี้

ต่อมา พล ต. พระยาสิงหเสนี (สอาด สิงหเสนี) เมื่อครั้งมียศบรรดาศักดิ์เป็น พ.อ. พระประสิทธิศัลกากร ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา เห็นว่าเจดีย์ที่บรรจุศพท้าวสุรนารียังไม่เหมาะสม จึงย้ายจากวัดศาลาลอยมาสร้างกู่รูปสี่เหลี่ยมยอด-เจดีย์บรรจุใหม่ที่มุมวัดนารายณ์มหาราชทางตะวันออกเฉียงเหนือ

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ พ.อ. พระเริงรุกปัจจามิตร (ทอง รักสงบ) ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ ๕ (คือมณฑลทหารบกที่ ๓ และเป็นกองทัพภาคที่ ๒ มีมณฑลทหารบกขึ้นอยู่ด้วยในปัจจุบัน) และพระยากำธรพายัพทิศ (ดิศ อินทรโสฬส) ข้าหลวงประจำจังหวัดนครราชสีมา พร้อมด้วยข้าราชการจังหวัดและพ่อค้าประชาชนชาวนครราชสีมา เห็นว่ากู่ที่ประดิษฐานอัฐิท้าวสุรนารีที่เดิมนั้น ชำรุดทรุดโทรมในบริเวณนั้นก็ไม่เป็นที่กว้างขวางนัก จึงไม่สง่าสมเกียรติคุณของท่านผู้หญิงโม จะประกอบพิธีสักการะก็คับแคบจึงได้จัดการย้ายมาที่หน้าประตูชุมพล มาสร้างเป็นอนุสาวรีย์ ถือดาบไว้แต่งกายแบบโบราณ มีเครื่องแต่งกายแบบโบราณอยู่หน้าประตูชุมพล ในพระแท่นนั้นบรรจุอัฐิธาตุของท่านไว้ ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ และในวันปีใหม่กับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ ถึงวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ รวม ๗ วัน จะมีงานประจำปีทุกปี

เมืองนครราชสีมาเป็นเมืองใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังได้กล่าวแล้ว ได้ช่วยชาติช่วยแผ่นดินมามาก นอกจากที่ได้ต่อสู้กับลาวแล้ว ยังได้ใช้กำลังต่อสู้สมัยเจ้าพระยาบดินทรเดชาในรัชกาลที่ ๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เนื่องจากฝ่ายต่างประเทศที่คิดจะเอาประเทศสยามเป็นเมืองขึ้น พระองค์ยังคิดว่ากำลังทางเรือเรามีน้อยสู้เขาไม่ได้จะคิดย้ายเมืองหลวงไปเมืองนครราชสีมาแต่ขัดข้องด้วยภูมิประเทศไม่เหมาะสม และน้ำท่าไม่บริบูรณ์จึงต้องให้ระงับไป พอถึงรัชกาลที่ ๕ ได้มีโจรฮ่อยกทัพมาย่ำยีเขตแดนเมืองหนองคาย ก็ได้ใช้กำลังเมือง-นครราชสีมาจัดการปราบปรามเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย นอกจากนี้ในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส และสงครามมหาเอเซียบูรพาก็ได้เป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้กับข้าศึก จึงนับว่าชาวเมืองนครราชสีมาได้ทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินไทยเป็นอย่างยิ่ง

ท้ายที่สุดก่อนจะจบเรื่องนี้ขอเรียนท่านผู้อ่านไว้ว่า ท่านท้าวสุรนารี และชาวเมืองนครราชสีมาได้ทำประโยชน์แก่แผ่นดินมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมา โดยได้ช่วยชาติช่วยแผ่นดินและตายเพื่อแผ่นดินไทยมาแล้ว

ฉะนั้นจึงขอให้ชาวไทยพึงระลึกถึงวีรกรรมอันนี้ไว้ และอย่ายอมให้ใครแบ่งแยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไปได้ □

เขาถูกสังเวยชีวิตเพราะเมตตาธรรม
ที่ จ. ว. พัทลุง และ จ. ว. สุราษฎร์ธานี

ไม่ใช่แต่นายสิบและพลทหารเท่านั้น ที่ตายเพื่อชาติบ้านเมือง นายทหารชั้นผู้ใหญ่ก็ต้องตายในฐานะเป็นผู้บังคับหน่วยที่ทำงานให้กับประเทศชาติ

วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๑๒ เวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. และวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๒ เวลาประมาณ ๑๙.๐๐ น. อันเป็นวันที่นายทหารชั้นพันตรี ๒ นาย ถูกยิงจากผู้ก่อการร้าย (ผกค.) ตายทันที คือ พ.ต อัมพร วิบุลัมภ์ และ พ.ต. แสวง บุญยัง ตามลำดับโดยโหดเหี้ยมและทารุณที่สุด

ทั้งสองท่านนี้เป็นหัวหน้าหน่วยพัฒนาการหมู่บ้านตัวอย่างในสมัยนั้น ปัจจุบันเรียกว่าฐานพัฒนาการย่อย (ฐพย.) ของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่

ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ เป็นหน่วยของกองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป. กลาง) เป็นหน่วยที่สร้างพระคุณ เพื่อช่วยเหลือบำบัดทุกข์บำรุงสุขและแนะนำการประกอบอาชีพราษฎรที่อยู่ห่างไกลคมนาคม ให้อยู่ดีกินดีมีความสุข เป็นหมู่บ้านให้มีความเจริญทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ เพื่อให้พ้นจากการฝักใฝ่ไปกับ ผกค. และหันหน้าเข้าหารัฐบาล ด้วยเหตุนี้หน่วยดังกล่าวนี้จึงมีแต่เครื่องมือเครื่องใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่านั้นจะไม่มีอาวุธอันใดเพียงพอที่จะต่อสู้ป้องกันกับ ผกค. ทั้งกำลังคนก็มีน้อยประมาณ ๔-๕ คน มีตำรวจและราษฎรชาวบ้านช่วยเหลือบ้าง มีหลักอยู่ว่าถือพระคุณเป็นที่ตั้ง และคิดเสียว่าใครคิดร้ายก็ต้องพ่ายแพ้ไป

ก็และความกล้าหาญนี้มิใช่ว่าจะต้องออกไปรบในสนามอย่างเดียว หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่เช่นนี้ต้องอยู่ในภูมิประเทศที่กันดารลำบากยากแค้น ห่างจากลูกรักและเมียขวัญตลอดจนญาติพี่น้องเพื่อนฝูงเป็นเวลานานนับปี ๆ ท่านเหล่านี้ต้องทรมานร่างกายและจิตใจ

ไหนจะต้องเสี่ยงกับ ผกค. ซึ่งหน่วยเหล่านี้ก็ไม่มั่นใจนักว่า ผกค. จะทำร้ายหรือไม่ทำร้าย โดยปกติไม่ค่อยมีผกค. จะทำร้ายนัก ที่ทำร้ายอย่างแรงก็มีที่บ้านดอนหญ้านาง อ. บึงกาฬ จ.ว. หนองคาย หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ได้ถูกโจมตีอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้นายทหารชั้น พ.อ. ๑ นาย และบุคคลอื่น ๆ อีกที่ต้องเสียชีวิตซึ่งมีพยาบาลเจ้าหน้าที่ราษฎร และลูกเด็กเล็กแดงอีก ๑๑ คน

รายละเอียดอย่างย่อ ๆ ของนายทหารทั้ง ๒ นายที่ได้เสียชีวิตนี้ พอสรุปเรื่องได้ดังนี้

พ.ต. อัมพร วิบุลัมภ์ เป็นหัวหน้าหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ตั้งอยู่ที่บ้านสังแกละ ต. ปากพยอม อ. ควนขนุน จ.ว. พัทลุง การที่ไปตั้ง ณ ที่นี้เพราะเป็นที่ซึ่ง ผกค.จะปลุกระดมพลเพื่อขยายกิจการของ ผกค. ต่อไปจึงเป็นเหตุให้ผู้ก่อการร้ายประมาณ ๔๐ คน เข้าโจมตีอย่างจู่โจมเข้ายิง พ.ต. อัมพร ฯ ถึงแก่กรรมทันที ส่วนบุคคลอื่นหนีรอดไปบ้างที่หนีไปไม่ทัน ผกค. ได้จุดไฟเผาที่หน่วยพัฒนาการนี้เสียให้สิ้นซากไปเลย

พ.ต. แสวง บุญยัง เป็นหัวหน้าฝ่ายพัฒนาการเคลื่อนที่ตั้งอยู่ที่บ้านเข้าทุ่งหลวง ต. เวียงสระ (ปัจจุบัน เป็นกิ่ง อ. เวียงสระ) อ. บ้านนาสาร จ.ว. สุราษฎร์ธานีได้ถูก ผกค. ประมาณ ๕๐ คนโจมตี พ.ต. แสวง ถูกยิงตายทันที ต่อจากนั้น ผกค. ก็จุดไฟเผาที่ตั้งหน่วยนี้เสียเช่นกัน

การเสียชีวิตของนายทหารทั้ง ๒ นายซึ่งไม่มีทางต่อสู้ยังความเศร้าสลดใจให้กับผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุด ครอบครัวญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูงเป็นอย่างยิ่ง

การต่อสู้ของชาวค่ายบางระจัน

ในการสงครามระหว่างไทยกับพม่าคราวกรุงศรีอยุทธยาพินาศครั้งหลัง เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่า ได้ให้เนเมียวสีหบดียกกองทัพเข้ามาทางเมืองเชียงใหม่ลงมาตีกรุงศรีอยุธยาทางด้านเหนือทางหนึ่ง และให้มังมหานรธายกทัพลงมาทางเมืองทวาย เข้าตีกรุงศรีอยุธยาทางด้านตะวันตกทางหนึ่ง

ลักษณะการที่กองทัพพม่ายกมาตีเมืองไทยนี้ ไม่ได้กระทำเหมือนครั้งก่อน ๆ ซึ่งครั้งก่อน ๆ นั้น พม่ายกทัพตรงมากรุงศรีอยุธยาเลยทีเดียว แต่คราวนี้พม่าเห็นความอ่อนแอของไทยจึงไม่ยกทัพตรงเข้ามาคงกระทำการเป็นขั้น ๆ ถึง ๔ ขั้น

ขั้นที่ ๑ เมื่อเดือน ๗ ปีระกา พ.ศ. ๒๓๐๘ เนเมียวสีหบดีได้ให้ฉับกุงโมเป็นนายทัพหน้าคุมพล ๕,๐๐๐ เข้ามาโดยมาจากเมืองเชียงใหม่ เข้าตีเมืองตาก กำแพงเพชร และเมืองนครสวรรค์ได้โดยง่าย เพราะไม่มีการต่อสู้ แล้วตั้งค่ายอยู่ที่เมืองกำแพงเพชร และเมืองนครสวรรค์ ส่วนทางด้านตะวันตก มังมหานรธาให้เมขะระโบนายทัพหน้าคุมกองทัพจำนวน ๕,๐๐๐ คน ยกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ เข้าตีกองทัพไทยที่ไปรักษาด่านที่เมืองกาญจนบุรีเก่า (ที่เขาชนไก่) แตกแล้วยกทัพล่วงเลยมาตามลำน้ำราชบุรี แล้วตั้งค่ายที่ตำบลลูกแก ตำบลตอกระออม และที่ดงรังหนองขาวรวม ๓ แห่ง แขวงเมืองราชบุรี ทางฝ่ายไทยจัดกองทัพไปเข้าตีพม่าทั้ง ๒ ทาง ก็ถูกพม่าตีแตกกลับมาขณะที่พม่าตั้งค่ายอยู่นี้ทั้ง ๒ ทาง ก็ปล้นทรัพย์จับเชลยแขวงเมืองใกล้เคียงที่ตั้งค่าย แล้วส่งไปให้เมืองพม่าระยะเวลาของขั้นนี้ประมาณ ๖ เดือน คือตั้งแต่เดือน ๗ ถึงเดือน ๑๒ ปีระกา

ขั้นที่ ๒ พอถึงเดือน ๑๒ สิ้นฤดูฝนและน้ำลดลงแล้ว เนเมียวสีหบดีก็ยกทัพใหญ่จากเมืองเชียงใหม่เข้าตีเมืองรายทางเข้ามา (เว้นเมืองพิษณุโลก) จนยกทัพล่วงเลยลงมาถึงเขตกรุงศรีอยุธยาในเดือน ๓ ปีระกาตั้งค่ายอยู่ที่วัดป่าฝ้ายปากน้ำพระประสบ ฝ่ายมังมหา

นรธา ก็ยกทัพใหญ่เข้ามาทางด่านเจดีย์ ๓ องค์ เมื่อมาถึงเมืองราชบุรีแล้วก็ให้เมขะระโบคุมกองทัพเรือยกมาทางลุ่มน้ำแม่กลองท่าจีน ต. เมืองธนบุรี เมืองนนทบุรีขึ้นไปจนถึงกรุงศรีอยุธยา ส่วนตนเองนั้นยกทัพบกมาตีเมืองสุพรรณบุรีเข้ามายังกรุง ฯ อีกทางหนึ่งกองทัพเมขะระโบตีเมืองธนบุรี เมืองนนบุรีได้แล้วก็ยกมาตั้งค่ายที่สามแยกบางไทร กองทัพมังมหานรธา แม่ทัพใหญ่ด้านนี้เมื่อตีเมืองสุพรรณบุรีได้ ก็ยังทัพมาตั้งค่ายอยู่ที่บ้านสีกุก กองทัพพม่าที่ตั้งค่ายอยู่นี้คงตั้งอยู่ห่าง ๆ ยังไม่ใกล้ชิดพระนครแล้วทำการปล้นทรัพย์จับเชลยตามเขตแขวงเมืองน้อยใหญ่รอบ ๆ พระนคร

ในขั้นนี้แหละได้เกิดเรื่องอัศจรรย์ของชาวบ้านบางระจันขึ้น พม่าได้มาเร่งเอาทรัพย์สิน เงินทองและผู้หญิงจากชาวบ้านแถวบางระจัน ชาวเมืองที่เดือดร้อนจึงพลังแรงรักชาติ จึงมีคนกลุ่มหนึ่งรวมกำลังต่อสู้โดยลวงพม่าไปหาผู้หญิงแล้วฆ่าพม่าตายประมาณ ๒๐ คน กำลังที่เหลือทั้งหมดก็มารวมกันที่วิเศษชัยชาญซึ่งมีหัวหน้าขึ้นต้นดังนี้ นายแท่น ๑ นายโชติ ๑ นายอิน ๑ นายเมือง ๑ เป็นชาวบ้านสีบัวทองแขวงเมืองสิงห์ นายดอกชาวบ้านกลับ นายทองแก้วชาวบ้านโพธิ์ทะเล คนเหล่านี้มีสมัครพรรคพวกมาก เข้าเกลี้ยกล่อมพม่าซึ่งยกทัพมาทางเมืองอุทัยธานีได้มารวบรวมชายฉกรรจ์ได้กว่า ๔๐๐ คน มีหัวหน้าอีก ๕ คน คือขุนสรรค์คน ๑ พันเรืองกำนันคน ๑ นายทองเหม็นคน ๑ นายจันทร์หนวดเขี้ยวคน ๑ นายทองแสงใหญ่คน ๑ นี่แหละเป็นการเริ่มแรกของการต่อสู้ที่ค่ายบางระจัน

การที่ทหารกล้าตายมาอยู่ที่บางระจันนี้ ก็เพราะที่บางระจันนี้เป็นดอนเป็นพรมแดนระหว่างเมืองวิเศษชัยชาญกับเมืองสุพรรณบุรีและเมืองสิงห์ต่อกัน ณ ที่ค่ายบางระจันนี้ ด้านหลังของค่ายเป็นคลองและบึงใหญ่ จึงเป็นชัยภูมิที่ต่อสู้ได้ถึง ๕ เดือนเศษดังกล่าวแล้ว

การต่อสู้ครั้งแรก (ไม่นับถึงการต่อสู้ครั้งก่อนที่จะมารวมกันที่ค่ายบางระจัน) ทางฝ่ายพม่าที่เมืองวิเศษไชยชาญรู้ข่าวเรื่องฝ่ายไทยเข้ารวมกำลังต่อสู้ที่บางระจัน ก็ยกกำลังมาหนึ่งร้อยคนเศษ ทางค่ายบางระจันจึงจัดนายแท่นเป็นนายใหญ่คุมพล ๒๐๐ คน พอพม่ายกมาถึงคลองบางระจันก็ถูกฝ่ายเราเข้าโจมตีอย่างจู่โจม ด้วยอาวุธสั้นฟันแทงข้าศึกตายเกือบหมดคงเหลือรอดไปได้แต่ตัวนายคนขึ้นม้าหนีไป

กิติศัพท์ที่ชาวบ้านบางระจันทำการต่อสู้รบชนะพม่าครั้งนี้ก็เลื่องลือไปทำให้ราษฎรซึ่งแตกกระสานซ่านเซ็นซุกซ่อนตามหัวเมืองใกล้เคียงมารวมกันที่ค่ายบางระจันมากเข้าจนถึงพันคนแต่ก็ไม่มีอาวุธอื่นใด ๆ ที่รุนแรงในการต่อสู้ นอกจากใช้อาวุธสั้นเป็นพื้น สำหรับทำการต่อสู้รบ พระอาจารย์ธรรมโชติซึ่งนิมนต์มาจากวัดเขานางบวชเมืองสุพรรณ ซึ่งชาวบ้านนับถือว่าเป็นผู้วิทยาอาคมมาที่บ้านโพธิ์เก้าต้นบางระจัน ท่านก็ลงผ้าประเจียดและตะกรุดแจกจ่ายให้ทั่วกัน คนเหล่านั้นก็มีกำลังใจกล้าหาญคิดต่อสู้ด้วยร่างกายและจิตใจอย่างเต็มที่

การต่อสู้ครั้งที่ ๒ เนเมียวสีหบดีสำคัญว่าเป็นแต่เพียงซ่องโจร จึงให้งาจุนหวุ่นคุมกำลัง ๕๐๐ คนยกไปปราบปรามพวกชาวบ้านบางระจัน ๆ รบพุ่งพวกพม่ากองงาจุนหวุ่นแตกกลับมา

การต่อสู้ครั้งที่ ๓ เนเมียวสีหบดีเกณฑ์กำลังเพิ่มเติมให้มากขึ้น ให้เยกินหวุ่นยกไปเป็นครั้งที่ ๒ พวกชาวบ้านบางระจันก็ตีแตกพ่ายกลับมาอีกเนเมียวสีหบดีจึงให้ติงจาโบซึ่งเป็นนายทหารมีฝีมือคุมพลยกไปครั้งที่ ๓ ก็ไปแพ้พวกชาวบ้านบางระจันกลับมาอีกเหมือนครั้งแรก

การต่อสู้ครั้งที่ ๔ เนเมียวสีหบดีเห็นว่าชาวบ้านบางระจันมีกำลังเกินกว่าซ่องโจร จึงให้จัดกองทัพ ๑๐๐๐ คนเศษ มีสุรินทรจอข้องเป็นแม่ทัพไปปราบ พอมาถึงห้วยไผ่ใกล้บ้านบางระจันก็ตั้งค่ายลง ฝ่ายคณะต่อสู้บางระจันเห็นพม่ายกทัพมาเป็นทัพใหญ่ก็ปรึกษากันให้นายแท่นเป็นนายทัพใหญ่คุมพล ๒๐๐ คน เป็นกองกลางให้นายทองเหม็นคุมพล ๒๐๐ คน เป็นปีกขวา ให้พันเรืองกำนันคุมพล ๒๐๐ คน เป็นปีกซ้าย กำลังพลเหล่านี้ ใช้ปืนคานศิลาและอาวุธสั้นทั้งสิ้น ฝ่ายไทยสามารถชนะพม่าได้ เพราะสุรินทรจอข้อง ซึ่งเป็นแม่ทัพขี่ม้ากั้นร่มระย้าแต่งเครื่องยศอยู่ถูกพื้นตาย ทั้งสองฝ่ายได้รบกันตั้งแต่เช้าจนถึงเที่ยงต่างอ่อนเพลียซึ่งกันและกัน ทหารไทยก็ข้ามฟากฝั่งคลองมาพักทางฝั่งเหนือ ฝ่ายสตรีก็เอาอาหารมาเลี้ยงดูทหารบางระจันของเรา

ฝ่ายพม่าก็กำลังกินอาหารกันอยู่ พร้อมกับเตรียมอาหารเย็นด้วย และกำลังทำพิธีงานศพสุรินทรจอข้องผู้เป็นนาย ฝ่ายไทยทราบข่าวนี้ก็ยกกำลังรี้พลเท่าที่มีตีข้าศึกแตกพ่ายไป ยึดได้อาวุธยุทธโธปกรณ์เป็นจำนวนมาก

การต่อสู้ครั้งที่ ๕ เนเมียวสีหบดีแต่งกองทัพเพิ่มเติม โดยให้แยจออากาไปตีอีก แต่ก็ต้องพ่ายแพ้ไทย

การต่อสู้ครั้งที่ ๖ เนเมียวสีหบดีแต่งทัพมาอีก โดยให้จิกแกปลัดเมืองทวายยกไปตีอีก แต่ก็ต้องพ่ายแพ้กลับไปอีก

การต่อสู้ครั้งที่ ๗ เนเมียวสีหบดีเห็นว่าตีกำลังหน่วยย่อย ๆ ไม่ได้แล้ว จะตีกรุงศรีอยุธยาได้อย่างไร จึงเลือกสรรแต่ผู้กล้าหาญ ซึ่งมีทั้งทหารม้าและทหารราบประมาณ ๑,๐๐๐ คนเศษ โดยให้อากามันคยีเป็นแม่ทัพ ทางค่ายบางระจันปรึกษากันแล้วจึงจัดกองทัพประมาณ ๑,๐๐๐ คนเศษ ให้นายจันหนวดเขี้ยวเป็นแม่ทัพ และให้ขุนสรรค์ซึ่งมีฝีมือยิงปืนแม่น เป็นนายทหารแม่นปืนเลือกคัดเอาแต่คนที่มีฝีมือยิงปืนเข้าในกองนั้นประมาณ ๑๐๐ คนเศษไว้สำหรับสู้ทหารม้า ครั้นถึงบ้านขุนโลกเห็นพม่ากำลังตั้งค่ายอยู่ นายจันหนวดเขียวแบ่งกองทัพให้วกมาตีข้างด้านหลังค่ายพม่าอีกด้านหนึ่ง กองทัพพม่าถูกตีกระหนาบก็แตกพ่าย ไทยฆ่าฟันเสียเป็นอันมาก ตัวอากามันคยีนายทัพก็ตายในที่รบ

การต่อสู้ครั้งที่ ๘ ซึ่งเป็นอวสานของค่ายบางระจัน ชาวบ้านบางระจันได้ทำการสู้รบมาถึง ๗ ครั้ง ด้วยกำลังคนและอาวุธน้อยกว่า แต่ก็สามารถเอาชนะมาได้ ด้วยเหตุนี้พม่าได้พยายามปราบปรามชาวบ้านบางระจันตั้งแต่เดือน ๔ ปีระกา จนถึงเดือน ๗ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ เนเมียวสีหบดีก็ร้อนใจ เกรงว่า ค่ายบางระจันนี้จะมีกำลังมากจะยกทัพใหญ่มาตีกระหนามทางฝ่ายตัวพวกพม่าก็เกรงขามฝีมืออยู่ มีมอญอาสาสมัครเป็นแม่ทัพ ชื่อ สุกี้ชุก คยี (แปลว่านายกองใหญ่ ซึ่งพระราชพงศาวดารว่า พระนายกอง) ผู้นี้มีความชำนาญภูมิประเทศไทยมีวิธีรบแปลกกว่าครั้งเก่าคือ ไม่ยอมสู้รบกลางแปลงหรือเผชิญหน้ากับไทยเลย คงตั้งค่ายเป็นทุกระยะโดยไม่เร่งร้อนฝ่ายไทยก็ไม่สามารถจะตีพม่าได้ จนพม่ามาตั้งค่ายประชิดค่ายบางระจัน แล้วเอาปืนใหญ่ยิงเข้าไปในค่ายนายทองเหม็นหัวหน้าคนหนึ่ง

ของไทยรำคาญ เพราะความรักชาติจึงขึ้นขี่กระบือ นำทหารเข้าตีค่ายพม่าในที่สุดนายทองเหม็นก็ถึงแก่ความตาย ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ชาวบ้านบางระจันจะแพ้พม่า จึงมีใบบอกเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา ขอปืนใหญ่กับกระสุนดินดำไปยิงค่ายพม่า แต่ทางกรุงฯ ก็ยังไม่ยอมให้แต่สุดท้ายก็ให้พระยารัตนาธิเบศร์ไปช่วยหล่อปืนใหญ่ ด้วยความรีบร้อนปืนใหญ่จึงแตก ด้วยกำลังคนและอาวุธที่มีน้อยกว่าข้าศึกมากกว่ามากนักจึงต้องพ่ายแพ้ และตายเกือบหมดสิ้น ส่วนพระอาจารย์ธรรมโชติจะมรณะภาพหรือสาบสูญก็หาทราบไม่

นี่แหละ เป็นวีระกรรมของชาวบ้านบางระจันที่ท่านเหล่านี้ต่อสู้เพื่อแผ่นดินไทย และพวกเราจะไม่สู้ข้าศึกต่อไปอีกหรือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปทรงเบิดอนุสาวรีย์ของผู้กล้าหาญของค่ายบางระจัน เมื่อ ๕ ม.ค. ๑๙

สุดท้ายขอเรียนว่า เมื่อท่านทั้งหลายผู้ใดที่ไปสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ อย่าได้ไปเก็บสิ่งใดเลยแม้แต่ใบไม้ ถ้าเก็บแล้วจะมีอันตรายถึงตัวเอง

แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ์
ศัตรูกล้ามาประจัน ก็อาจสู้ริปูสลาย

นักมวยไทย

พ.อ. จง สืบจากยง

มีคนไทยไปชนะเลิศต่างประเทศหลายคน ได้อ่านพระราชพงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งพม่ากวาดต้อนเป็นเชลยชื่อนายขนมต้ม และพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๑ เรื่องฝรั่งเข้ามาพนันชกมวย กรุงรัตนโกสินทร์ เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองด้วยไทยเป็นนักสู้ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

ฝ่ายพระเจ้าอังวะยังอยู่ ณ เมืองย่างกุ้ง ทำการยกฉัตรยอดพระมหาเจดีย์เกศธาตุสำเร็จแล้วให้มีการฉลอง จึงขุนนางพม่าทราบทูลว่าคนมวยเมืองไทยมีฝีมือดียิ่งนัก จึงตรัสสั่งให้จัดหามาได้นายขนมต้มคนหนึ่งเป็นมวยดีมีฝีมือแต่ครั้งกรุงเก่าเอาตัวมาถวายพระเจ้าอังวะ ๆ จึงจัดพม่าคนมวยเข้ามาเปรียบกับนายขนมต้มได้กัน แล้วให้ชกกันหน้าที่นั่ง และนายขนมต้มชกพม่าไม่ทันถึงยกก็แพ้แล้วจัดคนอื่นเข้ามาเปรียบชกอีก นายขนมต้มชกพม่าชกมอญแพ้ถึงเก้าคนสิบคนสู้ไม่ได้ พระเจ้าอังวะทอดพระเนตรยกพระหัตถ์ถามพระอุระตรัสสรรเสริญฝีมือนายขนมต้มว่าไทยมีพิษอยู่ทั่วตัว แต่มือเปล่าไม่มีอาวุธเลยยังสู้ได้ คนเดียวชนะถึงเก้าคนสิบคนฉะนี้ เพราะเจ้านายไม่ดีจึงเสียบ้านเมืองแก่ข้าศึก ถ้าเจ้านายดีแล้วไหนเลยจะเสียกรุงศรีอยุธยา แล้วจึงพระราชทานรางวัลแก่นายขนมต้มโดยสมควร

ตามพระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ตอนฝรั่งเข้ามาพนันชกมวยจุลศักราช ๑๑๕๐ ปีวอก สัมฤทธิศก มีกำปั่นฝรั่งเศสเข้ามาถึงพระนครสาด ฝรั่งซึ่งเป็นนายกำปั่นพี่น้อง ๒ คน และน้องชายนั้นเป็นคนมวยมีฝีมือเที่ยวพนันชกมวยชนะมาเป็นหลายเมืองแล้ว ครั้นเข้ามาถึงพระนคร จึงบอกให้ล่ามกราบเรียนพระยาพระคลัง ว่าจะขอชกมวยพนันกับคนมวยในพระนครนี้ พระยาพระคลังจึงกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ จึงมีพระราชโองการดำรัส ปรึกษาสมเด็จพระอนุชาธิ

ราช ฯ กราบทูลว่า "ครั้งจะไม่แต่งคนมวยออกต่อสู้ด้วยฝรั่ง ๆ เป็นคนต่างประเทศก็จะดูหมิ่นว่าพระนครนี้ หาคนมวยดีจะต่อสู้มิได้ ก็จะเสื่อมเสียพระเกียรติยศปรากฏไปในนานาประเทศ ข้าพระพุทธเจ้าจะขอรับแต่งนักมวยที่มีฝีมือออกต่อสู้กับฝรั่ง เอาชัยชนะให้จงได้" พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นชอบด้วย จึงดำรัสให้พระยาพระคลังบอกแก่ฝรั่ง รับพนันชกมวยกัน วางเดิมพันเป็นเงิน ๕๐ ชั่ง จึงสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวร ฯ จัดได้หมื่นผลาญผู้หนึ่งเป็นทนายเลือกในพระราชวังหน้า รูปกายล่ำสันมีฝีมือดีกว่าพวกมวยสิ้นทั้งนั้น จึงดำรัสให้ปลูกพลับพลาใกล้โรงละครฝ่ายตะวันตกวัดพระศรีรัตนศาสดารามตั้งสนามมวยที่นั้น ครั้นถึงวันกำหนดจะชกมวยพนันกับฝรั่ง จึงมีพระราชบัณฑูร ดำรัสว่าสั่งให้แต่งตัวหมื่นผลาญเอาน้ำมันว่านอันอยู่คงชะโลมทั่วทั้งกาย แล้วให้ขึ้นคอคนลงมายังพระบรมมหาราชวังฝ่ายฝรั่งเศสนายกำปั่นทั้ง ๒ คนพี่น้องกับพรรคพวกบ่าวไพร่ ก็ขึ้นมาพร้อมที่สนามมวยในพระบรมราชวังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับพลับพลาทอดพระเนตรพร้อมด้วยสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวร ฯ เสด็จประทับบนพลับพลาชั้นลดที่ ๒ และพระราชวงศานุวงศ์เข้าทูลละอองธุลีพระบาทเฝ้าอยู่พร้อมกันเป็นอันมาก จึงให้เอาเส้นเชือกขึงเป็นวงสนาม แล้วหมื่นผลาญกับฝรั่งนั้นล้วงมือจะจับหักกระดูกไหปลาร้าหมื่นผลาญ ๆ ยกมือขึ้นกัน และชกพลางถอยพลาง ฝรั่งถูกต้องหมัดก็มิได้ล้ม ตั้งแต่ล้วงอย่างเดียว หมื่นผลาญก็ชกพลางถอยพลางฝรั่งจะจับหมื่นผลาญไม่ได้ ฝรั่งพี่ชายเห็นดังนั้นจึงลุกเข้าไปผลักหมื่นผลาญไม่ให้ถอยหนี สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคลทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ดำรัสว่าเล่นชกพนันกันก็ตัวแต่ตัวไฉนจึงช่วยกันเป็น ๒ คนเล่า จึงเสด็จลงจากพลับพลาโดยเร็ว ยกพระบาทถีบเอาฝรั่งพี่ชายล้มลงขณะนั้นพวกทนายเลือกวิ่งกรูเข้าชกต่อยฝรั่ง ๒ คนพี่น้องเจ็บป่วย เป็นสาหัสพวกบ่าวไพร่ฝรั่งก็เข้าแบกหามนายลงไปยังกำปั่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงดำรัสสั่งพระราชทานหมอนวดหมอยาให้ลงไปรักษาพยาบาลฝรั่ง ๒ คน หายป่วยแล้ว ก็บอกล่ามให้กราบเรียนพระยาพระคลังให้ช่วยกราบทูลถวายบังคมลาแล้วถอยกำปั่นเลื่อนลงไปจากพระนคร ออกจากปากน้ำเมืองสมุทรปราการตกถึงทะเลใหญ่แล้วก็ใช้ใบไป

อนุสาวรีย์ทหารอาสา

การปลดแอกของไทยในเรื่องภาษีและอำนาจศาล

ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

สถานที่สถิตดวงวิญญาณอันกล้าหาญของนักรบไทย

ผู้สร้างเกียรติประวัติอันสูงส่งให้แก่ชาติไทย

๏ สงครามทำเพื่อปกป้อง ธรรมา
นักรบเริงอาสา ไป่คร้าม
อยู่ในที่ถูกหา ความขลาด ได้ฤๅ
จิตมั่นขวัญพาข้าม ปลอดพ้น อันตราย

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

ในกรณีสงครามเกาหลีและเวียดนาม ไทยได้ส่งทหารไปร่วมรบเพื่อผดุงสันติภาพของโลกมาแล้วในระยะไม่นานปีนัก ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงเรื่องนี้ แต่จะกล่าวถึงเรื่องราวเล็กน้อยเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ส่งทหารไปร่วมรบโดยเข้ากับฝ่ายพันธมิตร เพื่อผดุงสันติภาพของโลกเกือบ ๖๐ ปีมาแล้ว โดย พล.อ. สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ สมเด็จพระอนุชาธิราช (ภายหลังเป็นจอมพล) เสนาธิการทหารบก ทรงเป็นผู้อำนวยการจัดส่ง และทรงเป็นผู้บังคับบัญชากองทูตทหารนี้โดยตรง กองทูตทหารนี้ บังคับบัญชา กองทหารไทยอีกครั้งหนึ่งอย่างย่อ ๆ ดังนี้ แต่เน้นหนักไปทางอนุสาวรีย์ทหารอาสา

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม และ ๑๑ พฤศจิกายน มีความสำคัญอย่างไรต่อประเทศไทย ผู้เขียนจะกล่าวให้ทราบดังต่อไปนี้ สงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้อุบัติขึ้นเมื่อต้นสิงหาคม ๒๔๕๗ สงครามครั้งนี้ ได้เกิดระหว่างประเทศเยอรมันนี และออสเตรีย–ฮังการี ฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า "ประเทศท่ามกลางยุโรป" เป็นผู้รุกรานก่อน อีกฝ่ายหนึ่งในชั้นต้นมี "ฝ่ายสัมพันธมิตร" มีฝรั่งเศส อังกฤษ เบลเยี่ยม รัสเซีย และเซอรเบีย ครั้นต่อมาประเทศเตอรกี และประเทศบุลกาเรียได้เข้าด้วยกับฝ่ายประเทศท่ามกลางยุโรป ข้างฝ่ายสัมพันธมิตรได้มีประเทศญี่ปุ่น–อิตาลี–รูเมเนีย–ปอตุเกส และสหรัฐอเมริกา ฯลฯ เข้าทำการร่วมมืออีก การศึกครั้งนี้เรียกนามได้ว่า "มหาสงคราม" เพราะได้กระเทือนไปแทบทั่วโลก ประเทศไทยซึ่งเรียกว่าประเทศสยามในขณะนั้น ประกาศตนเป็นกลางจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ มีภาวะซึ่งไม่อาจทนทานได้ ดังประกาศกระแสพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ว่าด้วยการประกาศซึ่งมีต่อประเทศออสเตรีย–ฮังการี มีความตอนหนึ่งว่า

"ประเทศทั้ง ๒ นั้น ได้กระทำศึกมาและยังกระทำอยู่อีกต่อไปในวิธีอย่างที่แกล้งหมิ่นประมาท ต่อหัวข้อใจความสำคัญของความเมตตากรุณาต่อมนุษยชนและไม่มีความนับถือต่อประเทศน้อยทั้งหลายเลย และไม่ถือไม่ทำอย่างเปิดเผยตามความชอบธรรม และตามสัญญาในระหว่างนานาประเทศหลายอย่างหลายทาง จนได้ว่าเป็นการสงครามอันหนึ่ง

ซึ่งประเทศทั้ง ๒ นั้น กระทำศึกต่อการค้าขาย ต่อชาติมนุษย์ และต่อความสงบเรียบร้อยของโลกทั่วไป

รัฐบาลสยาม ได้ยื่นคำร้องขัดขวาง ต่อวิธีอย่างที่ประเทศเยอรมะเนียและเอ๊าสเตรียฮุงการีได้ใช้กระทำศึกในเวลาที่ควรจะยื่น และคำร้องเหล่านี้ประเทศเยอรมะเนียและเอ๊าสเตรีย–ฮุงการี ก็ไม่เอาใจใส่พิจารณาว่ากล่าวตามที่สมควร จนกระทำให้จำเป็นต้องเห็นการซึ่งเป็นที่เสียใจว่าไม่มีทางที่จะหวังอย่างใด ๆ แล้วว่าจะตกลงเข้าใจกันโดยดี และโดยทางไมตรีได้ในข้อนั้น ๆ

ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยประกาศสงครามกับเยอรมันและอ๊อสเตรีย-ฮังการี เมื่อ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ต่อมาประเทศไทยได้จัดกำลังทหารอาสา ๓ กอง คือกองบิน ๑ กอง กองรถยนต์ ๑ กอง กองพยาบาล ๑ กอง ออกเดินทางโดยทางเรือจากกรุงเทพมหานคร เมื่อ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ครั้นถึง ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๑ ฝ่ายราชศัตรูได้ยอมทำสัญญาพักรบ ยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขของพันธมิตร กองบินได้เดินทางกลับถึงกรุงเทพมหานคร เมื่อ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ส่วนกองทหารบกรถยนต์ยังคงอยู่ก่อนจนกระทั่งเยอรมันยอมเซ็นสัญญาสงบศึก เมื่อ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ เรียบร้อยจึงเดินทางกลับ และได้กลับถึงกรุงเทพมหานคร เมื่อ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒

ในการที่ไทยเราได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ได้ชัยชนะครั้งนี้นอกจากจะอวดธงไทยแล้ว สิ่งสำคัญทำให้ประเทศทั้งหลายรู้จักประเทศไทย ความสามารถของทหารไทย ทำให้ประเทศไทยมีฐานะเทียบบ่าเทียบไหล่กับประเทศสัมพันธมิตร ในการทำสัญญาสันติภาพ และยังได้รับเชิญเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-เจ้าอยู่หัวทรงมีความมุ่งหมายที่สำคัญ ๒ ประการคือ ประการที่ ๑ ปลดเปลื้องสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่จำกัดสิทธิของประเทศไทยในเรื่องอำนาจศาล ประการที่ ๒ เกี่ยวกับภาษีอากร แต่ไม่อาจเจรจาในที่ประชุมสันติภาพได้ เมื่อได้เป็นสมาชิกสันนิบาตชาติแล้ว ไทยก็ถือโอกาสขอร้องในที่ประชุมให้เลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในประการที่ ๑ คือ คนในบังคับของเขาไปพิจารณาที่ศาลกงสุลของเขา และประการที่ ๒ คืออัตราภาษีขาเข้าไม่เกินร้อยชักสาม ในการนี้ประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกา สนับสนุนคำขอร้องของไทย และยอมตกลงทันที โดยมิได้ขอสิ่งใดตอบแทนอย่างประเทศอื่น จึงนับว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ตกลง เนื่องด้วยสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจ จึงเป็นผลให้ประเทศอื่น ๆ ยินยอมต่อไป ต่อมาชั่วระยะหนึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงแต่งตั้ง ด.ร. ฟรานซิส บีแสยร์ บุตรเขยของประธานาธิบดีวิลสัน ซึ่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศของไทย เดินทางไปเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลายทีละประเทศ ก็สำเร็จลงด้วยดี และสมบูรณ์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทำให้ได้เอกราชเพิ่มขึ้นในทางอำนาจศาลและภาษี ซึ่งจะเก็บเท่าใดก็ได้ จึงทำให้เกิดประโยชน์

อย่างยิ่งต่อการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศไทย นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยิ่งนัก

ตามที่กล่าวย่อ ๆ โดยทั่วไปข้างต้นนี้ ก็เพื่อให้ทราบภูมิหลังอันจะเป็นที่มาของอนุสาวรีย์ทหารอาสาต่อไป

จากเอกสารเรื่องอนุสาวรีย์ทหารอาสา ซึ่งค้นคว้าได้จากกองหอจดหมายเหตุแห่งชาติกรมศิลปากร สรุปความว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ในขั้นต้นจะสร้างที่จังหวัดนครปฐม ระหว่างถนนราชวิถีกับถนนทรงพล ในหนังสือรายงานของกรมศิลปากร เพื่อขอให้นำกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรายงานก่อสร้าง ๒ แบบ แบบหนึ่งใช้ก่ออิฐถือปูนเป็นเงิน ๑๘,๐๐๐ บาท อีกแบบหนึ่งใช้ศิลาอ่อนประกอบเป็นเงิน ๓๑,๒๕๐ บาท ต่อมาทรงเห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์ที่จังหวัดนครปฐมไม่เหมาะสม สมควรจะสร้างที่สนามหย่อมมุมท้องสนามหลวงใกล้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไป และราชทูตทั้งหลายได้เห็นและระลึกถึงค่าใช้จ่ายคงเป็นแบบศิลาอ่อน ขณะที่บรรจุอัฐิทหารที่เสียชีวิตนั้น ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ คงจะเสร็จก่อน ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เพราะจอมพลสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เสนาธิการทหารบกได้รายงานกราบบังคมทูลเมื่อ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ใจความสำคัญว่าเมื่อได้สร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ เสร็จแล้วไม่จำเป็นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงไปทำพิธีเปิดอีก ทั้งนี้เนื่องด้วยได้ทรงไปวางพวงมาลาแล้วเมื่อวันบรรจุอัฐิทหารอาสา เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๒ และการวางพวงมาลาเมื่อเสร็จการสร้างอนุสาวรีย์นี้ควรจะเป็นวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ และจะมีราชทูตฝรั่งเศสเข้ามาร่วมพิธีด้วยสำหรับในปีต่อ ๆ ไปก็จะถือวันที่ ๒๒ กรกฎาคม เป็นวันที่วางพวงมาลา (คงถือวันประกาศสงคราม) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นชอบด้วย

อนึ่ง ในสมัยต่อ ๆ มาจากนี้ จะมีพิธีวันที่ระลึก ฯ โดยถือวันที่ ๒๒ กรกฎาคม หรือไม่ก็ไม่สามารถจะค้นคว้าได้ เพราะเวลาล่วงเลยไปนานแล้ว แต่เท่าที่ค้นคว้าได้มีทำพิธีวันที่ระลึกทหารอาสาตามคำสั่ง กระทรวงกลาโหม (พิเศษ) ที่ ๗๕/๑๗๔๘๑) ลง ๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๓ เรื่องประกอบพิธีวางมาลา ณ อนุสาวรีย์ทหารอาสา มีความสำคัญ

ว่าวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เป็นวันที่ระลึกของทหารอาสา เป็นประจำทุกปีมา เข้าใจว่าคงจะถือเอาวันสงบศึกเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าการประกาศสงคราม หากท่านผู้ใดได้ทราบว่ามีการหยุดหรือการเปลี่ยนแปลงเมื่อใด กรุณาแจ้งให้ทราบด้วยจักเป็นพระคุณยิ่ง

ปัจจุบันนี้ ในวันที่ระลึกทหารอาสาโดยปกติ นายกรัฐมนตรีเป็นประธานพร้อมด้วยรัฐมนตรีได้มาวางพวงมาลา ต่อมาก็มีกระทรวงกลาโหม มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง-กลาโหมเป็นประธาน คณะสมาคมสหายสงครามในพระบรมราชูปถัมภ์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ พระราชดำเนินมาวางพวงมาลาตามลำดับเป็นอันเสร็จพิธี นอกจากนี้สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษและฝรั่งเศสได้แจ้งมาให้กระทรวงการต่างประเทศทราบว่า ได้จัดพิธีที่ระลึกทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้วย จึงขอให้ส่งผู้แทนของสมาคมสหายสงครามไปร่วมพิธีอีกด้วย

ในเรื่องการเงินในการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ ตามราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๓๖ หน้า ๑๖๘๔ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๔๖๒ แจ้งความกระทรวงกลาโหมเรื่องพระราชทานเงินเข้าในการสร้างอนุสาวรีย์ที่ฝังศพอัฐิทหาร ซึ่งตายในราชการสงคราม พระบาทสมเด็จพระ-เจ้าอยู่หัวได้มี พระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานสั่งเงินพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เท่าที่จำนวนซึ่งเคยทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวาย สมเด็จพระบรมชนกนารถในวันตรงกับวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕ มาให้กระทรวงกลา-โหมใช้ในการสร้างอนุสาวรีย์ที่บรรจุอัฐิ และจากการค้นคว้าเอกสารสงครามโลกครั้งที่ ๑ ที่กอง หอจดหมายแห่งชาติ หนังสือจากเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ที่ ๙๓/๑๒๐๖๐ ลง ๒๘ ก.ย. ๖๔ กราบบังคมทูลว่าเงินบริจาคเหลือ ๑๓,๒๖๑.๑๖ บาท ได้จ่ายให้กรมยกกระบัตรทหารบกเป็นค่าก่อสร้างอนุสาวรีย์อีกด้วย

กำหนดการในการบรรจุอัฐิทหารที่เสียชีวิตนี้ ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๖ หน้าที่ ๑๕๒๔ วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๖๒ เรื่องกำหนดการรับทหารกลับจากราชการสงครามและการฉลองพระนคร สรุปความว่า วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๒ เวลา ๑๖.๐๐ น. แห่อัฐิของทหาร ซึ่งได้ถึงแก่กรรมในราชการสงครามออกจากศาลาว่าการกระทรวงกลาโหมไปสู่วัดมหาธาตุ มีการสวดมนต์ในพระอุโบสถ สมเด็จพระมหาสมณะประทานเทศน์ ในการนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปวัดมหาธาตุ ในการสวดมนต์เพื่อพระราชทานเกียรติยศเป็นพิเศษแก่ทหารที่เสียชีวิต แล้วแห่อัฐิไปยังที่ตั้งอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิ ณ ที่นั้นเป็นอันเสร็จพิธี รายละเอียดนี้จะได้มีหมายกระทรวงวังอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาได้มีราชกิจจาฯ เล่ม ๓๖ หน้า ๑๗๗๗ วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๔๖๒ สรุปความว่า วันพุธที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๒ เวลา ๑๑.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์พระที่นั่งไปประทับยังพระอุโบสถวัดมหาธาตุ ทรงบำเพ็ญการกุศลพระราชทานส่วนกุศลแก่ทหาร ซึ่งได้สละชีวิตเป็นชาติพลีเป็นเกียรติยศพิเศษ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะ ทรงแสดงพระธรรมเทศนา จากวัดมหาธาตุ กองทหารได้แห่อัฐิไปบรรจุที่อนุสาวรีย์ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเป็นพิเศษที่สนามหย่อมมุมท้องสนามหลวง เพื่อเป็นที่ระลึกเตือนใจคนไทยทั้งปวงให้จัดจำเยี่ยงอย่างที่บุคคลมีความจงรักภักดียิ่ง จนถึงได้สละชีวิตเป็นราชพลีและเพื่อเป็นเกียรติยศของชาติบ้านเมือง เพื่อทรงวางพวงมาลาเหนือที่บรรจุอัฐิ แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับพระราชวังดุสิต

จารึกด้านหน้า (อนุสาวรีย์หันหน้าเข้าสนามหลวง) เป็นจารึกที่ ๑ กล่าวถึงการประกาศสงครามพร้อมด้วยเหตุผลการประกาศรับอาสาสมัคร การจัดกำลังและการเดินทาง ด้านหลังของจารึกที่ ๑ เป็นจารึกที่ ๒ กล่าวถึงการปฏิบัติราชการสงครามของทหารไทย การเดินทางมาถึงกรุงเทพมหานครและการบรรจุอัฐิจารึกที่ ๓ เมื่อหันหน้าเข้าหาจารึกที่ ๑ ทางด้านซ้าย จะมีจารึกผู้ถึงแก่กรรม และในด้านตรงข้ามของจารึกนี้เป็นจารึกที่ ๔ จะมีจารึกผู้ถึงแก่กรรมต่อจนหมด รวมจำนวน ๒๐ คน ถึงแก่กรรมในกรุงเทพฯ ก่อนเดินทางเสีย ๒ คน นอกนั้นถึงแก่กรรม ณ ทวีปยุโรป ระหว่างราชการจารึกทั้ง ๔ ด้านดังกล่าวมานี้มีความดังนี้

จารึกที่ ๑

"ณ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการมา ณ พระ-

สุรสิงหนาท ให้ประกาศสงครามแก่ประเทศเยอรมันเนียและเอ๊าสเตรีย-ฮังการี ซึ่งได้กระทำสงครามมาแล้วแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ กับประเทศซึ่งรวมกันเป็นสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ มีประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เบลเยี่ยม เซอร์เบียเป็นอาทิ ทั้งต่อมาประเทศอิตาลีในอเมริกาเหนือและอื่น ๆ ก็ได้รวมเข้าในกลุ่มสัมพันธมิตรนั้นด้วย ทั้งนี้เพราะทรงพระราชดำริเห็นประจักษ์ว่า ประเทศเยอรมันนี เอ๊าสเตรีย-ฮังการีนั้นได้ดำเนิน การสงครามในวิธีปราศจากธรรมะ ละทิ้งขนบธรรมเนียมที่ตกลงกันไว้ระหว่างประเทศ จึงมีพระราชประสงค์ที่ค้ำชูธรรมะระหว่างประเทศไว้ให้คงอยู่ในความศักดิ์สิทธิ์ ปราบปรามผู้ประพฤติผิดให้ปราชัย

ครั้น ณ วันที่ ๒๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ได้มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ออกประกาศเรียกคนอาสาที่จะไปงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป ก็ได้มีบุคคลทั้งที่รับราชการทหารอยู่แล้วในขณะนั้น และที่เป็นพลเรือน ได้ยินดีอาสาเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ที่ได้คัดเลือกแต่พอสมควรเท่าที่จำนวนที่ต้องการแล้วก็จัดเป็นกองบิน ๑ กอง กองรถยนต์ ๑ กอง กองพยาบาล ๑ กอง เพื่อส่งออกไปเป็นผู้แทนชาวไทยในมหายุทธสงคราม

ครั้นถึงวันที่ ๑๙ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ กองทหารเหล่านี้ก็ได้ออกจากกรุงเทพมหานคร ลงเรือไปสู่ยุโรป ขึ้นท่าเมืองมาแซย์ ประเทศฝรั่งเศส ณ วันที่ ๓๐ กรกฎาคมปีเดียวกัน กองทหารได้แยกย้ายกันไปรับความฝึกเพิ่มเติม ณ ตำบลต่าง ๆ”

(เสนาบดีกระทรวงกลาโหมสมัยนั้นคือ นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต)

จารึกที่ ๒

“ณ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ กองทหารบกรถยนต์ได้ยกสู่บริเวณเขตหน้าแห่งยุทธบริเวณ ระหว่างวันที่ ๒๖ กับวันที่ ๓๑ เดือนตุลาคม ได้ทำการลำเลียงส่งกำลังแก่กองทัพบกฝรั่งเศสภายในย่านกระสุนตก ด้วยความองอาจกล้าหาญ รัฐบาลฝรั่งเศสให้ตราซึ่งมีนามว่าครัวเดอะแกร์ประดับธงไชย ของกองทหารบกรถยนต์นี้เพื่อเป็นเกียรติยศ ครั้นเมื่อฝ่ายราชศัตรูได้ยอมแพ้เซ็นสัญญาหย่าศึกแล้ว เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน กองทหารฝ่ายสัมพันธมิตรยกเข้าไปยึดดินแดน เยอรมันทางฝั่งซ้ายแห่งลำน้ำไรน์

กองทหารบกรถยนต์ก็ได้ไปด้วย ได้ประจำทำการเหยียบราชศัตรูอยู่จนรัฐบาลเยอรมันยอมเซ็นสัญญาสงบศึก ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายนพระพุทธศักราช ๒๔๖๒

ส่วนกองบินนั้นไม่ได้ออกทำการรบ เพราะยังไม่ได้รับการฝึกหัดสำเร็จบริบูรณ์ราชศัตรูก็ได้ยอมแพ้เสียแล้ว กองบินได้เดินทางกลับสู่กรุงเทพมหานคร ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

กองทหารบกรถยนต์ กลับถึงพระนครเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีประดับธงชัยของกองทหารนี้เป็นเกียรติยศ

ทหารที่มีนามจารึกไว้ที่อนุสาวรีย์นี้ ล้วนเป็นผู้ซึ่งได้อาสาไปในงานพระราชสงครามได้ถึงแก่ความตายเสียก่อน กองทหารออกจากกรุงเทพ ฯ ๒ คน นอกจากนั้นตาย ณ ทวีปยุโรประหว่างราชการ นับว่าเป็นผู้ซึ่งได้สละชีวิตเป็นราชพลี เพื่อแผ่เกียรติคุณของชาติไทยและกรุงสยาม ทั้งเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งธรรมะระหว่างประเทศจึงได้สร้างอนุสาวรีย์นี้ขึ้นไว้ และได้นำอัฐิของทหารเหล่านี้มาบรรจุไว้ เพื่อให้บรรดาคนไทยทั้งหลายได้ระลึกถึงและเป็นตัวอย่างอันดีงามสืบไปทั่วกาลนาน”

ได้บรรจุอัฐิไว้แต่ ณ วันที่ ๒๔ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

จารึกที่ ๓

“รายนามทหารถึงแก่กรรมเนื่องในราชการสงคราม”

นายร้อยตรี สงวน ทันด่วน เกิดวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่ตั้งกองบินทหารบก ดอนเมือง สยาม

นายดาบเยื้อน สังข์อยุทธ เกิดวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาลอเมริกันที่ ๕๗ กรุงปารีส ฝรั่งเศส

จ่านายสิบ (ชั่วคราว) หม่อมหลวงอุ่น อิศรเสนา ณ กรุงเทพ เกิดวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ ถนนในเมืองนอยสัตคท์ เยอรมัน

จ่านายสิบเจริญ พิรอด เกิดวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๐ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ ตำบลกอดรัมสตีน เยอรมัน

นายสิบเอกปุ้ย ขวัญยืน เกิดวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๐ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ ตำบลมุสสบัม เยอรมัน

นายสิบตรี นิ่ม ชาครีรัตน์ เกิดวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๔ ถึงแก่กรรม วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาลอเมริกันที่ ๕๗ กรุงปารีส ฝรั่งเศส

นายสิบตรีชื่น นภากาศ เกิดวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ถึงแก่กรรม วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ณ โรงพยาบาลเมืองมาร์เซ ฝรั่งเศส

พลทหารตุ๊ เกิดวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สยาม

พลทหารชั้ว อ่อนเอื้อวงษ์ เกิดวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๗ ถึงแก่กรรม วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาล เฟวรี เมืองชาลองส์ ฝรั่งเศส

จารึกที่ ๔

"รายนามทหารที่ถึงแก่กรรมในราชการสงคราม"

พลทหารพรม แตงเต่งวรรณ เกิดวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ถึงแก่กรรม วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ ที่เก็บรถของหมวด ๓ เมืองยูเบครูต์ ฝรั่งเศส

พลทหารศุข พ่วงเพิ่มพันธ์ เกิดวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ หมวดพยาบาลกองใหญ่รถยนต์ นอยสตัดน์ เยอรมัน

พลทหารเนื่อง พิณวานิช เกิดวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ถึงแก่กรรม วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาลทหารบีนใหญ่ เมืองอาวอรต์ ฝรั่งเศส

พลทหารนาค พุฒมีผล เกิดวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึงแก่กรรมวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ หมวดพยาบาลกองใหญ่รถยนต์ นอยสตัดน์ เยอรมัน

พลทหารบุญ ไพรวรรณ เกิดวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึงแก่กรรม วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาลอเมริกันที่ ๕๗ กรุงปารีส ฝรั่งเศส

พลทหารโป๊ะ ซุกซ่อนภัย เกิดวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๘ ถึงแก่กรรม วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาลอเมริกันที่ ๕๗ กรุงปารีส ฝรั่งเศส

พลทหารเชื่อม เปรมปรุงใจ เกิดวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึงแก่กรรม วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ โรงพยาบาลอเมริกันที่ ๕๗ กรุงปารีส ฝรั่งเศส

พลทหารศิลา นอบภูเขียว เกิดวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ถึงแก่กรรม วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ หมวดพยาบาลกองใหญ่รถยนต์ นอยสตัดท์ เยอรมัน

พลทหารผ่อง อมาตยกุล เกิดวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๖ ถึงแก่กรรม วันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ณ ตำบลไกนะชายม เยอรมัน

พลทหารเปลี่ยน นุ่มปรีชา เกิดวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ ถึงแก่กรรม วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ณ โรงพยาบาลเมืองลันเด เยอรมัน

กุศลผลบุญที่ได้เขียนเรื่องนี้ขึ้น อันเป็นการเตือนชาวไทยให้ระลึกถึงผู้ที่ทำงานเพื่อชาติ ขออุทิศให้แด่ทหารไทยทั้งที่เสียชีวิตในราชการสงครามและทั้งที่มีชีวิตอยู่

ท่านเหล่านี้แหละที่สมควรจะได้รับยกย่องเทิดทูนว่า เป็นผู้ปลดแอก อำนาจศาลและภาษีอากรขาเข้า

เอกสารอ้างอิงอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวไว้ในเนื้อหาแล้วยังมี (๑) หนังสือประวัติของกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป ซึ่งกรมเสนาธิการทหารบก พิมพ์อุทิศถวายในงานพระศพ สมเด็จพระอนุชาธิราช จอมพลเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก เมื่อ ๒๔ ก.ย. ๒๔๖๓ และ (๒) ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์ ของสมาคมสหายสงครามในพระบรมราชูปถัมภ์

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.อ. จง สืบจากยง

คำจารึกที่ฐานของอนุสาวรีย์ด้านหลังของแท่น

พระบาทสมเด็จพระปวเรนทราเมศวร์
มหิศเรศรังสรร มหันตวรเดโชยมโห
ฬารคุณอดุลยเดช สรรพเทเวศรานรักษ์
บรรจุลจักรพรรดิราช บวรนาถบพิตร
พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชโอรส
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
และ
สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี
ทรงพระราชสมภพ
ณ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๑

ทรงดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราช
มีพระราชอิศริยยศเสมอพระเจ้าแผ่นดิน
ณ เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๙๔

สวรรคต
ณ เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๐๘

พระราชประวัติตอนต้น

ตามพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๔ ซึ่งพระยาทิพากรวงศ์ เรียบเรียงนั้น กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงมีพระราช-โอรส คือ เจ้าฟ้าชายจุฑามณี ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประสูติ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๓ ในสมเด็จพระสุริเยนทราบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงสุพรรณบัฏเป็นกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เมื่อ ณ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช ๑๑๙๔ พ.ศ. ๒๓๗๕ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงรับพระบรมราชาภิเษกเป็น สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รับพระบรม

ราชโองการในรัชกาลที่ ๓ ได้ว่ากรมทหารปืนใหญ่ พระราชประวัติปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดาร สวรรคตในรัชกาลที่ ๔ ณ วันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม ๖ ค่ำ ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๒๗ พ.ศ. ๒๔๐๘ พระชันษา ๕๘ ปี ส่วน วัน, เดือน, ปี พ.ศ. นั้น ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ประวัติการรบ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงขัดเคืองญวนมากที่ญวนพยายามช่วยเหลือเจ้าอนุเวียงจันทน์ซึ่งเป็นกบฏ ทั้งๆ ที่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระอัยกา ได้ทรงช่วยเหลือญวน คือองค์เชียงสือ ให้เป็นพระเจ้าแผ่นดินญวน เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสวรรคตแล้ว และองค์เชียงสือก็สวรรคตแล้วเช่นเดียวกัน ผู้สืบราชสมบัติต่อมาหารู้คุณของไทยไม่ และซ้ำยังมาก้าวก่ายเมืองเขมรอีกด้วย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาบดินทร์เดชาเป็นแม่ทัพใหญ่ไปทางบก และให้เจ้าพระยาคลังเป็นแม่ทัพเรือ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ ยกทัพไปอีกระยะหนึ่ง พ.ศ. ๒๓๘๓ จนถึง พ.ศ. ๒๓๙๑

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๘๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ไว้วางใจญวน จึงเรียกเจ้าพระยะพระคลังไปสร้างเมืองจันทบุรี และวัดโยธานิมิตที่เมืองใหม่ขึ้นที่เนินวงพร้อมทั้งสร้างป้อมที่แหลมด่านปากน้ำ ๑ ป้อม ชื่อป้อมภัยพินาศ ที่เขาแหลมสิงห์ป้อมเก่าทำเสียใหม่ ๑ ป้อม ชื่อพิฆาฏปัจจามิตร

ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังเป็นเจ้าฟ้า กรมขุนอิศเรสรังสรรค์เป็นแม่ทัพเรือแทน ให้จมื่นไวยวรนาถเป็นแม่ทัพหน้า บรรทุกข้าวสาร ๖๐๐ เกวียน เกลือ ๑๕๐ เกวียน ไปส่งให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา ทัพบกที่เมืองกำปอด ต่อมาก็มีพันธไมตรีกับญวน การสงครามกับญวนจึงเลิกรากันไป

อนุสาวรีย์ ... พระเจ้าตากสิน

โดย ., พ.อ. จง สืบจากยง

เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๑๖ ผมได้ไปพักผ่อนเมืองเหนือโดยรถยนต์ส่วนตัวเมื่อถึงเมืองตากได้เข้าไปถวายสักการะสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี ผู้ทรงกอบกู้ชาติไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ให้เป็นอิสรภาพและร่มเย็นเป็นสุขมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ผมได้กราบถวายบังคมระลึกถึง พระคุณของพระองค์ท่านพร้อมกับกราบถวายบังคม ขอพระเมตตาให้การเดินทางไปกลับโดยสวัสดิภาพ และก็เป็นจริงตามที่กราบถวาย บังคมขอพระเมตตา

เมื่อเดินทางมาถึงเมืองตากก็เลี้ยวผ่านหน้าศาลากลางจังหวัดปัจจุบัน ประมาณ ๓๐๐ เมตร ก็จะถึงพระบรมราชานุสาวรีย์ จะเห็นจารึกไว้ที่กำแพงว่า ศาลสมเด็จ พระเจ้าตากสินมหาราชสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ภายในศาลจะเต็มไปด้วยต้นไม้ที่สวยงามเช่น ต้นตะค้าน ต้นกัลพฤกษ์ ต้นชัยพฤกษ์ ต้นไม้หวีดกระเชาะต้นอินทนิล ตะแบกนา ต้นจำปีดอกออกตามฤดูกาลสวยมากเป็นที่น่าเย็นตาเย็นใจยิ่งนัก บริเวณรั้วรอบศาลมีผู้ใจกุศลได้สร้างรั้วเหล็กและมีโคมไฟเหนือกำแพงไว้มี คุณลมัย กลิ่นพยอม คุณสุกรี พรหมเสน คุณนายประเทียบ ชัยนันท์ ทางด้านหน้าติดกับถนนใหญ่ ภายในกำแพงมีคำจารึกบนหินอ่อนว่า "พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช" เดิมสร้างเป็นศาลเทพารักษ์อยู่ที่วัดดอยเขาแก้วปากห้วยแม่ท้อ ใกล้ตำหนักบ่ามะม่วงต่อมาเมื่อปี ๒๔๙๐ นายจำรัส สืบศิริ นายช่างแขวงการทางตาก ได้พิจารณาเห็นว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตากที่พระยาตาก ภายหลังได้ทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยให้คงเป็นไทยมาตราบเท่าทุกวันนี้ ประชาชนถวายพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมควรจะได้มีพระบรมราชาอนุสาวรีย์ไว้สำหรับประชาชนได้สักการะบูชา ระลึกถึงพระเดชพระคุณที่พระองค์มีต่อชาติไทย เป็นที่ตั้งแห่งความกตัญญูกตเวที และความสามัคคีธรรม ของชาติ

ไทย จึงได้สร้างพระบรมราชาอนุสาวรีย์ และศาลที่ประดิษฐาน ในที่ภูเขาสิทธินี้ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๒

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ นายชูชัย สุวรรณรังษี ผู้ว่าราชการ จังหวัดตากได้พิจารณาเห็นว่า ศาลเดิมคับแคบไม่สะดวกแก่ประชาชนเข้าไปถวายการสักการะจึงได้จัดหาเงินเพื่อก่อสร้างศาลใหม่ โดยรวบรวมเงินจากการจัดงานประจำปีจากการสร้างพระบรมรูปจำลอง เพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาสร้างไว้เป็นที่เคารพสักการะและจากเงินที่มีผู้บริจาคสร้างศาลโดยเฉพาะ อยู่ในความอำนวยการและควบคุมการก่อสร้างของคณะกรรมการ ๑๙ นาย เงินที่เหลือจากการก่อสร้างและตกแต่งศาล ได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิ "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช"

ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เป็นผู้วางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๓ ทำการก่อสร้างโดย นายขจร เพียรสุภาพ ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดขจรก่อสร้างตาก ในราคา ๕๐๐,๐๐๐ บาท เมื่อทำการก่อสร้างเสร็จแล้วยังมีเงินเหลืออีก ๑๔๐,๐๐๐ บาท กับมีรายการสิ่งก่อสร้างที่คณะกรรมการอำนวยการและควบคุมการก่อสร้างได้สั่งให้จัดทำเพิ่มเติม เป็นเงินทั้งสิ้น ๔๐,๐๐๐ บาท นายขจร เพียรสุภาพพร้อมด้วยบิดามารดาและญาติผู้มีหุ้นส่วนจำกัดขจรก่อสร้างตาก ได้มอบเงินจำนวน ๑๔๐,๐๐๐.– บาท สมทบทุนมูลนิธิ "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช" ทั้งหมด และไม่ขอรับเงินค่าก่อสร้างเพิ่มเติมอีก ๔๐,๐๐๐ บาท สร้างเสร็จและเปิดเมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๔

ขอให้พระบรมราชานุสาวรีย์นี้ จงสถิตสถาพรเป็นพระบรมราชานุสาวรีย์เฉลิมพระเกียรติเตือนใจประชาชนชาวไทย ให้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและพระมหาวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพื่อได้ถือเป็นแบบอย่าง ในอันที่จะช่วยปกป้องรักษาประเทศไทยอันเป็นที่รักให้ดำรงความเป็นเอกราชและความร่มเย็นเป็นสุขเป็นมรดกสืบไปชั่วกัลปาวสานสมดังปณิธานที่ได้จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์นี้เทอญ

บทบาทขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในการสงเคราะห์

องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก เมื่อได้ทราบข่าวทหาร ตำรวจ และพลเรือนที่ปฏิบัติการสู้รบกับ ผกค. ได้ถึงแก่กรรมลง องค์การ ฯ ก็มิได้นิ่งนอนใจเลย ได้พยายามทุกอย่างที่จะช่วยเหลือครอบครัวของท่านที่เสียชีวิตอยู่ตลอดเวลา ในชั้นต้นจะได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปร่วมพิธีการกุศลเป็นการเคารพศพ และมอบเงินช่วยเหลือให้ครอบครัวในวงเงินรายละ ๑,๐๐๐ บาท พร้อมทั้งแนะนำให้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงจะได้รับจากองค์การ ฯ ส่วนกลางกรุงเทพ ฯ และองค์การตามท้องถิ่นภูมิลำเนา ซึ่งเจ้าหน้าที่จะให้ความสะดวกทุกประการ เพื่อที่จะได้ใช้สิทธิต่อไป โดยชั้นต้นขอให้ทำบัตรครอบครัวทหารผ่านศึกชั้น ๑ เสียแต่เริ่มแรก สิทธิต่าง ๆ ก็จะได้รับจากองค์การ ฯ ตามที่องค์การได้กำหนดไว้ เมื่อถึงคราวจัดการทำศพผู้ถึงแก่กรรมจากการปฏิบัติการรบ ทางองค์การ ฯ ก็จะมอบเงินให้กับผู้จัดการศพหรือทายาทอีกรายละ ๑,๐๐๐ บาท

เมื่อได้รับบัตรครอบครัวทหารผ่านศึกชั้นที่ ๑ ก็มีสิทธิได้รับการสงเคราะห์จากองค์การ ฯ ดังนี้:—

๑. อาชีพทางเกษตรกรรม และอาชีพด้านอื่น ๆ

๒. การกู้ยืมเงิน

๓. ประสบภัยพิบัติ

๔. การจัดการศพ

๕. การศึกษาจากชั้นอนุบาลถึงชั้นปริญญาตรีภายในประเทศ (เฉพาะบุตรของทหารที่เสียชีวิต)

๖. การรักษาพยาบาล

๗. สวัสดิการอื่น ๆ

๘. การส่งเสริมสิทธิและเกียรติของครอบครัวทหารผ่านศึก

รายละเอียดดังกล่าวข้างบนนี้ โปรดติดต่อที่องค์การ ฯ ส่วนกลาง หรือองค์การส่วนภูมิภาค ท่านจะได้รับความสะดวกเป็นอย่างดี

เรื่องสำคัญใน ๒๐ มิ.ย. ๑๘

พ.อ. จง สืบจากยง

ใน ๒๐ มิ.ย. ๑๘ นั้นมีเรื่องสำคัญอยู่ ๓ เรื่อง และเกี่ยวข้องกับศาลพระหลักเมือง ๑ เรื่อง ดังจะพรรณาให้ทราบต่อไปนี้

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องใน ๒๐ มิ.ย. ๑๘ นั้นขอเกริ่นเรื่องในระยะเวลาดังกล่าวนี้เสียก่อนว่าบ้านเมืองเราเป็นอย่างไรก็ทราบกันดีอยู่แล้ว มีนักเรียนตีกัน การเดินขบวนของโรงเรียน รัฐวิสาหกิจ มีชมรมศูนย์ต่าง ๆ มากมาย มีการเผาสถานที่ราชการ ทำลายทรัพย์สินของชาติ มีการข่มขู่รัฐจะเผาบ้านเมือง เรื่องการเผานี้บางกลุ่มก็เอากฎหมู่มาเหนือกฎหมาย ทำให้นึกถึงความพินาศของกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ พม่าได้เผาปราสาทราชวังวัดวาอาราม บ้านเรือนราษฎรเพื่อให้เกิดจลาจลจะได้ขาดกำลังต่อสู้ นั่นเขาเป็นข้าศึกเขาย่อมกระทำได้ แต่เราเป็นชาติไทยด้วยกันจะเผาบ้านเมืองของเราจะถูกหรือขอให้คิดดูก็แล้วกันเมื่อได้เกิดมีคณะปฏิรูปการปกครองขึ้นเมื่อ ๖ ต.ค. ๑๙ เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็สงบลง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งต่อคณะกรรมการจัดการแข่งขันฟุตบอลนัดพิเศษ ระหว่างทีมข้าราชการตุลาการ กับทีมสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในวโรกาสที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าเฝ้า ฯ และถวายเงินรายได้จากการจัดการแข่งขันโดยเสด็จพระราชกุศล ณ พระตำหนักจิตลดารโหฐาน เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๐ มิ.ย. ๑๘ นั้นเป็นที่ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้เข้าเฝ้าเป็นล้นพ้น

เรื่องที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งด้วยความห่วงใยต่อสถานการณ์บ้านเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ และได้ทรงขอให้ทุกคนจงช่วยกันสามัคคี ช่วยกันแก้ไขวิกฤตการณ์กันอย่างจริง ๆ จัง ๆ และทรงมีพระราชกระแสรับสั่งอีกตอนหนึ่งว่า "ไม่เข้า

ใจเหตุที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ ทำกันทำไม ? ทำเพื่อใคร ? และทำเพื่ออะไร ?" และทรงมีพระราชกระแสรับสั่งกับผู้เข้าเฝ้า ฯ อีกตอนหนึ่งว่า "ไม่ว่าเหตุการณ์ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร จะไม่ขอไปไหน จะอยู่กับประชาชน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนอยู่ในแผ่นดินไทย พร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อประเทศชาติ เพื่อประชาชน........…"

ผู้เขียนซาบซึ้งในพระราชดำรัสกระแสรับสั่งเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าเป็นข้าแผ่นดินมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย และสำนึกในเจตนารมย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพวกเราสำนึกแล้วคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมด้วยความสามัคคีกัน ก็จะทำให้ความมั่นคงของชาติคงอยู่ชั่วกัลปาวสาน

พระราชกระแสรับสั่งตอนหนึ่งว่า ไม่ว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไร จะไม่ขอไปไหน จะอยู่กับประชาชน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชน อยู่ในแผ่นดินไทย พร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อประเทศชาติและประชาชน

พระองค์เป็นประมุขของชาติ อันเป็นมิ่งขวัญของพวกเราชาวไทย ยังรับสั่งเช่นนี้สำมะหาอะไรกับท่านและเรา ซึ่งเป็นข้าแผ่นดินก็ต้องไม่ยอมทิ้งเมืองไทย ขอต่อสู้ข้าศึกเพื่อป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จนกว่าชีวิตจะหาไม่

เรื่องที่ ๒

ในการรบที่บ้านห้วยโก๋น จ. น่าน ซึ่งเกิดเมื่อ ๙ มิ.ย. ๑๘ ฝ่ายเราได้เสียชีวิตผู้กล้าหาญไป ๑๗ นาย ในจำนวนนี้มีทหารชาวไทยมุสลิม ๒ นาย คือ ร.ต. พงษ์ศักดิ์ขันธวิธี ผู้บังคับฐานห้วยโก๋น และ พลทหารมูบิน นิมละออ ดังนั้นชาวไทยมุสลิมผู้อาสาไปรับราชการสงคราม ณ ยุทธภูมิฝรั่งเศส ในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับทหารชาวไทยมุสลิมซึ่งปฏิบัติการรบในสงครามอินโดจีน ในขบวนการเสรีไทย ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปฏิบัติราชการสงครามเกาหลีและเวียดนาม ได้มีจิตศรัทธาจัดพิธีทางศาสนาบำเพ็ญกุศล (นมาซกอเอ็บ) และไว้อาลัยแก่ทหารหาญผู้ที่เสียชีวิตขณะปฏิบัติราชการรบ ณ ห้วยโก๋น จ. น่าน ที่อาคารสถานมูลนิธิศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ณ ๘๗/๒ พระโขนง คลองตัน (สุขุม

วิทซอย ๗๑) ขึ้นเมื่อ ๒๐ มิ.ย. ๑๘ ซึ่งองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์ได้สนับสนุนหลายประการ โดยเฉพาะได้ช่วยจัดพิมพ์หนังสือ "อนุสรณาลัย" ขึ้นเพื่อให้ทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และอภินันทนาการแก่ผู้ที่มาในพิธีนี้ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในการบำเพ็ญกุศล (นมาชกอเอ็บ) และไว้อาลัยแก่ทหารหาญผู้เสียสละชีวิตขณะปฏิบัติการรบ ณ ห้วยโก๋น จ. น่าน ในวันศุกร์ที่ ๒๐ มิ.ย. ๑๘ ได้มีพระราชดำรัสตอบคำกราบบังคมทูลถวายรายงานมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า "การที่ทหารไทยสามารถต่อสู้ศัตรูที่มีกำลังมากกว่า มีอาวุธยุทโธปกรณ์ครบถ้วนพรั่งพร้อมยิ่งกว่าหลายส่วนจนได้ชัยชนะเช่นนี้ เป็นที่น่าสรรเสริญยิ่งนัก แสดงให้เห็นถึงความหนักแน่นมั่นคงในความรักชาติ รักเอกราช และอิสระภาพของชาติไทย อันมีประจำอยู่ในตัวทหารไทยอย่างประจักษ์แจ้ง โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารซึ่งมี ร.ต. พงษ์ศักดิ์ ขันธวิธี เป็นผู้บังคับฐาน และมี ร.ต. อุดม วิทยะเมธาคินทร์ เป็นเพื่อนร่วมตาย มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเป็นพิเศษ ร.ต. พงษ์ศักดิ์ ขันธวิธีนั้น แม้จะได้รับบาดเจ็บ จะได้เห็นและทราบว่าข้าศึกมีกำลังคน กำลังอาวุธเกินกว่าฝ่ายตนตั้งหลายเท่าก็มิได้เสียขวัญ ตัดสินใจสั่งการได้อย่างถูกต้อง เฉียบขาด และรวดเร็ว นำหน่วยทหารต่อสู้ข้าศึกด้วยตัวเองจนตัวตาย นับว่าได้แสดงความองอาจ กล้าหาญ เสียสละของผู้นำให้เห็นอย่างเด่นชัด"

เรื่องที่ ๓

วันที่ ๒๐ มิ.ย. ๑๘ นี้ มีพิธีอันสำคัญคือ บูชาดาวเมือง โดยทำการบูชาพระอังคารที่ศาลหลักเมือง เพื่อสะเดาะเคราะห์ดาวเมือง เพราะทราบว่าขณะนั้นพระอังคารกำลังเสวยอายุดาวเมืองซึ่งเราถือกันว่าพระอังคารเป็นกาลีบ้านกาลีเมือง ดังนั้นในทางด้านโหราศาสตร์นี้ ดวงดาวต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับเมืองไทย จึงทำให้บ้านเมืองผันผวนไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีความรู้สึกว่าจะหาอะไรเป็นที่พึ่งได้ยาก ก็มานึกถึงพระหลักเมือง ด้วยเหตุนี้บรรดาโหราศาสตร์ทั้งหลาย จึงพร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์ทำพิธีบูชาพระอังคาร เพื่อขจัดสิ่งเลวร้ายให้พ้นจากเมืองไทยไป

อันว่าโหราศาสตร์ พราหมศาสตร์ เป็นสิ่งลี้ลับ อาจดลบันดาลให้เป็นอะไรต่ออะไรก็ได้ เช่น คนเกิดวันเดียว ปีเดียว เวลาเดียวกัน แต่ผิดกันที่ขีดขวาง ขีดยาว คนหนึ่งอาจจะรุ่งเรือง คนหนึ่งอาจจะตกต่ำก็ได้ หรือทุก ๆ บ้านเชื่อทางพราหมศาสตร์ มีศาลพระภูมิทุกบ้าน ผู้เขียนทราบจากอาจารย์ที่ตั้งศาลพระภูมิว่าศาลพระภูมิจะขจัดปัดเป่าปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปได้ และถ้ามีแล้วจะต้องทะนุบำรุง โดยทำความสะอาดปักดอกไม้ธูปเทียนไว้ เวลาออกจากบ้านและจะเข้าบ้านก็ควรยกมือไหว้ เรื่องไสยศาสตร์และพราหมศาสตร์เป็นเรื่องลี้ลับจะพิสูจน์ก็ไม่ได้ และยึดถือโหราศาสตร์, พราหมศาสตร์อีกด้วย ในพิธีนี้ได้นิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป มาทำพิธีและฉันเช้า

ผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ในการที่จะทำให้ประเทศอยู่ร่มเย็นเป็นสุขปราศจากผองภัยทั้งปวงเป็นเอกราชอยู่ชั่วกัลปาวสานนั้น ไม่ใช่อยู่ในทางด้านพระพุทธศาสนา โหราศาสตร์และพราหมศาสตร์ เท่านั้นยังเป็นหน้าที่ของชาวไทยทุกผู้ทุกนามทั้งชาติ จะต้องมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ถือเขาถือเราแม้ว่าบัดนี้เราจะเข้าในระบอบประชาธิปไตยแล้วก็จริง แต่ขออย่าให้เพ้อเจ้อเกินขอบเขตไป ซึ่งอาจทำให้ชาติเราย่อยยับในภายหลังก็ได้ ขณะนี้ภายในประเทศมีศูนย์ สหพันธ์ สมาคม และชมรมต่าง ๆ มากมายเหลือเกินจะไม่นำมาลงไว้ ณ ที่นี้ได้ว่ามีอะไรบ้าง เพราะว่าจะยืดยาวไป หน่วยต่าง ๆ ที่กล่าวข้างบนนี้มีกิจกรรมที่ดีแปลก ๆ ถ้าได้มาร่วมชุมนุมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยมีความหมายอันเดียวกัน คือ เพื่อชาติ ศาสนาและองค์พระมหากษัตริย์แล้ว ก็จะทำให้บ้านเมืองของเราอยู่ร่มเย็นเป็นสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปแทนที่จะมาขัดแย้งหรือเป็นเครื่องมือของนักการเมืองทั้งไทยและต่างประเทศก็จะเป็นการถ่วงความเจริญของชาติทำให้ชาติไทยเราอ่อนแอลงอันเป็นช่องทางให้ข้าศึกศัตรูทั้งภายในและภายนอกรุกรานได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนขอยกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในเรื่องพระร่วงคำกลอนเป็นเครื่องเตือนสติไว้ดังนี้

"ขอแต่ให้เสนาพฤฒาจารย์ สมัครสมานสามัคคี
อย่าเห็นแก่ตัวมัวพะวง ลุ่มหลงริษยาไม่ควรที่
อย่าต่างคนต่างแข่งกันแย่งดี อย่าให้ช่องไพรีที่มุ่งร้าย
แม้เราริษยากันและกัน ไม่ช้าพลันก็จะพากันฉิบหาย
ระวังการยุยงส่งร้าย นั่นแหละเครื่องทำลายสามัคคี ฯ"

ในพิธีบูชาพระอังคารที่พระหลักเมืองนี้ เริ่มตั้งแต่ ๐๗.๓๐ น. เป็นต้นไปจนกว่าจะจบคือเวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น.

ไม่ว่าพิธีอะไรก็ต้องมีเครื่องสังเวยอยู่เสมอ ดังนั้นในพิธีนี้ จึงมีเครื่องสังเวยหลายอย่างทั้งคาวหวาน เช่น บายศรีปากชาม หัวหมู เป็ด ไก่ มะพร้าวอ่อน เป็นต้น ยังมีอีกมากเหลือเกินจะไม่ยกมาลง ณ ที่นี้หากผู้ใดสนใจก็ไปสอบถามจากเจ้าหน้าที่ศาลพระหลักเมืองก็แล้วกัน

ผู้เป็นประธาน (พล.ท. ปุ่น วงศ์วิเศษ อดีตผู้อำนวยการองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก) ในงานพิธีบูชาพระอังคาร ก่อนจะทำพิธีเจิมเทียนชัย ว่า นโม ๓ จบก่อนแล้วทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิพอสมควรแล้วอ่านคาถา เป็นภาษาบาลีและมคธ จึงไม่นำมาลงไว้ที่นี้ อนึ่ง สำหรับเทียนชัยนี้ได้ลุกโชติช่วงเป็นการบูชาอยู่ถึง ๓ วัน นับว่าเป็นศุภนิมิตรอันดียิ่ง

คำอธิษฐานของประธานในพิธีนี้มีดังนี้

"ขอให้ประเทศชาติและประชาชน จงมีความสุขความเจริญรุ่งเรือง ขอให้ทุกท่านจงปลอดภัยจากสรรพภัยทั้งหลาย ขอกราบถวายบังคมองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระมหากษัตริย์ จงทรงพระเจริญ ปราศจากทุกข์ภัยตลอดอันตรายทั้งปวง เพื่อเป็นมิ่งขวัญของประชาชนชาวไทย ตลอดจนผู้มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารโดยทั่วหน้ากัน"

เรื่องนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งให้บ้านเมืองสงบราบคาบก็เป็นได้

เจ้าพ่อหอกลอง

พ.อ. จง สืบจากยง

ได้เคยกล่าวไว้แล้วว่า ในศาลพระหลักเมืองนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญ ๕ ประการ ซึ่งมีรูปเทพรักษ์เจ้าพ่อหอกลองเดิมประดิษฐานอยู่ด้วย จึงสมควรที่จะนำเรื่อง เจ้าพ่อหอกลอง มาให้ท่านผู้อ่านทราบไว้ดังนี้

ศาลเจ้าพ่อหอกลองเดิมนั้นอยู่ที่ในบริเวณสวนเจ้าเชตุ ซึ่งเป็นที่ตั้งกรมการรักษาดินแดนเดี๋ยวนี้ ศาลนี้ได้รื้อไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะต้องการพื้นที่เป็นที่ตั้งทางการทหารแล้วอัญเชิญเจ้าพ่อหอกลองมาประดิษฐาน ณ ศาลพระหลักเมือง เพื่อเป็นอนุสรณ์ จึงได้สร้างหอกลองจำลองขึ้นที่มุมด้านหลังของกรมการเงินกลาโหม ต่อมาได้รื้อเสีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ เพราะเห็นว่าชำรุดทรุดโทรม เกรงว่าจะพังลงมาทับผู้คน ปรากฏว่าผู้สั่งรื้อไม่ได้ขออนุญาตมีเหตุอันเป็นไปเกิดขึ้นกับบุตรของตน จึงต้องมาตั้งศาลใหม่ในกระทรวงกลาโหม ลักษณะศาลเป็นไปตามแบบสถาปัตย์ศิลปสมัยสุโขทัย นี่แหละเป็นความลี้ลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประการหนึ่ง ซึ่งเราจะพิสูจน์กันไม่ได้

ท่านและเราทั้งหลายคงเห็นแล้วว่า ที่กระทรวงกลาโหมมีศาลอยู่ ผู้ผ่านไปมามีการยกมือไหว้ตลอดเวลา แต่ในศาลนั้นมีอะไรบ้างคงทราบกันน้อยมาก ในศาลนั้นชายชาตรีนั่งบนแท่นมือพาดที่หัวเข่าทั้งสอง มีหอกอยู่ข้างหลังทั้งสองข้าง ยาว ๑ เล่ม สั้น ๑ เล่ม มีกลองเล็ก ๆ และกลองเทิดเทิงพร้อมกับพุ่มไม้ข้างหน้า ที่ฐานของท่านจารึกว่า "เจ้าพ่อหอกลอง" และจารึกต่อลงมาว่า

"ประวัติเดิมคือ เจ้าพระยาสีห์สุรศักดิ์ (จัน) เกิดที่กรุงศรีอยุธยา เดิมเป็นทหารเอกในพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นพลรบฝ่ายซ้าย ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นพลรบฝ่ายขวา แทนเจ้าพระยาพิชัยดาบหัก ซึ่งได้ถึงแก่กรรมได้นำทหารออกรบกับพม่าเองทุกครั้ง เวลาพระเจ้า-ตากสินออกรบ เชี่ยวชาญในทางหอกและชอบให้ทหารตีกลองศึกในเวลาออกรบ ทหารทั้ง

หลายในสังกัดจึงพร้อมใจกันตั้งชื่อว่า เจ้าพ่อหอกลอง ท่านเป็นกำลังสำคัญในการกอบกู้เอกราชของชาติไทย ต่อมาป่วยเป็นโรคลำไส้ สิ้นที่พระราชวังเดิม จังหวัดธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๑ อายุ ๕๘ ปี สมัยเมื่อตั้งกรุงเทพ ฯ เป็นเมืองหลวง ท่านได้เสด็จมาอยู่ด้วยและได้แสดงอภินิหารต่าง ๆ เรื่อยมา เมื่อสร้างกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๒๕ นั้น ได้สร้างหอกลองนี้ไว้บนปลายสุดของตึกชั้นสามด้านสะพานช้างโรงสี ต่อมาตัวตึกร้าวจึงรื้อออกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐"

ดังได้กล่าวแล้วว่าเจ้าพ่อหอกลองนั้นเดิมอยู่ที่สวนเจ้าเชตุคือ กรมรักษาดินแดน เดี๋ยวนี้ผมได้ไปดูแล้ว ศาลเจ้าพ่อหอกลองนี้ พล.ท. ยุทธ สมบูรณ์ เจ้ากรมรักษาดินแดนสมัยนั้นมีความคิดว่า ควรจะสร้างศาลเจ้าพ่อหอกลองดั้งเดิมไว้ ได้วางศิลาฤกษ์ ณ วันจันทร์ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๙ เวลา ๐๘.๐๐ น. แล้วเมื่อ ๑๓ พ.ค. ๐๙ ตรงกับวันศุกร์แรม ๙ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง จึงอัญเชิญพระรูปเจ้าพ่อหอกลองมาประดิษฐาน ณ แท่น เมื่อ ๑๔ นาฬิกา ๒๕ นาที ศาลเจ้าพ่อหอกลองแห่งนี้เป็นรูปจตุรมุขข้างบนเป็นเสมียนฉัตร เจ้าพ่อเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิเพชร มือทั้ง ๒ วางบนเข่า มีสังฆาติพาดไหล่ซ้าย ข้างหลังมีกลองเล็ก ๆ ๓ กลอง ด้านหลังที่ผนังศาลมีตรารูปอาร์มแผ่นดิน ได้ถามเจ้าหน้าที่เรื่องกลองเก่า เจ้าหน้าที่ตอบว่า กลองเก่าอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีกลองใหม่ขนาดใหญ่อยู่ที่ขายดอกไม้ธูปเทียน ๑ กลอง อยู่ในศาล ๑ และกลองขนาดกลาง ๑ กลอง มีฆ้องโบราณ ๒ ฆ้อง

อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่
กรมการรักษาดินแดน

พ.อ. จง สืบจากยง

ณ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ของทุกๆ ปี กรมการรักษาดินแดน จะมีพิธีบวงสรวงและสักการะพระองค์ ซึ่งในการนี้พระราชธิดาของพระองค์ คือ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา ศิริโสภาพรรณวดี อันประสูติแต่สมเด็จพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี จะเสด็จมาในพิธีนี้อยู่เสมอ

จารึกด้านหลังว่า "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ทรงจัดตั้งกองเสือป่า เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๕๔ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสถานที่นี้ประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๗

พลโท สุรใจ พูลทรัพย์ เจ้ากรมการรักษาดินแดน ชักชวนข้าราชการกรมการรักษาดินแดน และประชาชน ร่วมกันสร้างพระบรมรูปนี้ ประกอบพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ ในโอกาสที่กรมการรักษาดินแดน ตั้งมาครบ ๑๖ ปี เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์ เฉลิมพระเกียรติ ในพระราชกรณียกิจที่พระองค์ ทรงริเริ่มกิจการรักษาดินแดน และ ระลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้อาศัยสถานที่นี้ เป็นที่ตั้งกองบัญชาการ

อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ นี้ กรมการรักษาดินแดนโดย พลโท สุรใจ พูลทรัพย์ เมื่อครั้งเป็นเจ้ากรมการรักษาดินแดน (ต่อมาเป็นพลเอกปลัดกระทรวงกลาโหม) เป็นผู้ริเริ่มขึ้น เพราะเห็นว่าพระองค์ทรงจัดตั้งกองเสือป่า

ขึ้น เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ นับว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ริเริ่มกิจการรักษาดินแดน ทั้งนี้ เพื่อให้ข้าราชการพลเรือน ได้เรียนรู้วิชาทหารไว้เป็นกำลังช่วยชาติบ้านเมืองในยามสงคราม เท่ากับเป็นกองหนุนใหญ่ของกองทัพ ในยามสงบก็ยังอาจช่วยปราบปรามโจรผู้ร้ายและการจลาจลได้อีกด้วย นอกจากนั้น ยังทรงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ปลูกฝังจิตใจให้บังเกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และมีความสามัคคีในหมู่คณะโดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน

งานนี้ได้โปรดให้ขยายกิจการออกไปถึงตามหัวเมืองและให้สิทธิแก่ประชาชนทุกคนสมัครเป็นเสือป่าได้อีกด้วย ถ้าจะเปรียบกับปัจจุบันก็คือลูกเสือชาวบ้านนั่นเอง นอกจากนั้นยังทรงเห็นว่า เสือป่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ยังทรงตั้งกองลูกเสือขึ้นเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๔ ปี เดียวกันนั้นด้วย ทั้งนี้ เพราะทรงเห็นว่าเรื่องของเด็กก็มีความสำคัญที่จะปลูกฝังให้บังเกิดความรักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และความสามัคคี เพื่อจะได้เป็นรากแก้วของชาติในวันข้างหน้าต่อไป เรื่องลูกเสือนี้จะไม่กล่าวถึงรายละเอียด เพราะไม่ตรงกับเรื่องเสือป่าโดยเฉพาะ

การปลูกฝังให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และความสามัคคีของเสือป่านั้นพระองค์สนับสนุนอย่างแข็งขัน และเข้าดำเนินการด้วยพระองค์เอง มีการประลองยุทธประจำปีเสมอ มีการเข้าค่ายประชุมเทศนาอบรมทุกวันเสาร์ มีการแสดงละครตำนานต่าง ๆ มากมายหลายเรื่องเพื่อใช้ในราชการเสือป่า มีทั้งละครตำนานบทเพลง และพระบรมราโชวาทต่าง ๆ ที่น่าสนใจและศึกษาทั้งสิ้น เช่น เทศนาเสือป่า ปลุกใจเสือป่า ผิวแห่งบูรพาทิศ เมืองไทยจงตื่นเถิด ฯ ล ฯ เป็นต้น โคลง ๔ สุภาพ ที่รู้จักแพร่หลายกันอีกอย่างคือ "สยามานุสติ" ซึ่งมี ๔ บทด้วยกัน นอกจากนี้ก็ได้แก่คำขวัญเสือป่าที่ว่า

แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ์
ศัตรูกล้ามาประจัญ จะอาจสู้ริปูสลาย

และอีกบทหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ร้องได้ในทำนองเพลงมาร์ช สากล คือ ภาษิตนักรบโบราณ ที่ทรงพระราชนิพนธ์ว่า

มโนมอบพระผู้ เสวยสวรรค์
แขนมอบถวายทรงธรรม์ เทอดหล้า
ดวงใจมอบเมียขวัญ และแม่
เกียรติศักดิ์รักข้า มอบไว้แก่ตัว

อีกบทหนึ่งซึ่งมีการกล่าวขวัญถึงกันอยู่เสมอ แม้กระทั่งทุกวันนี้ ก็คือบทเพลงพระราชนิพนธ์ อันมีนามว่า "บทรักชาติบ้านเมือง" ภายหลังได้ทรงแก้พระราชทานให้เป็นบทร้องของเสือป่า ซึ่งมีเนื้อร้องดังนี้

พัดชา

๏ เรานี้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง ควรคำนึงถึงชาติศาสนา
ไม่ควรให้เสียทีที่เกิดมา ในหมู่ประชาชาวไทย
แม้ใครตั้งจิตรักตัว จะมัวนอนนิ่งอยู่ไฉน
ควรจะร้อนอกร้อนใจ เพื่อให้พรั่งพร้อมทั่วตน
ชาติใดไร้รักสมัครสมาน จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
แม้ชาติย่อยยับอับจน บุคคลจะสุขอยู่อย่างไร ฯ

สร้อยเพลง

๏ ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไส
เคี่ยวเข็ญเย็นค่ำกรำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย
เขาจะเห็นแก่หน้าค่าชื่อ จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย ไหนจะอายทั่วทั้งโลกา ฯ

ฝรั่งรำเท้า

๏ เพราะฉะนั้นชวนกันสวามิภักดิ์ จงรักร่วมชาติศาสนา
ยอมตายไม่เสียดายชีวา เพื่อรักษาอิสระคณะไทย
สมานสามัคคีให้ดีอยู่ จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้
ควรคิดจำนงจงใจ เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า ฯ

นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เห็นว่าอ้างอิงกันแพร่หลายอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น ส่วนบทพระราชนิพนธ์ปลุกใจที่ดี ๆ ยังมีอีกมากกว่ามากนักเกินกว่าที่จะนำมารวบรวมกันให้หมดสิ้นในที่นี้ได้

สำหรับในด้านความสามัคคีจะเห็นได้ชัดก็คือ กองเสือป่าเป็นที่รวมของชนทุกชั้นไม่เลือกยศศักดิ์ ศักดิ์ตระกูล มีทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้าและประชาชนมาร่วมชุมนุมกันอยู่ในแห่งเดียวกัน ทำให้บังเกิดมีการสมาคมสังสรรค์ผูกพันรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันขึ้น

นอกจากนั้น ยังเป็นที่แสดงออกซึ่งความเป็นประชาธิปไตยของพระองค์อีกด้วย กล่าวคือ การพระราชทานยศเสือป่า มิได้พระราชทานตามยศข้าราชการ แต่ทรงให้ตามความเหมาะสม และความสามารถของแต่ละคน ดังนั้น พระบรมวงศานุวงศ์ที่สูงศักดิ์ และข้าราชการจะต้องแสดงความเคารพบุคคลสามัญที่ยศเสือป่าสูงกว่า

เอกสารอ้างอิง

๑. ราชกิจจานุเบกษา

๒. เอกสารในหอสมุดแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

๓. ประสบการณ์ด้วยตนเอง

ขอขอบพระคุณ

ในการพิธีศพ พ.อ. (พิเศษ) จง สืบจากยง นับแต่พิธีรดน้ำศพ พิธีบำเพ็ญกุศลศพ ตลอดจนงานพระราชทานเพลิงศพ ได้มีท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายมาร่วมพิธีอย่างคับคั่ง ยังความซาบซึ้งอบอุ่นใจให้แก่ลูกเมียผู้อยู่หลัง และยังความปลื้มปีติที่ได้รับเกียรติจากท่านทั้งหลาย

ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเหล่านี้ ด้วยความสำนึกอันจริงแท้แห่งส่วนลึกของหัวใจมา ณ โอกาสนี้

ภริยา—บุตร—ธิดา

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ศรีอนันต์
167/21-22 ถนนประชาธิปไตย กรุงเทพฯ 2 โทร. 2820514
นายอนันต์ ต.สุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2523